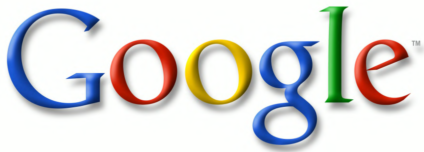
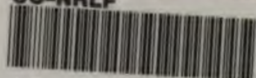
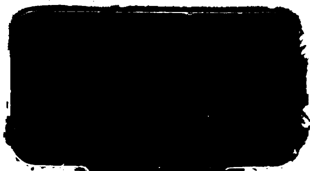

Naši pisci i
književnost
Magyarhorvátok
irodalom története
irta: Szedenich Fülöp
19 Budapest 12

bíró istván

E hazafias munkát Kegyes pártfogásába ajánlom! A szerző.

Tiskarna pogrješka se je počinjila va naslovu ove knjige. Stoper onda se je ova pregriška upamet zela, kad se već ni mogla popravit. Pravi naslov ove knjige je ovo:

„Naši pisci i naša književnost“.

Szedenik Fülöp

NAŠI PIŠCI I KNJIŽEVNOST.

MAGYAR HORVÁTOK IRODALOMTÖRTÉNETE.

Ez a nemes, vitéz, honszerető testvérnép, magyar hazájának sok jeles férfiut adott.

Irta:

SZEDENICH FÜLÖP.

SOPRON.

Piri és Székely könyvnyomdája.

1912.

LOAN STACK

Motto: Honfi légy — s azt bármi nyelven
mondja s vallja szád:
Védni légy kész bárki ellen
künn és benn hazád
S bért ne kérj — bár érte tennen
Élted áldozád!

AJANLÁS.

(Zato sam ovo i va ugarskom jeziku pisal, da budu i naši ugarske riči brati razumili, ter nam poznali pišce i nas: ča smo i gdo smo; da i z-ovih par redov vididu kakova je bila, kakova je, ovoga roda piščov ćut, misal i znanost, a naše ljudstvo ča za kulturu ima.)

Irom ezt a könyvet, hogy a színmagyarság intelligenciája és az ország nemzetiségei bepillantást nyerhessenek a magyarországi horvát népfaj érzelmi világába. Irom, hogy a késő utókor is meg tudja ismerni, mily szellem uralta e testvérnépet, mily érzelem honolt szívében hona és honfitársai iránt, hogy kik voltak irói, mit és hogyan írtak saját anyanyelvén véréből való vérei.

Tanulja meg a jelen és lássa az utókor, hogy ennek a nemes, vitéz és roppant élénkeszü népnek véréből származott költők és irók ugyanazt a magyar hazafiságot, honszerelmet ápolták, ugyanazon magyar hazafiúi erényeket ültették nem magyar ajkú népünk szívébe s ugyanazon tudományra oktatták őket, mint magyar nyelven író nagyjaink, szóval ugyanazt a célt szolgálták, mint ezek.

A magyar haza hódító katonáinak lehet őket nevezni, mert idegenajkú népünknek érzelmi világát hódították meg a magyar hazának s folyton őrködtek és őrködnek, hogy a haza egységének ellenségei el ne hódítsák azt, honszerelmét, melyet szívében gyújtottak, el ne oltsák.

Midőn így koszoruba fonva mutatom be iróit, midőn megismertetem e nép műveltségi fokát és érzelmi világát, főcélom az, hogy az édes anya, a magyar haza, ezen munkás

fiait megismerje, akik ezen hazafias kulturmissiót egyedü csak úgy tudták sikerrel teljesíteni, hogy a nép tulajdon ősi érzelmi világában mozogva, édes anyanyelvén szóltak a szívéhez.

Ezen iróknak minden művét hazafias érzelem, a fenséges és örök életű keresztény eszmék hatják át. Ezen útról soha sem engedték magukat letéríttetni haszon vagy rút önzés által, nem tudták őket elcsábítani a modernség cégére alatt destrucktiv eszméket hirdetők sem, bár ők is mindég hívei voltak a meggondolt haladásnak és a józan szocializmusnak. Ismerték a legújabb irodalmi irányokat, ismerték a legmodernebb szellemi áramlatokat, frisseséget és életet hozó eszméit átvették, ezeket a lelkükben szunnyadókkal megtoldották és bátran hirdették; valóban szerencséseknek kell őket ebben mondanom, oly ügyesen válogatták ki az új forrongó eszmék közül az életrevalókat.

Ily értelemben művelték népünket.

Az egyes korok szellemét nem csak megértették, hanem szolgálták, sőt vértanui is tudtak lenni. Nem említek mást, csak a kiváló p. Gašparić Cletus-t, akit 1853-ban az osztrákok kivégeztek, mivel 48-ban tüzes horvát szónoklataival a népet a magyar szabadság ügyének akarta megnyerni, avagy Ginzler Mátyást frankói (Sopron m.) iskolamestert, kit az ellenség katonái elfogva, táborukba hurcoltak, ahol megvetve a halált, szóval is védte magyar hazáját s kinek fia *János*, mint harmadéves győri theologus szintén leveti csuháját, honvédnek felcsapva hazájának védelmére a harctérre siet, ahol halálát is lelte. Így adtak népünknek jó példát! Így szerették hazájukat.

Kár lett volna ezeket a kiváló embereket, akik oly sok hasznot hajtottak a hazának, az ismeretlenség homályában hagyni vagy a feledékenységnek átengedni, mert horvát nyelven írtak s azt, mint édes anyanyelvüket szerették. Magyar haza irói ők!

Feltétlenül megírandó és mindenkivel megismertetendő,

hogy édes hazánk nyugati részén, Moson, Sopron, Vas, Zala megyében lakó horvátok, kik számra nézve bár maroknyiak, mily vitéz, honszerető, hazafias, nemes gondolkodású, a különböző korok haladó eszméit szívesen befogadó és mindég haladni szerető nép voltak.

Ha pedig e testvérnép vagy ennek anyanyelve bármily körülmények folytán édes magyar honában valamikor megszünnék létezni, lássa az utókor, hogy mily izzó honszerelem honolt e nép szívében s hogy századokon keresztül mily nyelven imádta Istenét, dicsőítette hazáját, mondotta el örömét, sírta keservét.

Tudja meg az utókor, hogy ez a maroknyi nép mindég hű és odaadó fia volt a magyar hazának, szerető és igazi testvére magyar nyelvű polgártársainak, kikkel a haza bal és jósorsában egyaránt részt vett és ha kellett együtt ontotta vérét a honáért.

Első tervem az volt, hogy két nyelven, párhuzamosan egymás mellé nyomtatva adom ki a művet, de az anyagiak ebben meggátoltak; munkám magyar nyelvű kiadását tehát jobb időkre halasztom.

Horvát nyelven irom az életrajzokat, hogy a horvát nép is olvashassa, tökéletesen megérthesse, mert a szíve legjobban tudja és szereti megérteni azt, ami anyanyelvén van megírva. Hadd ismerje meg alaposan önvéréből származott iróinak életét és erényeit, hogy azokat mindenkor példányképül követhesse; had ismerje meg hazafias szellemét minden félreértés nélkül, hogy abból a késő időkben meríthessen, még a megpróbáltatás napjaiban is, amit az Isten távol tartson.

Magyar nyelven pedig azért iródott az ajánlás, hogy a horvátul nem tudó magyar intelligencia már ebből a pár sorból is megtudhassa, mily jó szellem él ezekben az irókban és hazafiság dolgában sem állanak hátrább egy magyar nyelven iró magyar irónál sem. Tudósai szintén magas színvonalon állanak, sőt olyan férfit is adott ez a nép,

aki mély tudományával még külföldön is nevet szerzett magának s magyar hazájának. (Lakits.)

Végül szerénytelenség vádja nélkül mondhatom, hogy ez a mű céljánál fogva, hazánk ügyére nézve megbecsülhetetlenül hasznos, hazafias missió tekintetében pedig semmivel sem akar hátrább állani a hasonló irányú magyarnyelvű műveknél.

Adja Isten, hogy elérjem célomat: szeressük egymást mint igaz testvérek s a hont állandóan. Adja az Isten, hogy a haza fogalmát mindenki úgy fogja fel, mint az itt felsorolt irók s mondom, hogy akkor újra boldogok leszünk és újra nagy, hatalmas lesz a haza. Hadd valósuljon meg a legnagyobb magyar jóslata: „Magyarország nem volt, hanem lesz."

Pereszteg, 1911. karácsony ünnepén.

Szedenich Fülöp.

UVOD.

Ki su nam zrcalo i plemeniti ugled (primir) svojim neutrudljivim delovanjem, svójum lyubavom prama svojoj veri, svojim bližnjim, prama svojemu rodu i narodu, a najmre prama svojój miloj domovini, neka slišu oni k-najvišemu ali najnižemu stališu, ali neka pišu oni mar va kom domaćem jeziku: jednako su vridni poštenja, ljubavi i zahvalnosti od svoje ugarske domovine, od svojih bratov, ugarskoga ali bar koga jezika, od svojega roda i naroda.

Ove misli su me silovale i gonile na to, da ne neg štateljom hrvatskoga jezika nego i našim ovde živućim vsim bratom drugoga jezika predpostavim i one pišce ugarske zemlje, ki su se trudili on narod podučavat, onoga roda srce plemenitit, onoga ljudstva razum, va vsakoj radi gajit, iz koga kervi su oni izhajali, najmre svoje: hrvatsko ljudstvo. Da, gajili su je i to onako, da bude njega vsako dite svojoj miloj domovini, ovoj našoj dragoj Ugarskoj veran sin, dobar, verli domorodac, razuman i pošten kotrig človičanskoga družtva.

Njev trud ni je bil zaman, nit ne će biti. A ovo su oni, kod ovoga dobroga, spametnoga, hrabrenoga i plemenitoga hrvatskoga roda, ovde va Ugarskom neg onako mogli va ovoj lipoj, podpunoj meri ovako posledno dostignuti, jar su mu po vlašćem svojem hrvatskom materinskom jeziku k-sercu govorili, pisali.

Neg ovako su mogli va njem onu ćut zasadit, va srcu mu onu žar nažgat, ka ćut, ka žar sada neg za svoj ov mili dom i za vse naše domaće dobro gori.

Za priliku, kako ćutno jedan zmed naših ovde sledećih slavnih pesnikov jači, neka služi sledeće:

„Ugarska zemljica, ti si moja mati,
srićan sam ča morem v tebi prebivati;
v tebi prebivati, s tobom se batriti,
to je žitak, radost na vom svitu biti.

Ugarska zemljica, ti si me rodila,
ti si me v ditinstvu pri persih gojila;
ti si me hranila, znanosti učila.
mnogo si mi dobra v žitku učinila.

Ugarska zemljica, imaš mnogo sinov,
vse te morem zvati družinom kotrigov,
ki ovde v različnih narodnosti živu,
'z Tise i Dunaja bistru vodu piju.

O' da b'ti za ista neg vsi verni bili,
i po tvojoj volji da bi vse činili;
da bi se jur jednoč učili od tebe:
ljubiti bližnjega, kako sami sebe.

Ljubimo se bratja, ljubimo domovinu,
čuvajmo se onih, ki zblud, nemir činu;
nesložnost donese uvek neg zle sade:
razdiljena hiža — velu — se razpade."

Z-našega hrvatskoga roda, ovde va Ugarskom, se je mnogo piščov i jačkarov rodilo. Bilo je zmed njih i onakovih, ki su se z-svojom dibokom znanošćom va prostranijem okrugu gibali; — ki su z-ovom vilikom znanošćom, naše domovine, prez razlike, vsim stanovnikom, oš i zvana granice, va drugih orsagih stanujućim narodom, to je: vsemu človičanstvu na veću hasan željili bit. — Ovi su — kot ćeš ovde va ovoj knjigi vidit moć — va starom času po latinskom, a sadašnjem po ugarskom jeziku pisali.

Da tako ove pišce skupa ziskat, njev žitak, njeva dela i njeve lastovitosti ziznat budem mogal, sam 13 ga majuša

1911 leta va „Naše Novine“ ovoga naslova poziv pisal: „Koraki rade naših piščov i knjiiževnosti“. (Ov uzov, ako da bi ga, more bit, gdo znati željil, sam ga na koncu ove knjige takaj vergal.)

Bar je na vi uzov od malo ke strani pomoć došla, zato oš nisam klonul i popušćal, nego (kad na samoga oš nisam ostavan postal) ubatren, z-velikim trudom, a oš z-većim veseljem i zdurajućnošćom podatke skupa pobiral, pobral, i izdelal.

Zaman je bilo razgovaranje onih, ki moje intencije nisu razunili.

Nemorem zamučat, da se ne b' i ovde spomenul z Visoko Vridnoga Gosp. P. Theofila Horvatha duhovnika, reda sv. Ferenca, (Nagyatád). z-V. v. gosp. Ante Grubić farnika (Répcesarud) z. V. v. gosp. Ivana Čukovića, koludricov predpostavnika, Sopronbánfalva, pak z blagorodnoga gosp. Ivana Dobrović-a nadučitelja, Malomháza. Braća! Ovo su zlate duše! Svojega ljudstva ljubitelji a dobri ugarski domorodci. Z-kakovom ljubavom, z-kakovim veseljem su oni pomoć davali z-onim mladencem, ki je sada slušatelj pravic (jurist) na sveučilišću Budapesti! I moram valovat, da oni pak ta slušatelj prava ne bi bili, bi ova knjiga mnoga manjkat bila morala. Neg z-ovih pomoćom sam mogal ovu knjigu onako popisat i razdelat, kot mi je oto na početku voga dela i nakanjeno bilo.

Oš jednoč, i ovde, jako lipo hvalim njim za onu cenjenu pomoć, kom su me va ovom težkom ali plemenitom delu podpirali. — Hvala drugič i onim nekolikim Visoko cenjenim drugim gospodinom, ki su srdačni bili, takaj lipu pomoč dat. Bog njim plati!

Nut — hvala Bogu! — sad ur morem pokazat ovoga naroda književnost i predpostavit vse naše mile pišce i pesnike.

Od već koga kažem na pogled, ki ter ki verzuš, od njevih jačak, da budemo vidili, kako krasno i z-kako žarkim ćutenjem su oni pisat znali. Kako lipe jačke su nam dali!

Nit jednoga pišca niti pesnika nisam van ostavil, ako je on neg i malo pisal; — ako je on neg ku tu pesmu na pravil svojemu rodu. Ar oni su z svojimi jačkami i pisanjem nauke dali njemu na vse dobro i hasnovito; čverstili ga va veri i va ljubavi k-svojoj miloj ugarskoj domovini.

Naš nigdar ne pozabljeni, ne zdavno preminuti velik rodoljub Mate Karall, (Bog mu daj pokoj!) kot pretelj roda i naroda va svojih **crticah**, ke je on iz selskoga žitka pisal, sam ovako veli: „Triba je da bude jedan jezik, va kom se javni posli obavljadu, zakoni davadu, uredbe uglašuju, a va Ugarskoj ovo nemore drugi bit neg ugarski jezik. Z-ovim se ali oš ne prepovida oto, da si svoj materinski hrvatski jezik ne ljubiš.“ Kad je ovo ovako, zato se hrvati na ugri, njeva ditca va školi i va žitku vani, rado uču ugarski jezik. Mladina hide na ugarsku menjbu ali službu takaj, ar zna, da je ugarska rič ugarskomu domorodcn (honpolgar-u) hasnovita i potribna.

Ona more naše sine, našu ditcu va najbolji i najviši stališ posadit. A ki se pak više škole kanu i moru zučit, pred onimi ovako i najviše crikvene ter svitske častih vrata nisu zaperta. Od ovoga plemenitoga i razumnoga hrvatskoga roda su vako ur mnogi (krez ova odperta vrata) i k-najvišoj časti došli.

Ljubimo si kralja, našu milu Ugarsku, i budimo va vsakom hipcu pripravni za ova dvoja, naše dobro, ako bi pak koč potribno bilo oš i naš žitak dat, našu krv proljat.

Bog daj pravu ljubav med stanovnikih naše domovine. Ako su oni i različnoga jezika, zato vse jedno med sobom brati, ar su vsi neg jedne i iste domovine sini (egyenlő jogu polgárai) va koj se, polag uredbe, nednomu ditetu svoj materinski jezik, kultura i ni jedno drugo lašće dobro ne zimlje.

I mirno si moremo svoj hrvatski jezik kultivirati i ljubit:

„Komu ne bi bila,
Rič draga i mila,
Na ku ga je majka,
Majka naučila!“

K-ovoj i vakovoj ugarskoj našoj miloj domovini budi veran, i delajmo z-skupnom moćom na tom, da ona sjedinita jaka i mogućna bude, ar i naše ugarske domovine glasoviti pesnik Vörösmarty Mihály vako jači:

„Hazádnak rendületlenül
Légy hive oh magyar! *
Bölcsőd ez s majdan sirod is,
Mely ápol s eltakar.“

Zato posluhni ovoga pesnika ter:

„Domovini stalno veran,
Oh budi vsaku dob!
Ovo j' tvoja, sada zibka,
Bit će ti pak i grȍb.“

* * *

Nut ova knjiga kaže vse ono, čaj ur čisto pozabljeno bilo; kaže vse one pišce ki su ur zdavno i zdavno na prah se razpali; one — dragi rod moj — ki su od ljubavi, perom va ruki, svojemu rodu (ljudstvu) na pomoć i hasan šetovali. One, ki su naša dika!

Znatiželjno srce, od ljubavi k-svojim nigdašnjim pišcom, ne moguše mirovat, dokljek nje, kot roda negdašnje batritelje, nij na svitlo doneslo. I ne neg neizgovorna škoda, nego i jako grišno bi bilo, nje va magli ostavit, i vekovečnoj pozabljivosti na prik dat.

---

* Pod ovom ričom se razumi vsaki ugarski domorodac, bar koga jezika je; ar naša domovina zove se ugarska.

Trsil sam se iz bogatoga vertljaca naše književnosti, od vsakoga pišca najlipše kitice zibrat ter na pokazanje odkinut. Ova knjiga vse ovo, va venac spleteno, kaže. Drag venac je ovo nam. Znajmo, da je naš mali narod, naše hrvatsko ljudstvo va projdućih nekoliko stov letih i va duhovnom poslu svoju dužnost izpunilo, ar se je trsilo korák deržat s uljudjenimi (gebildet) i prosvitjenimi narodi.

Primimo zato draga bratja, primi mili narod *„Naši pišci i književnost“* imenovanu ovu knjigu dobrovoljno! — Neka nam nje zadéržaj na duhovnu hasan i ugodnu zabav služi; a na zadnje neka krez ovu knjigu i tvoj stan spominak postavi onim, ki su svoj narod ljubili, za njega se marili i trudili, ki su naši i svoju Ugarsku domovinu ljubili.

Pereszteg, 1911. na božićne svetke.

File Szedenich.

A) Kratka povest književnosti.

Naša književnost ku sam iz mraka, na koliko je neg moguće bilo, od najstarjih časov, na svitlo donesal, je jako zanimiva. Pervo neg bi ju ali kazal, za potribno deržim početak našega roda va Ugarskoj na kratki povidat:

Va historičnih knjiga se štije, da se je našega hrvatskoga roda žitak ovde va Ugarskoj 1520 ga leta začel. Tako povidaju ote knjige, da je hrvate ove krajine ondašnja gospoda, po jimeni Kanizsay, simo doselila. Povest od Kanyzsaya ovako dajedu najper: „Naši hrvati su se po leti 1530, kad je turak pod Beč išal, i zi svojom strahovitom vojskom šopronsku, mošonsku i železansku županiju čisto zničil, iz Bosnije, Slavonije pak iz Lika Krbava žup. ter nje krajine va svoj sadašnji dom priselili. Š-njimi su došli i njevi hrvatski duhovniki, ki su bili franjevci. (Redovniki.) Strašna su ta turska vrimena bila. Turki su prez pomilovanja varoše, sela, palili, muže umorili, žene i ditcu kot robe sobom va Tursko doli odprimili. Daleke krajine su popaljene, kot velik cimitor mertvo, prez stanovnikov stale. Zato je ondašnja ove krajine gospošćina, po imeni Kanizsay, hrvate pozvala iz Bosne i Slavonije, da njevo polje udeluju, znajuć da su hrvati marljivi, delovni ljudi. Na ovo pozivanje Kanizsaya su se oni va velikom broju s-ženami i ditcom simo doselili, kade i denas još prebivadu.

Uzrok ovoga radovoljnoga priselenja je oto bil, ar su va njevoj staroj domovini od turka jako strašno i nemilo proganjani bili. O, da bi vi štali knjige, va kih je popisano,

ča su ti turski krvoloki va onoj krajini hrvatom, takaj i ovde va Ugarskom, ugrom zloga počinili! varoše i siela popalili i porušili, stanovnike ko poumarali ko polovili ter sebi za robe i sluge odprimili, žene posramotili, divojke va svoje hareme pozapirali! ...

Turskoj sili upirali su se, va zgora imenovanih krajinah stanujući hrvati, kako nijedan drugi narod va Europi. Ali premalo ih je bilo, da bi oni sami bili mogli mnogobrojne turske krvoloke prevladati: po stolietnom vojevanju i borbi obladala je nje turska sila. Kad su tako vsaki pedanj svoje ondašnje domovine zaljali bili zi svojom mučeničkom krvljom, ostavile su mnoge i mnoge hrvatske familije svoju domovinu ter pobigle nike va Dalmaciju k morju, nike med brige za vodom Kupom, a mnoge preselile su se na poziv zgora imenovanoga muža, ki je onda železanske županije veliki župan bil, simo va ugarske krajine. Va ovoj svojoj novoj ugarskoj domovini bišu hrvati od turka oslobodjeni, ter su si počeli graditi hiže i crikve, nastala su hrvatska siela i občine, kim su dali imena. Z-pervine je za čuda već hrvatskih sel bilo va ovoj krajini. Po času su mnoga nimška, ali ugarska postala. Ovo svidoču njeva hrvatska imena i hrvatsko ime njevoga polja: široke, gorica, kamenjak i. t. d. Naša književnost, kot z-ovoga vidimo, ovdè va Ugarskom, neg samo na nikoliko stov let staru, tako neg na kratku prošlost more najzat pogledat. — Gledeć dugu duginu preminuti vrimen, ka su mnogo i mnogo stov let stara, se va žitku narodov nikoliko stov let, bome neg za kratko vrime zet more.

Vse jedno, i va ovom kratkom vrimenu, ko su naši stari otci ovde va Ugerskoj domovini preživili, se njevih sinov mnogo spominanja vridnih delov, ka su na napredovanje svoga roda i ugarske domovine pisali, najt more.

Od svoje nigdašnje domovine odkinutoga ljudstva, ovdašnju pervu i pravu pobožnost i ćudstvo lipo kažu od redovnikov sv. Franje pišene molitvene knjige. One su prvo hrvatsko slovstvo, ko se j' ovde, ur va Ugarskom, rodilo.

Imenovani redovniki osobito su hvale vridni. Ar kot Odorikuš Balažović*) piše: ..... Kada ovdašnji duhovniki, nutardoseljenikov rič nisu razumili, prosili su i dostali paterov (otcev) z-njeve stare domovine, iz Bosnije, pak Lika Grbava županije.

Ovi, va Ugarsko nutar pozvani dnhovni otci dostanu prvič miesto u čanadskoj biškupiji: Cseri. Od ovoga mesta su se oni i „cserinski otci"· imenovali. Franjevci su oni bili. — Pervi duhovni otci, pervi batritelji, ovoga va njevoj staroj domovini, od turka tuliko trapljenoga, toliko trpećega i proganjanoga siromaškoga ljudstva, su tako franjevci bili.

Va ovoj domovini, kade su mir našli, njemu zora lipšega vrimena pukne. — Sad se ur na onih, od njih s takovom marljivošćom udelivanih brizićih ter dolina i prelipe jačke čut moru. — Ljudstvo mir uživa, a njegova naravna dobra volja, veselje srca najzad dohaja.

Učnju ov najpervi čas samo crikva daje, ona je bila dajka prve njegove znanosti, i va ovoj domovini. Va crikvi posluša ljudstvo rič Božju, i spivajuć svete jačke ukripi svoju tako strapljenu dušu. — Kašnje na već mestih se zgradu škole, va kih „crikvenšnjak" — kot desna ruka, — pomaže duhovniku podučavati ditcu i mladinu.

Glejmo tako pored, kako je ovo od vrimena do vrimena išlo i se razvijalo:

„Va tom starom, prvom času (od 1530—1670) kakova je bila otih va Ugarsko doseljenih hrvatov (naših preotcov) književnost, kakove i kakovoga naslova molitvene knjige su imali, ništ ne znamo, a od naroda piscov, po imenih, tulikajše ne. Od ovoga časa se od hrvatski knjig, žalno, ništ zvidit ni moglo. Za onakovoga z-njeve krvi rodjenoga pišca, ki je po latinskom jeziku od visoke znanosti pisal svitu, znamo, i dela mu .poznamo, ali od onakovoga, ki bi po naroda

---

*) Brevis Historia Conventum O. S. P. F. S. Mariae in Hung. Posonii 1869. pag. 20—21.

jeziku i za ljudstvo bil pisal, tako za hrvatskoga jezika knjige (delo), ništ ne znamo. Ako su bile, gvišno da su neg redovniki bili njevi pišci.

Onda nemer po narodnih jezikih (ljudstva jeziku) bar koga naroda, južne i izhodne Europe, za ljudstvo, zvana molitvenih knjig, ke su onda kod božjih služba duhovnikom potribne bile, ni jako pišeno bilo.

Staroga časa se je vsagdir neg va latinskom jeziku pisalo.

Va vom starom času, kot velim, od 1520—1670, kakove jačke (pri dičinjoj igri), druge navadne igre, narodne povidajke, pri njevih veseljah pirovne običaje, narodne jačke, navade i. t. d. i ceremonie su imali, oto se med narodom va delu i sad oš čut i vidit more. (Va ovoj knjigi najt ćeš je pod imenom: „Narodno pjesničtvo".) Ovih jačkov zaderžaj, z-ričom oto naše pjesničtvo, va celoj čistoći i ne pokvareno kaže, ondašnji vas nutarnji život (duhovni žitak) naroda hrvtskoga, ovde va Ugarskom.

Neg ur po 1670 leta se po imeni imenuje jedan onakov hrvatski pisac, imenom Puslabonić, ki je hrvatske molitvene knjige pisal; ali oto, da ča za naslov su imale i kade van dane bile, ne spomene kronika. — Ovo se nit po dugom iskanju zvidit ni moglo. — Kronika samo i jedino od njega, kot ćeš va životopisu mu najt, neg ovoliko spomene: „Pisal je hrvatske molitvene kojige".

Oni ki su od z-gora imenovanih stari časov hrvatske knjige ali pesme pisali, ovde doma va našoj Ugarskoj, ča su za pravopis hasnovali, znamo da on, po kom je Mikula Zrinyi, slavni sigetvarski junak, kašnje njegov unuk Mikula, 'noga časa Ugarske najglasovitiji ugarskoga jezika pesnik. (Pisali su oni i va hrvatskom jeziku.)

Va ovom času, od 1650 ga leta, je hrvatska književnost va štampi, kot velim, samo iz Puslabonića molitvenih knjig stala. (Životopis ćeš mu najt va ovoj knjigi.) Ove molitvene knjige su samo neg duhovnikom pak ondašnjim jačkarom (školnikom [?]) služile na pomoć, pri njevih crikvenih službah.

Pokidob da ljudstvo onda štat ni znalo, se je od duhovnikov najper molilo, od jačkarov najper jačilo, a ljudstvo za njimi. (Előimádkozó, előénekes.)

Od školski knjig ter podučavanja va selski škola, ovoga časa, drugoga ne znamo neg to, da je onda školska učnja, na seli, samo iz podučavanja katekizmuša pak malo računanja stala. Školski knjig onda ni bilo, na seli. Kad ditca štat nisu znala, ča se od nje nit potribovalo nij, se je ovoga časa školsko podučavanje samo iz pripovidanja z-katekizmuša; obavljalo. Ditci se je iz katekizmuša onako dugo najper pripovidalo ali štalo, dok su se ona potribnu znanost na pamet dobro naučila. Neg najpotribniju znanost va veri, pak molitve su se školska ditca učila, uzavo malo i računat.

Stoper dobro kašnjega časa se je mladina — ka je školu onako dugo hodit mogla, dogljek je htila — prvu znanost, to je: slova poznat, iz „Abecze-ke", po kratjeno rečeno (vako je nju i ljudstvo imenovalo), zi „Beczke" učila. A po tom se je pak i „Šlabikar" pokazal, z-koga su se veća ditca šlabikovat učila.*) — Kašnje (boljim učenikom) se je „evangjelska knjiga" dala va ruke za štanku. Ovo je bila najveća znanost (dobro štati) va selski i varoški elementarski škola, za ljudstvo. Nut kašnje, kada se je ljudstvo ovako ur štat začelo učit, i ur štati znalo, neg onda se je naša književnost (med ljudstvom) z-nekolikimi molitvenimi i par drugimi knjigami povekšala. Ki, ali gdo su bili ovih molitvenih knjig pišci, vsakoga po imeni ne poznamo, ali da su i ovi tako zvani redovniki bili, to j' takaj pokaženo, (glej odzad dalje med piščih redovnikov).

Kot tako iz pisam vidimo su, ovde va Ugarskom, naših starih molitvenih knjig — (va ki je i jačak bilo) — pervi pišci, redovniki bili. — Zmed ovih nigdašnjih piščov se P. Jeremiaš Šostarić, P. Gotfrid Palković, P. Lovre Bogović pak

---

*) I ovakova izreka je za najt va tom „Šlabikaru": „Ge-ris-to-ffi gav-ra-ni le-tu na mer-czi-ne. Težka i čas potrošna methodia j' to bila.

Šimeon Kniefac imenuju; duhovniki reda sv. Franciskuša (Franjevci). Bilo j' med pišci i redovnikov iz družtva Jezuševoga. Naše, kot su je onoga vrimena zvali, „Šlabikar" školske knjige, gdo je pisal, od ovoga muči kronika. Gvišno, zgora imenovani redovniki. „Beczku" je crikvenšnjak pisal i načinjal, ki je bil otako zvani, jednim putom i školnik. („Školnik" su mu zato govorili, ča je uz svoj mešterski (stolar, krajač, čižmár) posal — (va glavnom poslu je on crikvenšnjak (mesner) bil) — pak uz mesnariju ditcu i na šlabikovanje, štanje, računanje — (ovo ur čuda kašnje) — ter i na pisanje znal učit.

Pisat se ditca va starom času nisu učila. (Naših starih otcev pripovidanje takaj oto svidoči, da j' onda zmed ljudstva neg malo gdo pisat znal, a ki je znal, on je bil na glasi, oš i na strani. Va 18-tom vieku, drugoj polovici, su školniki ditcu pak i na pisanje učit začeli, ali i onda neg samo veće ditčake i bolje školare, (divičice se i sad oš pisat nisu učile). Stoper 19-ga stovletja, i onda neg onako okol sredine — blizu k-sredini — su i divičice začeli malo pisat učit.

Školniki su bili duhovnikom va podučavanja poslu pomoćniki, kašnje namestniki.

Za ovim malo kašnje, znamo, da je Jože Ficzko bil, ovde va Ugarskom, hrvatske književnosti (literature) duša i pravi početak. Dobre knjige za on čas su bile: Stara Hiža Zlata, Veliki Katekizmuš, Evangjelske Jačke, Sveto pismo. (Od Ficke. Glej mu životopis.)

Va novijem času pak, nako okol 1870 leta, śe je novi hrvatski pravopis počel. Ovoga začitelji su bili: Gašpar Glavanić, Lovre Karall, Ivan Brlaković pak Miho Naković, koljnovski (školnik) nadučitelj.

Po ovom času vreda, tako rečeno, skoro veljek, se nahajamo ur z-već versti crikveni, svitski i školski knjig, novinov, i kalendarov.: „Seljak". Ovo su bile novine, „Hižni Kolendar." Ovo su bile kolendre.

Hiža zlata, Duhovna Kitica, Venac i. t. d. Ovo su bile

molitvene knjige. — Štanka, Prirodopis, Zemljopis, Povest Ugarska, Slovnica, Fizika, ovo su bile školske knjige. — Svitske jačke da b' bil, ov čas, z-med naroda do pisal, ne znamo; — samo to znamo, da su one svitske jačke, ke su narodu od starih časov oš na jeziku bile, skupa pobrali i pod tisku dali: Kuhač pak Fran Kurelac imenovani pišci, ki ali ni su znaše domovine. Kašnje pak je i Naković bil ovakove pobral ter van dal.

Sada va najnovijem času ima narod: „Naše Novine" „Sv. Familije" pak „Sv. Anton paduanski" kolendare; — Molitvene knjige: Duhovna kitica, Serce Jezuševo, Krštjansko katoličansko Cvetje, Ritualski Peljač, za školnike. Vsake verstih školski knjig. Žitak Svecev; Crikvene Jačke, Božićna igra, Sveta Štenja i Evangjelja, „Naši Pišci i Književnost", sad pod tisku dojduća knjiga, i već novi umjetni (klassički) pesmov pak narodni jačak, van dane od pretelja naroda.

Najnovije crikvene jačke, molitvene knjige, vsake versti svitska dela, jačke, *takaj i školske*, sad ur po novom systemu i po našoj ugarske domovine praudi pišene knjige, z-ljubavom k-našoj miloj ugarskoj domovini i z-najnovijom znanoštjom su novoga časa ur i od nas oš poznani pišci pisali.*) Većimi oš va žitku buduć dalje pišu i svoj mili rod podučavadu, a materinski jezik mu kultiviradu. Ove ćeš ovde va ovoj knjigi vse najt moć, i je z-bližega poznat.

S-pisanjem svitski jačak se je u najnovijem času neg neki pisac bavil. (Glej med životopisi.)

---

*) Z med ovih piščov su većimi školniki (učitelji) bili ki sad već nisu neg ote znanosti, kot nigda staroga časa; oni su u vom času dobro podučni i čuda škol zučni. Ovo je i dobro i potríbno ovako, ar oni ugarske domovine selsku ditcu, domovine doiduće sine i kćere na znanost podučavadu i na dobro odgajadu.

B) Narodna književnost.

I. Narodno pjesničtvo.

Pervo neg bi pišce i književnost kazal, za potribno držim, da od narodnoga pesničtva ku rič velim ar z-ovoga se more najbolje poznat duševni žitak (nutarnji život) roda i narav njegova. — Ovo je koren, (zibka, temelj, őse) umjetnoga pjesničtva.

Ovo je nadomestilo i povest naroda va onom vrimenu, kad ju oš nisu pisali.

Na jeziku našega roda (ljudstva) pripovidačov, jako čuda pripovestov (monda) živi.

Pogledam na mali broj hrvatov, ki su ovde nastanjeni more se reći, da je riznica njevoga pesničtva (jačkarstva) — prespodobljeno k-ovde stanujućim drugim narodom — izvanredno bogata.

Po mojoj misli, su ovoga roda vsake vrsti povidaljke (rege, monda, mese) dičinje jačke pri igri, i jačke za odrašćenu mladinu, jako-jako stare.

Ja bi rekal, da su one (pripovesti, povidajke) još z-našimí preotci iz njeve nigdašnje domovine, simo dospile. Je ali i onakovih povidajkov, ke si svoj početak ur ovde, va ovoj našoj domovini nahajadu.

1. Legenda. Narodnoga pjesničtva uroju (izvode, termékeit) jako težko je, po onih pravila ka nauk va pesničtvu nastavlja, va kategorije od pesmenih vrstov stisnuti.

Je onakovih jačak (pesmov), na ke točno pristaje

vsako pravilo (prepis) jedne-jedne vrsti; — je opet onakovih jačak, ke imadu osobnosti od već umjetnih vrstov.

Svojstvo legende najčišće ima ova:

Marija i brodari.

— Legenda. —

Šetala se j Marija
Gori doli uz morje,
Vidila je brodare:
Bog pomozi, brodari!
Preveste me vi
Za miloga Jezuša,
Za dragoga Kristuša!"
„Ne vozimo mi
Za miloga Jezuša,
Za dragoga Kristuša,
Neg vozimo mi
Vse za biele pineze".
Prisukala Marija
Svoje sveto krilce,
Zagazila va morje:
Pred njom se je razljalo.
Za njom se je zaljalo.
Puhnuli su vetri tri,
Nit veliki, nit mali:
Potopu se brodari,
Kriču, viču brodari.
„Pomozi nam Marija,
Za miloga Jezuša,
Za dragoga Kristuša!"
Odgovori Marija:
„Neka vam sad pomoru
Vaši bieli pinezi!"

Pogledom na nje zadržaj i jezik (nyelvénél fogva) ju držim za jako staru. Vjerojatno se je rodila još va straroj domovini. Ljudstvo, najmre kad od Marije, Jezuša, ali od svetac legendu pripovida, onda ih spoji s poslom, spodobnim svojemu delu, ili s ljudima, ki se bavu ljudstvu poznatim delom.

Naši hrvati ovde nimadu prilike brodare viditi, a *morje* oš manje; ali vidit i poznat su mogli ova dela va njevoj nigdašnjoj domovini. — More ali pak i to biti, da su povjest Mojzeša pak Faraovoga ljudstva preuzeli, neg s tom razlikom, da su mjesto ovih peršonah bolje im poznate Mariju pak brodare vrgli. Ovomu spodoban slučaj ćemo vidit i va sledećoj jački. Ali za najvjerojatnije držim, da ovo dvoje tumačenje jedno s drugim va kombinaciji stoji,

to je: da su predmet iz staroga teštamenta zeli, ali još va staroj domovini.

Bog skušava Marku.

— Legenda. —

Pismo piše sam Bog z neba doli,
Ter je šalje Marki Prikomorcu,
Da pripravi gospodsku večeru,
Da ne kolje janjca ni teleta,
Neg da kolje maloga Jivana,
Neg Jivana sedam liet staroga.
Kad je Marki pismo do ruk došlo,
Pismo prešte Marko Prikomorac,
Gledal ga je nejaki Jivane,
Pital ga je nejaki Jivane:
„Boga tebi, moj rodjeni ćaća!
Odkud pismo, od koga li grada?"
Tiho njemu Marko odgovori:
„Oj Jivane, moj sinko jedini!
Ovoj j pismo od Boga iz neba,
Pismo piše sam Bog z neba doli,
Da mu spravljam gospodsku večeru,
Da ne koljem janjca ni teleta,
Nego tebe, maloga Jivana."
Na to veli nejaki Jivane:
„Boga tebi, moj rodjeni ćaća!
Bolje j mene mladoga zaklati
I našemu Bogu ugoditi;
Zato hodi, moj rodjeni ćaća,
Zato hodi najzad va komoru
Ter si zami ta konopac tanki,
I zavieži biele ruke moje,
Da ja mali tebe ne grbašćem,
Da se proti tebi ne zagrišim.
Još si zami dva svilena rubca,

Jednim vieži črne oči moje,
Da te ne bih mrazno ja pogledal,
I se suprot tebi ne zagrišim;
Drugim vieži mala usta moja,
Da ti ne bih rekal ča mraznoga
I se suprot tebi ne zagrišim."
To posluša Marko Prikomorac,
I on ide najzad va komoru
Ter si zame ta konopac tanki,
Još si zame dva svilena rubca,
Jednim vieže črne oči sinu,
Drugim veže mala usta njemu
A s konopcem ruke mu zavieže,
Pak zamahne s nožem okovanim,
Hoće zaklat maloga Jivana,
Na njega se ćrn oblak protegne,
Iz oblaka nigdo progovara:
„Boga tebi, Marko Prikomorac
Ti ne kolji maloga Jivana,
Tebe j dobri Bože samo skušal
Je li bi mu volju ti izpunil.
Ti ne misli, Marko Prikomorac,
Ti ne misli misli vsakorjačke
Ti si Bogu volju vierno spunil"
A govori sam Bog z neba doli:
„Hodi simo, Marko Prikomorac,
Hodi simo va nebeske dvore!"

Ove legende zaderžaj je čisto jednak iz „Abrahama skušavanjem" neg imena su druga. Ovo j', va pjesničtvu, onakovoga ča, kot kad srednjega časa (középkor), ugarski slikari (festők) Kristuša pak apoštole, va ugarskoj prateži, iz sabljom, pak s-ostrugami, slikadu. Ali, kot drugi narodov slikari, va svojega naroda narodnoj prateži.

Narodne pjesničke pripovedke imadu jedno jako lipo i značajno svojstvo, najmre: da se ukrasnim pridjevima (epiteton ornans) nakinčidu.

Od ovoga najlipše klassičke pelde, va grčki veliki eposi nahajamo. — Ravno ovakove pridavke nahajamo i va pripovedni jačka našega roda. N. p,: Marko Prikomorac, ne jaki Ivane, bele ruke, černi oči.

---

2. PRIPOVEDNE JAČKE.

Iz neba divojka.

(Pripovidka.)

Jedna žalostna divojka je iz neba došla, kade si je preminutu majku zaman iskala, a paklenska vrata je zatvorena našla. S trimi angjeli se je stala, kim je svoju žalost povidala, nač su oni k-Bogu prošli i od njega te paklenske ključe prosili. Žalostna divojka je s angjeli va pakal prošla, da i onde preminuvšu majku išće. Ovde ju je i našla. Gorko plačuć ju je pitala, da kako je simo dospila, ka je tako čuda dobra počinjila. Na ovo joj je majka ovako odgovorila:

„Vse sam, dite, to živa činila,
Ali težak grih sam počinila,
Koga nisam dosta oplakala,
Ter ga meni Bog oprostit neće:
Zaručnji sam hižtvo razvaljila,
Junak projde za goru na vodu,
Ter se j' onde zatopil mladenac,
A divojka va morje skočila."

Ukrasni pridjeva (epiteton ornans) je i va ovoj jački! Žalostna divojka sedam puta dojde najper. Jako je zanimivo, da naš narod (naše ljudstvo), za najveći grih derži, dvim zaljubljenim blaženstvo prekratiti. Za starodavnu deržim ovu jačku zato, ar je takov pojam va njoj, koga ovde stanujuće ljudstvo neposredno (közvetlenül) ne pozna: morje. Nut ovako svojim sinom za smrt ovde nebi bilo moglo morje odibrat. Najt se more va jački i broj tri (trobroj) (hármas szám), ča narod va svojih pripovedka ali pripovednih jačka z-velikim veseljem hasnuje. Ovako: tri angjeli, tri paklenski ključi.

Narod zvana ovih oš mnogo pobožni pripovidkov zna, ča kaže pobožnost naroda, pak da mu se, z-ovakove versti delom, najveć i najradje bavi razum i pamet.

Kanansko veselje.

(Pripovedna jačka).

Sveti Ivan piše svojem drugom deli,
Da je bila svatba v Kani Galileji,
Onde se je čudo stalo, z vode vino da j' postalo:
V Kananskom veselju.

Onde gosti bili prelipi zibrani,
Dvanajst apoštolov bilo je pozvani
Š njimi, Jezuš i Maria gosti su se veselili
V Kananskom veselju.

Sveti Ivan onde za staćilu bil je
A ta Tomaš sveti za stolnika bil je
Ana onde proročnica, iz Magdom si je družica
V Kananskom veselju.

Gosti jili pili, veseli su bili
Da su oni vino vse do čista spili
Mati sinka j' sad prosila, dab učinil z vode vina
V Kananskom veselju.

Staral se je onda svatski starešina
Ča ćedu onde pit pozvana rodbina
Odgovori Jezuš nato, ne staraj se ništar zato
V Kananskom veselju.

Sveti Tomaš, hodi, posluhni ti mene,
Napuni šest vidric kamenih iz vode!
Šest vidric su napunili, ter je nutar doprimili.
V Kananskom veselju.

Kad su se najili, oni gori stali,
Otcu Bogu hvalu lipo su davali,
Da je Jezuš milostivno učinil iz vode vino
V Kananskom veselju.

Sveti Ivan speljal mladu zaručnjicu
Ter ju on pripeljal pervomu svatovu
Sad se počne on spričati, napotle da će tancati
V Kananskom veselju.

Drugi put si zpelja lipu Magdalenu
Ter ju on pripelja drugomu svatovu
I on počne se spričati, pak kašnje da će tancati
V Kananskom veselju.

Tretiput si zpelja Annu proročnicu
Ter ju on pripelja tretomu svatovu
On se stane van za stola, ter se udri vred po škornjah
V Kananskom veselju.

A Filip si zpelja Martu kuharicu
Ča je njim skuhala tu dobru supicu,
A Ivan uz zaručnjicu, v ruka derži pečenjicu
V Kananskom veselju.

Maria Magdalena je vesela bila
Ar se je va tancu prelipo nosila
A Peter uz zaručnjicu, v-ruki deržeć si flošicu
V Kananskom veselju.

Lipa j' cesta zidana.

— Pripovidka. —

Lipa j' cesta zidana,
Još je lipša pisana,
Po koj se je šetala
Sama Diva Marija.

Za njom se je šetalo
Sedam deset šest divic,
Sedam deset šest divic,
Kristuševih mučenic.

Za njimi se je šetal
Jedan prevelik grišnik,
Ki je otca, mater bil,
A pokore nij činil.

„Postoj, postoj Maria,
Daj pokoru grišniku!“
Postala je Maria,
Dala mu je pokoru.

Sedam deset sedam let
Na kraj' polja klečati,
Stalno Boga moliti,
Za grihe se kajati.

Leta su se spunila,
Došla j' diva Maria.
Za njom z neba angjelak,
Reče grišniku ovah.

Stąn se gori moj grišnik
Ti ljubljeni pokornik!
Leta su ti spunjena
Duša je zveličena.

Grišnik se je goristal
Na prah — pepel se razpal.
Došle jesu divice
Pobrale su koščice.

Ter je nosu va nebo
Pred lice Jezuševo,
Koga šereg Angjelski
Diči iz šnjim va nebi.

Z osmih krajin se j dostala ova jačka. Najveć versušev jeh živi med paljanci, najmanje va občina ukol Rebca; k ovoj pak je jako spodoban jedan del z krajine Petrovoga sela.

---

3. BAJKE.

Sveti Juraj.

— Bajka ili priča (monda). —

Veseli se, zemlja ti srebrna,
Kako jesi na glasu od davna,
Vsu krščansku vjeru razspoznala.
Eto tebi lipo protuliće,
Protuliće, Jurjeva te išče.
Ča će tebi Jurjeva donesti?
Tihe rose, dubrave zelene.

Va dolinah snigi potaliju.
I po šipku rožice procvaju
Zmaje leži va mutnom jezeri,
Iz jezera glavu podiguje
Proti gradu okom zagleduje.

Proti gradu kralja Širinskoga.
Kralje nima sina nijednoga,
Samo jednu kćerčicu jedinu.
Mora ju dat zmaju za deseto.
Kad ju šalje na to polje ravno:
Ajme meni! dite moje drago.
Kamo oće belo lice tvoje,
Kamo ćedu bele ruke tvoje!
Šetela se po tom polju ravnom,
I za sobom jagnješće peljala,
Zastal jü je vitez Juraj sveti,
Ter joj veli vitez Juraj sveti:
Zač se plačeš prelipa divojka?
Nepitaj me, neznani delija (vitez),
Moram čekat zmaja vodenoga,

Ja ću biti njemu za deseto.
Nisam ti ja neznani delija.
Neg ja jesam vitez Juraj sveti,
Ćeš se s mojim križem prekrižiti
Hoćeš moga Boga vjerovati,
Ja ću tebe zmaju otimati.
Sedi doli u zelenu travu,
Ćeš ti meni konja počuvati.
Ako bi ja junak pozaspaval
Zbudi mene prelipa divojka.
Ona mu je konja počuvala.
Pozaspal je vitez Juraj sveti.
Kad se začne jezero mutiti,
Splakala se prelipa djevojka,

Pala suza na Jurjevo lice;
Onda se je sprobudil junače
Ter on sede na svoga konjička.
Zmaj je zišal iz vode pomutne.
Prebode ga Juraj svojim mečem,
Konju ga je na rep navezao,
Nosil ga je kralju Sirinskomu:
Ovo si mi kralje od Sirine,
Eto tvoga Boga vodenoga,
Eto tebi kćerčica jedina.
Eto tebi beli gradi moji,
Dostoji se da se po njih šećeš!
Eto tebi moj prstenak zlati,
Dostoji se na desnicu tvoju!
Eto tebi kćerčica jedina,
Dostoji se, da ju budeš ljubil!
Al ja neću toga nijednoga.
Neg zazovi dosta duhovnikov,
Da mašuju maše za vse duše.

Ova jačka je zapravo bajka ili priča (monda), ku nahajamo izdelano va pjesničtvu skoro vsakoga naroda, akoprem većom-manjom razlikom. Naši preotci postavljadu ju va svoju ondašnju domovinu, i sv. Juru za pravoga viteza keršćanske vjere pokaže, ki odbije još i ruku lipe kćere kralja, i neg to prosi. da sazove dosta huhovnika, da mašuju (štijedu) maše za vse duše.

---

4. ROMANCI.

Na usto ljudstva (naroda) krasno lipi i jako mili mali romanci živu. Uzimadu predmet iz okruge ljubavi (erotike). Na jednu zanimivu pojav upominam ovde štitelja. Naše ljudstvo oš ni jedne ballade nima, ali za toliko već i miliji romancov. Z-ovim se našega pesničtva južni karakter jasno svidoči

(dokumentera), — Ča j' na osornom severu stanujućim narodom *ballada*, oto je na jugu stanujućim, laglje krvi narodom: *romanc*.

Jako miloga zadržaja su sledeći:

Zlata jabuka.

Stala sam se rano ranivo,
Išla jesam širom po polju.
Našla jesam zlatu jabuku.
Nesla sam ju ćaći diliti;
Ćaća neće pravo diliti;
Sebi veće daje neg' meni.
Nesla sam ju bratu diliti;
Bratac neće pravo diliti,
Sebi veće daje, neg' meni.
Nesla sem ju momu dragomu,
Dragi oće pravo diliti,
Meni veće daje, neg sebi.

Gora i dolina.

Grličica grkovala
Grkujući zrnce brala.
Izrasla je žuta vrba,
Pod njom raste lipa roža.
Tebe ćedu potergati
Junaki po za krljače
I divojke na niedrašca.

Sad mi gremo v goru više,
V goru više na vrhunce,
V-gori ćemo vince piti,
Iz mozanke i kafrke
Lipo vince muškatela,
Blagoslovil dragi Jezuš,
Marija ga natočila.

Ove poslidnje jačke dva pervi redi:

„Grličica grkovala
Grkujući zrnce brala"

su joj retke lipote allitteratia, i prekrasna zvekoličnost (glasov slika, hangfestés). Zvana ovih su lipi i sledeći romanci:

Tri tuge.

Lipo mi nebo kinčeno,
Pod njim mi polje široko.
Po njem se pasu ovčice.
One nimaju čuvara,
Čuvar je legal spavati.
Zaspal je čuvar Jivane
Budila majka Jivana
Stani se, sinko Jivane!
Neka me, majka, zbudjati,
Tri su me tuge morile.
Prvi ste bili, majka, vi,
Vi ste mi srce skinuli,
Druga je bila sestrica,
Ona je srce držala.
Treta je bila ljubica,
Gorke je suze točila.

Kletve divojačke.

Umerl Ive, jedini od majke,
Ni ga majka ni gledati dala,
Ni mu dala lesa zatvoriti,
Ni ga dala va grob zakopati
Nego njega je pitala majka:
„Ovo Ive, dite moje drago,
Ča je tebe najveć potrapilo
Su li tebe daske zatišćale,
Ali oštri čavli zakovani?"
„Ni ti meni toga nijednoga,
Povi mojmu rodu i kolenu
I mojemu bratu najmlajemu:
Da ne ljubi neverno divojke;
Hude jesu kletve divojačke:
Tiho plače, do Boga se čuje.„

Junak i nevesta.

Teče, teče bistra voda,
Njoj je ime Drava
Kraj nje mi je uzka staza
Treptom potreptana.
Po njoj jaše mladi junak,
Divojki se klanja:
„Pomoz Bože divojčica,
Vsim junakom draga!"
„Niti jesam divojčica,
Nit junakom draga;
Ur ja imam, ur ja imam
Dva tri sinke mlade:
Jedan mi je u Ljubljani,
Ki Ljubljanom vlada;
Drugi mi je nimškom Gracu,
Ki divojke ljubi;
Tretoga sam Bogu dala,
Budi Bogu hvala!"

Ča je Jivi težko.

Umre Jive, jedini od majke.
„Je ti težka ta črna zemljica?"
„Nij' mi težka ta črna zemljica,

Neg mi težka divojačka .kletva:
Kad proklinje, do neba se čuje,
Kad govori, nebo se otvori!“

---

5. JAČKE ZA DITCU KAD SE IGRADU.

Najstarje pjesničtvo se uživi pred nami, kada dičinje jačke (pri igri) gledamo. Ovde j' jačka neg zavolj ritmuša. Jačka samo neg ritmušu stoji na službu, a zadržaj on je čisto ritmušu podredjen. Na toliko su ove dičinje jačke pune s-ritmušom da ne neg ditca, nego još i mi odrašeni, ritmuško gibanje tela spunjujemo, kad ove jačkice štemo:

Grani, grani sunce!

Grani. grani sunce!
Daj mi belo klubce
I pisanu palicu,
S kom ću konja pognati
Tamo doli v Nimce,
Pod zeleno drivce,
Kade baba leću sije.
Kade je ta leća?
Gavran je ju pozobal.
A kade j' ta gavran?
Na trnjici čuči.
Kade je to trnjice!
Sikirka je j' posikla.
Kade je ta sikirka?
Kovač je ju razkoval.
Kade je ta kovač?
Va mišinjoj jamki,
Va hrženoj slamki.
Kuj, kuj kovač!
Ja ti dam stov pogač,
I jednu još više, da ti duša ne sdiše.

Vuk sidi na cesti.

Vuk sidi na cesti,
Čižme šije nevesti;
Nevesta se raduje,
Zutra si je obuje.

Vrbo — vrbovača,
Va hrastovih hlačah,
Va brezovom vienci.
Va železnom pasci;
Ću te zakovati.
Nigdar van pušćati.

Ja znam jednu jačku,
Ka gre po slovačku:
Žida dere mačku,
Va črljenih hlačicah
Lipa je ta mačkica
Staroga Tomaša,
Ki vriću ponaša.

Miš biži po palici,
Buču nosi na glavici
Miš hukne, buča pukne:
Bižte ljudi van.
Vas svit je poljan!

Pini pini piničice
Drage moje divičice,
Za koga vas dajem?
Za staroga deda!
Ded sidi na orihi,
Pogačice lamlje.
Štaglac, maglac, kokodac,
Nesi jaje za dukat,
A lupinju za novac!

---

6. NA ŠALU (ŠALJIVE) JAČKE.

Šaljive (na šalu) jačke su iz vsak' danjega života zvadjene; cilj im je šala, a to postignu tako da pojave pravoga žitka s velikom izmišljivošćom, va najnesposobnijem stališu predstavljadu.

Na veliku duhovitost i neizčrpivi humor naroda pokažuje to da mu mnogo štoric i šaljivih (na šalu) jačak živi na usti.

Na priliku:

Ima muža kotno puža.

Vsenek sam se zaklinjala,
De se ne ću odavati;
Vindar sam se vred odala
Za gologa, maljackoga ...

Imam muža kotno puža;
Odpravim ga koze pasti,
Pak zabludi za kozami,
Godina grie, vas je moker,

Vsi kozari domom dojdu,
A moj mali ne zna dojti,
Ja ga idem poiskati,
A moj mali zapadnul je
Va kozinju stupalinu,
Ja ga zamem va pregaču
Ter ga nosim na ognjišće,
Mokre oči, mokre uši,
Stane k ognju da se šuši,
Oganj pukne, iskra frkne,
A moj mali plaho krikne:
„Johi žena, spalit će me!“
Ja ga metnem na palicu,
Dojde mačka, grbašće ga.
A moj mali plaho vrisne:
„Johi žena, grbašće me!“
Ja ga metnem doli na tla,
Dojde kucak, podušne ga,
Zdigne nogu i pošće ga,
A moj mali sglasa jauče:
„Johi žena, pošcal me je!“
Ja ga zamem va pregaču
Ter ga nosim van pod strihu,
Kokoše se začudiju,
Na glavi ga zašćukaju,
A moj mali milo jauče:
„Johi žena, šćukaju me!“
Ja ga zamem va pregaču,
Ter ga nosim na pod gori,
Ali vrane doletiju,
Skoro mi ga odnesedu,
Jedna ga je sgrabit htila,
A moj mali plaho vikne:
„Johi žena, vrana će me!“
Ja zakriknem z vsega guta:
„Heš ihaja vranetina,
Ni to tebi pipletina,
Neg je moja mužetina!“

Žena j muža za buču dala.

Žena j muža za buču prodala,
Ej, ej! glej, glej! za buču prodala!
Druga j došla ter ju ukarala,
Ej, ej! glej, glej! ter ju ukarala!
Zač si muža za buču prodala,
Ej, ej! glej, glej! za buču prodala?
Ja b ti bila tri za njega dala!
Ej, ej! glej, glej! tri za njega dala!
A još k tomu dvi glive pridala,
Ej, ej! glej, glej! dvi glive pridala.

Riebac se ženi.

'enil se je riebac mladoženja,
aprosil je senicu divojku

Tridni hoda prik polja ravnoga,
A četire prik gore zelene,
Ča zaprosi to si i isprosi;
Pak poziva gospodu svatove:
Kumu sraku zi dužičkim riepom,
Posnahulju pticu srakopierku,
Starešinu pticu zlatovranku,
Za staćilu pticu lastavicu.
Srićno dojdu svati do divojke,
I srićno se najzad povrnuli;
Kad su bili na Kosovom polji,
Progovara senica divojka:
„Tiho jašte, gospoda svatovi,
Tiho jašte, tiho govorite;
Doletit će piljuk iz višine
Odnesti će senicu divojku!"
Još su oni tako govorili,
Doletil je piljak iz višine,
Odnesal je senicu divojku.
Vsi svatovi va trn su pobigli,
Mladoženja med pšeničnu slamu,
Kuma sraka čuči na vrh trna.

Komar ze ženi.

Išal se je Komar ženit,
Hajdanam, perdanam, komar ženit.
Ziel je muhu, paru gluhu,
Hajdanam, perdanam, paru gluhu
Vušica mu j posnašnica,
Hajdanam, perdanam, posnašnica.
Palčac mu je za staćilu,
Hajdanam, perdanam, za staćilu.
Mrvunci su mužikaši,
Hajdanam, perdanam, mužikaši.
Seli su mi za stolicu,

Hajdanam, perdanam, za stolicu.
Došla j sova, na sred stola,
Hajdanam, perdanam, na sred stola.
Zgrabila j komara muža
Hajdanam, perdanam, komar-muža.
Dotekal je pauk ljuti
Hajdanam, perdanam, pauk ljuti.
Karal se je pauk ljuti,
Hajdanam, perdanam, pauk ljuti.
I počinje konac presti,
Hajdanam, perdanam, konac presti.
Komara su obisili,
Hajdanam, perdanam, obisili,
Muha se je razplakala,
Hajdanam, perdanam, razplakala.
Za komarom stugivala,
Hajdanam, perdanam, stugivala.
Doletila j lastavica,
Hajdanam, perdanam, lastavica,
Odnesla je muhu mladu
Va francosko med komare,
Va Devečer med samare;
Samari su poskakljali,
Paru gluhu pogazili.

---

7. NARODNE JAČKE.

Na zadnje prilažem nekoliko narodnih jačak čisto liričke vrsti, ke si sadržaj osobito iz ljubavi vadu a nakanjene su, ne na deklamovanje (szavalásra), nego na jačenje:

Jur predugo stojim.

Jur predugo stojim
Pod oblokom tvojim,
Jur ću se zamirit,
Tovarušem svojim.

Ako sam neka sam
Uboge majke sin,
Još se ufam nosit
Zeleni rozmarin.

Zeleni rozmarin,
Lipo pero ždrala,
I bielu košulju,
Majka mi ju prala.

Jabuka črljena
Ka cvateš u leti,
Divojka rumena,
Mi ćemo se zeti.

Golube pitomi,
Neka se divljati,
Ar će dojti vrime,
Da češ se kajati.

Ako si legla spat,
Bila ti lahka noć,
Angjelak iz neba
Budi ti na pomoć.

Vsi ljudi su rekli.

Vsi ljudi su rekli,
Da su vuka stekli,
Neg jedan je rekal,
Da im je protekal.

Vsi ljudi su rekli,
Da j' gora gorila;
To se j' moje mile
Žužnja črljenila.

Vsi ljudi su rekli,
Da j' gora glušala;
To j' moga miloga
Jačka zaspivala.

Vsi ljudi su rekli,
Da j' zora zorila;
To su mi se miloj
Lica črljenila.

Neka bude s Bogom!

Kad sam počel junak,
K-ružici hoditi,
Si ljudi su rekli
Da će moja biti.

Kad sam počel kašnje
Ružicu prositi,
Onda su mi rekli,
Da ne more biti.

Ako je od Boga,
Neka bude s Bogom,
Ako je od ljudi,
Neka je Bog sudi!

Majki se tuži.

Moj otac i mati,
Oni su bogati,
Oni bi me radi.
Bogatomu dati.

Ja sam zaplakala,
Majki povidala,
Da sam ubogomu
Moje srdce dala.

Karaju me mati.
Ne znaju karati,
Gladiju rukami
Po glavi i vrati!

„To su neg željari,
Za otca se mari...
Duša srdce dite,
Suzice utari!

A ja sam plakala,
Majku ljubovala,
Majki na srdašci
Od boli zaspala.

Mila moja mati,
Nedrag je bogati,
Utolite ćaću,
Nekate me dati!

Dragi pita.

Divojčica mila mala,
Bi li mi te mati dala?
Zač me ne bi seda dala,
Kad me j perlje obećala.

Povi meni mila moja,
Ča ti veli mati tvoja,
I ča otac tebi veli,
Kad smo dugo kod vas seli?

Otac mene senek kara
A mati me zagovara,
A meni je jur zdvojiti,
Ne znam, ča ću učiniti...

Lipa je.

Uz dunaj se j prošetala,
Va Dunaj se j ugledala,
„Sama j' sebi govorila:
Mili Bože! Ko sam lipa!“

Tanka boka a visoka
Biela lica a rumena,
Još da su mi črni oči,
Vse junake bi smutila.

Ljubila bi Paju Peru,
Komu je kapa na hero,
Ter se šeće pred ovcami,
Kotno misec med zvezdami!

Lipa Mare, lipa jesi
Kot zvezdica na nebesi,
Ali još bi lipša bila,
Da se ne bi oholila!

Ruža.

Ruža jesam ruža,
Dokle nimam muža,
Kad dostanem muža,
Spada s mene ruža.

Dika jesam dika
Dokle sam divojka
Kad nisam divojka,
Spada s mene dika.

Lipa jesam lipa
Dokle nisam kriva,
A kad jesam kriva,
Ur već nisam lipa.

Srce Ivanovo.

Pasla j' Mare, pasla j' Mare,
Biele vole šare;
Pasla j' Mare, pasla j' Mare
Biele vole šare.

Doletilo j' pero paunovo
Ni to bilo pero paunovo
Neg je bilo srce Ivanovo:
„Nosim tebi lipo pozdrav-
[ljenje!"

Srdi se.

Sad ću ti povidat,
Su istimu pravu,
Da si već ne budeš
Trapil svoju glavu.

Ne šeći se mili,
Već po našoj strani,
Ter tužnoga srca
Jače mi ne rani.

Ne govori meni
Nigdar od ljubavi,
I mene divojku
Na veke ostavi!

Mlada ljubav.

Kad sam stobom školu hodil,
Jur sam tebe duša ljubil,
Ljubil sam te divojčicu,
Kako bratac, bratac sestricu.

Kad sam junak pero nosil,
Jur sam tebe, duša, ljubil,
Ljubil sam te divojčicu,
Kako golub golub golubicu.

Kad sam junak tebe sprosil,
Jur sam tebe, duša, ljubil,
Ljubil sam te divojčicu,
Kako svoju svoju zaručnjicu.

Umrit će mili.

Tovaruši moji,
Moje srdce gori,
Nagovorte milu,
Da s manom govori.

Ako ne će mila
S manom govoriti,
Ko j' meni junaku,
Od tuge umriti.

Ako budem moral,
Od tuge umriti,
Ko me zakopajte,
Kade sunce sviti.

Kade sunce sviti
Pri svetom Ivani,
Moju desnu ruku
Ostavte mi vani.

Belu aleluju
Va nju posadite,
Neka ju trgaju
Vse mlade divojke.

Mili moj.

Bosiljak bosiljak,
Drobnoga simena,
Ne zabi se mila
Iz moga imena.

Kada te zagleda
Moje černo oko,
Srce mi odskoči,
Kot jelen visoko.

Mili moj, mili moj,
S črnimi očima,
A ja bi za tobom,
Va Dunaj skočila!

Odlomki.

— Na veselji. —

Borištof, Borištof iz srebron ubiti,
Kade sam se učil rožice ljubiti!

Da sirot ne b' bilo
Sunce ne b' svitilo,
Kad sunce presviti,
Sirote ukripi.

---

8. JAČKE DOBROJ DITCI.

Da se ditca nike znanosti (najmre va veri) laglje naučn, i da joj ova znanost stalnije va pameti ostane, su oto naši stari va verzuše ublikli, (kot ovde sledi:) Na pokazanje:

Brate moj najdraži.

Brate moj najdraži, povi meni *jedno!*
— *Jedan* je Gospodin, ki kraljuje s ovim vsim
Viek viekom, Amen!

Brate moj najdraži, povi meni *dvoje!*
— *Dvi* su table Moizeša, jedan je Gospodin,
Ki kraljuje s ovim vsim
Viek viekom, Amen!

Brate moj najdraži, povi meni *troje!*
— *Tri* su patrijarke, *dvi* su table Moizeša,
Jedan je Gospodin, i. t. d.

Brate moj najdraži, povi meni *četvero!*
— *Četveri* su evangjeliste, tri su patrijarke,
Dvi su table i. t. d.

Brate moj najdraži, povi meni *piet!*
— *Piet* crikvenih zapovid, četveri evangjeliste, tri su patrijarke, dvi su i. t. d.

Brate moj najdraži, povi meni *šest!*
— *Šest* vidric kamenih, piet crikvenih zapovid, četiri evangjeliste i. t. d.

Brate moj najdraži, povi meni *siedam!*
— *Siedam* sakramentov, šest vidric kamenih piet crikvenih i. t. d.

Brate moj najdraži, povi meni *osam!*
— *Osmera* su blaženstva siedam sakramentov, šest vidric kamenih i. t. d.

Brate moj najdraži, povi meni *devet!*
— *Devet* korušev angjelskih, osmera su blaženstva, siedam sakramentov, i. t. d.

Brate moj najdraži, povi meni *deset!*
— *Deset* božjih zapovid, devet korušev angjelskih, osmera su blaženstva i. t. d.

Brate moj najdraži, povi meni *jedinaest!*
— *Iedinaest* tisuć je divic, deset božjih zapovid, devet korušev angjelskih, i. t. d.

Brate moj najdraži, povi meni *dvanaest!*
— *Dvanaest* apoštolov, jedinaest tisuć je divic, deset božjih zapovid, devet korušev angjelskih, osmera su blaženstva, siedam sakramentov, šest vidric kamenih, piet crikvenih zapovid, četiri evangjeliste, tri su patrijarke, dvi su table Moizeša, jedan je Gospodin, ki kraljuje s ovim vsim,
Viek viekom, Amen!

Ča je lipše? . . .

Ča je lipše, ča je miljanije,
Neg gjungjice čiste rose rane,

Kad se sunce zi zlatimi traki
Na istoku stane i prosvane?
  Ča je lipše, ča je miljanije,
Od krasnoga, cvatućega vrta,
Na sred koga se dično zvišuje
Milolipa roža kot kraljica cveća?
  Ča je lipše, ča je miljanije,
Nego kad u tihoj, letnoj noći
Začne slavulj sladko popaviti,
Glase nujne, pune turobnosti?
  Prelipo je ovo troje:
  Kad si slavulj milo poje,
  Ka se zlatno staje sunce,
  I migljadu rosne gjungje;
  Kad rumena rožica
  Mila kaže nam lica!
Ali lipše, stokrat miljanije,
Kad nam čisto, plemenito srce
Va poštenih naših nadrih bije!
  Projt te vreda rosne kaplje,
  Odcvast rože pregizdave,
  Zamuknut će slavulj mali,
  Kad mu zadnji kucne čas,
  Nigdor neće bit da hvali
  Lipu jačku, mili glas.
  Propasti će i svit celi!
  Ča znam dvojiš? — Bog to veli!
Ali srce čisto propast neće,
Uz miloga Boga će kraljevat,
Delnik bit će angjelove sriće,
V lipom raju vekom se radovat.

*

Srce čisto najveće j' bogatstvo,
Čuvaj si je skrbno, dite drago.
Čaj bogatstvo, ča je i svit celi,

Časti, slava, ča god zemlja diči,
Ako te grih od Onoga luči,
Od Onoga, ki vse gleda, sudi,
Pred kim drhće pakal, raj, vsi ljudi!

Mladi Miho.

Mladi Miho goni — Na zelene trave,
Past ovčice bele — Past rogate krave.
Pri čredi pak skače, — Juhuče i višći,
Da se glas odbija — Po dragah i briških.
Veseli se Miho — Š njim priroda cela,
Mijo poskakuje, — Š njim i janjca bela.

*

Dojde jednoč kramar — V njevo malo selce,
Rastre nože, gumbe — Kipe igračice.
Miho pak zagleda — Trumbitu črljenu,
Ta ga muti, draži — Rado b'imal jednu!
Neg ča pinez nima — E prošli su mati,
Pak znam mu i 'nako — Nebi htili dati.
Ali pastir Miho — Bistra je glavica,
Zna, kade je stricu — Sranjena mošnjica,
Kupi mladi Miho — Trumbitu črljenu,
Čredu goni pesti, — Na travu zelenu,
Pase, pase Miho, — Trubi, trubi v doli,
Da mu glas odgluši — I na brige gori.
Sad zamukne Miho — Ter posluša ptice:
„Tat, tat, tat" mu vrana — Z brka jelve viče.
„Ček, ček, ček", ga kara — Sraka po vsih plotih,
Čuješ, oš i žabe — Te karadu v vodi.
„Vrag, vrag, vrag" ti prva — „Nu, nu" druga kvaka.
„Glej ga, glej ga" treta — Straši ga vsa mlaka.
Kad pod kim grmićem — Suho lišće šušnji,
Da kače pasiču — Misli Miho tužni.
Drugda kad past goni, — Nigdar splašen biše,

A denas od straha — Tužnjak kumaj diše.
Kad k domu gre podnoć — Onda j' najstrašnije:
Noćne sove Miho — Va lozi začuje.
„Uhu, uhu, znam te", — Mu se strašno grozu,
Proteče od blaga, — Ter obajde lozu.
„Mijo, ča se plačeš, — Kade j' naše blago?"
Mati 'ga spitkuje, — I stric ravno tako.
„Majka, denas ptice — Strašno su pivale.
Sove se grozile — Skoro me kljuvale.
Kramar je prodaval — Trumbite, moj striče,
Ja si pak ukradem — Iz vaše mošnjice·
Trumbitu si kupim — Trubim š njom na paši,
Pak vsaka stvar na me — Mrnji, ter me straši.
Oprostite moj grih — Majka i vi striče,
Nigdar odprit neću — Već vaše mošnjice."
„Ča, pinez si ukral — Miho iz mošnjice,
Srića, da te nisu — Okljuvale ptice.
Glej, da već ne kradeš — Da ti ne zajaču
Ptice oš strašnije — I sove te splašu."

*

Dobri Miho goni — Na zelene trave,
Past ovčice bele — Past rogate krave.
Trubi, višći Mijo — Brig, dol odgovara,
Ali nijedna stvar — Mije već ne kara.

II. Proza.

1. PRIPOVIDAJKE.

— Mese. —

Rod si pripovidajke ali na veselje, ali na nauk hasnuje. Nedne granice (ograde-korlát) ne derži. Njegova namišljivost (képzelődés) slobodno mu leti. Govorit da vetru, travi, drivlju i zvirju. Skupa donese najnemogućnija dela, z ričom, va povidaljka ne pozna nemogućnosti. I ovako mu se ovo delo,

kada ov svoj cilj doseć kani, za lahko činji. Iz med mnogih krasnih vakovih roda povidaljkov glejmo sledeće:

Kača, putnik i lisica.

— Na-podučavanje —

Jedna velika kača izpuzila iz jedne stare skaline, i gane se za njom velik kamen, ki ju tako pritisne, da se nij' mogla spod kamena izvući. Dojde onudaj putnik, a kača ga počne prositi, da ta kamen š nje odvali i mu obeća, da će mu prelip dar darovati. Putnik se smiluje, upre se va noge ter odvali ta kamen, a kača, kad se je spod kamena oslobodila, zagrabi putnika zi zubi za petu i vsa mu se okol noge zavila. Putnik ju pita: „Ča to činiš? je li to dar i plaća, ča sam te spod kamena oslobodil?“ Odgovori kača: „Mi ovako ljudem plaćamo, drugoga dara mi nimamo.“ — Dokle su oni ovako govorili, dojde k njim lisica, ter je pita: „Ča je to med vami? zavolj česa se prepirate?“ — Oni joj vse povidu i pristanu na to, da neka lisica med njimi sudi, a oni ćedu se nje sudu pokoriti. Lisica, videći krivicu, ča je kača učinila, reče: „Ki kani pravično suditi, mora vse dobro zviditi, ča i kako se je godalo.“ Reče putnik: „Gle kako je bilo. Ov kamen ovako je ležal na kači; ona me je prosila, da š nje kamen odvalim; ja sam to učinil, a ona mene, mesto da mi zahvali, za petu ulovi i grize.“ — „Je li istina?“, pita lisica kaču. „Istina je“ odgovori kača. „Ej ako j' tako, ti moj dragi putniče, poj s Bogom svojim poslom i putem, a ti, kača, čekaj tote pod tim kamenom, ne bi li došal ki drugi človik, ki je milostivnijega srdca i bolje duše, nego je ov putnik.“ — Ej dica moja, takovih kač vam je denas pun svit, a ljudi su to; čini im dobro, a oni tebe za petu!

Ki manje išće, već dobene.

(Narodna povidaljka.)

Bili su tri brati. Na belom svitu ništa nisu imali, neg iednu hrušku. Tu su redom čuvali. Jedan je ostal kod hruške, a drugi dva su išli na delo.

Jednoč je Bog poslal svojega angjela da vidi, kako ova braća živu; ako težko, da im pomore.

Angjel božji sede na zemlju, pretvori se na prosjaka, pak došavši k onomu, ki je čuval hrušku, zamoli ga, da mu da jednu.

On zibere z svoji hrušak, pak mu da rečeći: „Evo ti od mojih, od onih moje braće ne morem ti dati." Angjel mu zahvali i projde.

Kad zutra dan ostane drugi brat, da čuva hrušku, dojde opet angjel pak ga prosi, da mu da hrušku. I on mu zibere od svojih i da rečeć: Evo ti od mojih hrušak, od onih moje braće nemorem ti dati. Angjel i njemu zahvali i otide.

Kad je treti dan treti čuval hrušku isto se dogodilo.

Četerti dan ubliče si angjel redovničko obličje, ter dojde rano jutro i zateče jin se k hiži rečeć: Hodte smanom, hoću da vam pomorem, oni dojdu za njim.

Kad su došli do jednoga potoka, zapita angjel najstarjega brata: Ča si željiš? A on odgovri: Da ova voda postane vinom pak da je moje.

Angjel prekriži vodu palicom, a ona se pritvorila u vino: ljudi su se nastanili, postalo je selo. Onda mu angjel reče: Ča željiš imaš — i ga ostavi.

Dvojicu pak zame i projde šnjimi dalje. Došli su na veliko polje, vsagde su golubi prolitali. Onda pita angjel sridnjega brata: Ča si željiš? — A on mu veli: Da golubi postanu ovce, pak budu moje.

Božji angjel prekriži palicom, a golubi postanu ovce: zidju se stani, jedni ovce doju, drugi sir siru, treti maslo tepu. Onda mu reče: Imaš ča si željiš.

Na to zame najmladjega brata pak projde šnjim prik polja i pita: A ča bi ti hotil? A on mu odgovori: Ja ne željim ništa drugo neg da mi Bog da ženu z prave kervi keršćanske.

Onda mu angjel reče: To je težko zadobit, širom svita ni jih već nego tri. Dvi su već žene, a jedna je divojka, i ta ima dva uprošnjake.

Idući dalje, dojdu va jedan grad, kade je stanoval car, čija kćer biše od prave kervi keršćanske. Oni prosu divojku. Kad je car zagleda reče svojoj okolici: Ča ćemo sad? Ono su cari, a ov je prosjak proti njim.

Onda angjel reče: Znate ča, ovako uredimo! Neka zame divojka tri terse, pak neka va verti posadi vsakomu jednoga namienuć, a na čijem tersu do zutra zraste grojzdac, noga neka za muža zame.

Prestanu nato; i divojka posadi va vertu tri terse i vsakomu namieni jednoga.

Jutro pak grojzdac sidi na tersu siromaha. Car pak da kćer njemu i odmah se va crikvi venčadu. Po tom je angjel odpelja va lozu i ostavi onde, da živu. Živili su leto dan.

Kad je prošlo leto, reče Bog opet angjelu. Poj poglej, kako živu? Ako skupo, pomozi jim. Kad angjel dojde na zemlju, opet se pretvori na prosjaka, pak projde onomu, komu teče potok vinom i prosi čašu vina, a on ga odbije govoreći. Da bi vsakomu po čašu vina dal, ne bi ga ostalo meni.

Kad to čuje angjel, prekriži palicom i potok poteče vodom, kot perlje, pak reče najstarjemu bratu. Ni to zate, poj pod hrušku i čuvaj ju,

Potom projde onomu, ki je imal ovac i prosi malo, sira, on ga odbije govoreći: Da bi vsakomu malo sira dal, nebi ga ostalo meni.

Kad to čuje angjel, prekriži palicom, i ovce postanu golubi, onda mu reče: Ni to za te, poj pod hrušku i čuvaj ju.

Nazadnje otide angjel i najmladjemu, da vidi, kako on živi svojom ženom va loznoj siromaškoj koljibi.

Pomoli se, da ga primu na stan, a oni su ga rado primili, i prosili, da jim oprosti, ča ga nemoru podvorit, kako bi željili: mi smo sirote, su rekli. Angjel im odgovori: ništar zato, ja sam zadovoljam onim, ča dobenem.

Ča te oni sada? Žita nisu imali za kruh speć, nego su tukli koru driva i z toga kruh spekli. Zmisi ga žena i

verže peć. Pak se popadu z gostom razgovarati. Kad pogleda va peć, toti je pravi kruh spečen· Oni zdignu ruke Bogu: Hvala tebi Bože, da moremo putnika pogostit. Dadu kruh pred gosta, zatim putru z vodom i kot popadu piti, ćutidu da je vino.

Onda angjel prekriži palicom koljibu, i na onom mestu postanu carski dvori i va njih vsega dost.

Tada je blagoslovi angjel i ostavi; a oni su srićno živili.

Vetar i dobra divičica.

— Na podučavanje —

Išla je divičica jagode brati. Onda je vetar jako jako puhal. Onda ju je zastal vetar i rekal joj je: „Čuješ divičica, je li tebi zima?" „„Je je."" Onda je rekal vetar: „Daj mi košaricu, ja ti jagod naberem, pak se tote grijaj, doklje ti jagod naberem. Onda je ta vetar donesal jagod, onda joj je rekal vetar: „Sad poj domon, ali neka toga razvezati doklje domon ne dojdes." Divičica se je vetru zahvalila i odišla domon. Onda je rekla ta divičica: „Vidiš mama, koliko sam jagod nabrala." I razvezala je košaricu; a mesto jagod bili su sami zlati. Tako je: ki je dobar, vsaki mu je dobar; ki je zločest, vsaki mu je zločest.

Opazka. Pokidob su se naši stari otci, pred tri stov leti, simo doselili, su i njeve stare, narodnoga zadržaja povidajke šnjimi va delu u grob dospile; ali je ih, ke su i do denašnjega dana ostale na usto ljudstva. Oto ali, da ke su se va naroda duhu ur zdavno rodile a ke ovde, ke su stare a ke novije, je sada ur težko povidat. Ovo se neg jedino iz zadržaja povidaljkov more, ki k-tomu razumi, presudit. — Ljudstva duh potribuje duševnu hranu, gde kripost i grih va borbi stojeć, zloća na zadnje obladana i kaštigana postane, zato je već ovakovoga zadržaja povidajkov na svitlo došlo ur i va sadašnjoj Ugarskoj našoj domovini.

Kad ovo, vako maloga broja ljudstvo, razšicano med drugimi narodi, ni imalo jako i dost prilik na razvijanje

z-laśćega žitka i duha zetih povidajkov, zato je Mate Drobulić već 'vakovi povidajkov iz nimškoga i českoga va naš je zik presadil i Ugerskom Staromgradu štampat dal. Na vsakom sajmi moremo dobit za nikoliko fillérov ovakove knjižice, kih lahko tekući razumljiv jezik našemu ljudstvu mnogu ugodnu uru uzrokuje. Naši ljudi je rado štu i kumaj moremo najt stan, vakom jedna ali druga zmed njih za najt nebi bila. Ove knjižice su: „*Od dvi labudov, Od Genoveve, Od Brunszvika, Od Oktaviana cesara* i *Od zabentani princev*."

Med povidajke moremo zet i knjigu sanje, ku imamo takaj od zgora imenovanoga pišca s naslovom: „*Razumljiva i novo popravna egyiptomszka knyiga szanye z nimskoga na horvatszko szpelyana krez Matu Drobulicha jednoga pretelja horvatszkoga Naroda.* Ugerszkom Sztaromgradu stampana pri Alexandru Czéh."

Ganut mora vsakoga štitelja „*Povidajka od postanka nežiderskoga jezera*". Blaženoga spominka, gospodin Mikovilj Nakovich koljnovski školnik su skerbno pobrali vse one padatke, ke su stanovniki okolo jezera ležećih sel od postajanja nežiderskoga jezera govorili i je va Ker. Kat. Kalendaru 1900. leta uvekovečili. Kratak zaderžaj ove povidajke je sledeći:

Knez Mikula Giletuš gospodar imanja sadašnji Eszterházyov biše vérli, snažan muž i velik pretelj ženskoga spola. Jednoč je iz grada Fortnave va sadašnje jezero na lov (jagat) išal. Ovde va Divojačkadol (Leányvölgye) imenovanom selu — ko je zbog lipih divojak na glasi bilo — zagleda jednu čudnovito lipu mladenkinju, va ku se smertno zaljubi. Knez ki je bil ur uženjen i preupravan — da ga poznali nisu — je zlatom kanil kupit venac krasnolipe mladenkinje: Marice. Ova je ali na svoju mat poslušala i dugo čuvala svoju nekrivičnost. Kad ja ali knez Marici perstan nataknul i va selskoj kapeli šnjom va hižtvo stal, je svoj cilj dosegnul.

Maričina srića ali nij dugo durala. Kneza zovu va boj. Sada zvidi perva, pravá žena ča je nje muž u Leányvölgye

stvoril i s gorućim fantenjem u serdcu dojde, da Maricu i nje mat Margaretu kaštiga. Bar selski farnik Maričino hižtvo za nevaljano sprogovori, vindar kneginja Maricu i nje mater krez krive svidoke kot viške na smórt odsuditi da. Nekrivoj divojki velik kamen na vrat obisu i ju zvana sela va jednoj dibokoj mlaki utopu. Maričinu mat na velik kup dervlja veržu i požgu. Umirajuća mat zaklje kneginju, kneza, sudce i kupljene svidoke.

Margarete matere kletva se neg vred spuni. Mlaka va koj nekriva Marica utopljena postane začne buktit, rast, ostavi svoju tesnu stelju, potopi najper ono selo kade se ova velika krivica pripeti, zatim susedska sela i dokle sunce sedamkrat zajde, nastane veliko jezero. Knez i kneginja spoznaju svoje griške i bar pokoru činu i falingu za dobro učinit tersu, vindar njevo zmožno koleno propade, i njeva imanja va tudje ruke dojdu.

---

2. ŠTORICE

ke med narodom žividu, su neizbrojne. Zmed ovih neg ove sledeće kažem:

„Račilo se, ne račilo se, pojist ću te' platil sam te!" — je rekal Cinca iz Prvan' kad je jil sapun, koga si je bil kupil miesto sira.

*

„Na riepi se koza najteže guli" — je rekal notaruš kad je va Piešti (na kraj sela med hižičari) pobiral porciju.

*

Ali bieloga ali bieloga. Prosil je cigan kruha od maloborištovske mlade krčmarice. Ona se š njim pošali, ter ga pita: A kakovoga kruha voliš, črnoga ali bieloga?" — Cigan joj odgovori: „Meni je to vsejedno, ali mi daš bieloga ali bieloga!"

3. POSLOVICE.

Poezija, ka se očituje va nailaženju, najde svoj pravi elemenat (živalj) va poslovicah. Roda filozofija, žitka skusenje je poslovicam neizvadljivi zviranjak.

1. Tako je zvijan, da će odpeljat žajnoga prik vode.
2. Nadima se kot puran, kad mu zafućkaju.
3. Konj ima četire noge, još se potrkne.
4. Riči se govoriju, a kruh se ji.
5. Ljudi se vežu za jezik, a voli za roge.
6. Komu Bog, tomu i vsi svetci.
7. Zrno do zrna, ter je pogača.
8. Srića ima zavezane oči.
9. Nepozvanomu gostu miesto za vrati.
10. Ne nikni, kade te nesiju.
11. Ništo za ništo, a ništar za ništar.
12. Ta viče: dost je, koga biju.
13. Prvo speci, onda reci.
14. Ća trizan misli, to pijan govori.
15. Ili jaje na kamen, ili kamen na jaje, jaje će se razbiti.
16. Ne išći dlake na lupinji.
17. Ki dobro čini, bolje dočeka; a ki zlo čini, gorje dočeka.
18. Ki se mraza boji, neka ne sadi vinograda.
19. Zločest človik s tobom ji i pije, a jamu ti kopa.
20. Laž jaše na dugu.
21. Nij za kozu sieno, nij za svinju sedlo.
22. Žena jezik za zube, kad muž govori!
23. I komar je mužka glava.
24. Zaman je spametan, ki nij sebi spametan.

III. Navade naroda.

Kod vsih narodov živuće navade izhajadu iz neizrečeno staroga časa. Čar va poganski čas posežu one najzad. Početak navadov našega naroda zgublja se tulikajše va magli najstarjega časa.

Va najnovijem času se na žalost vse već ter već jur ničidu. Ljudstvo ih počima zabit ter zanemarit. Iz med onih navadov, ke med narodom i denas još živu, sam neg sledeće mogal pobrat:

1. PIR.

Gostoljubav hižnoga (pirovnoga) otca je velika. Zato su hrvatska veselja na glasu, ali i draga. Jedno veselje i već stovic pineza stoji. Ovo zmed gostih onih, ki su hižni gospodari, dobro znadu, — jar kad si od ljubavi z-pirovnim otcem „na zdravlje" stakalca tuknedu. svoju zdravicu z ovimi šalnimi ričami zaveršu: „Ki hoće pirovati, ni ga triba milovati."

Pir se navadno pri zaručnje starjih drži. —

Polag starih navadov ubavljenom hrvatskom piru se za ubedom tančena zabava derži, a na noć dojdu pak mladoženje rodbina po „golubicu," da ju va novi stan odpeljaju. Perlje ali neg bi se vo stalo, dar beru mladoj.

a) *Branje darov:*

Na piru s večera sidi zaručnja za stolom va kuti, uza nju na desnu i livu posnažnice, uza nje starešine a uz nje posnahulje, ter se beru dari. Na bielo prostrtom stoli je biel pladanj, na njega meće svoj dar majka. kum i kuma, brati i sestre, teče i teta, ujac i ujna, stric i strina, i tako pored rodbina, ki obrus, ki plahtu, ki vankuš, ki pineze i. t. d., a vsaki dar starešine, rečeći lipu hvalu, iz pladnja zaručnji na krilo sipaju. Med tim darovanjem pri stoli stoji staćilo ter s balticom po gredi bije i kriči:

„Rodi Bože, rodi! ki s kuta, ki s puta, noste dare, po košare! Hodte žene iz lozie, spod zelenih borovic!“ i druge šale. A vabac se škulja med gosti i smišlja svoje vragolije, ter ti je smiha neg dost! No, lipa šala je i Bogu draga...

Dar se meće pred svidoke, (starešine) i tako od ruk do ruk k mladoj dospene. Ali i va darovanju red deržu, staćilo z bauticom po gredi troplje i vse najper zove, da si dužnost spunu. — Za vsakim pozivom veli: Rodi Bože rodi i po gredi udri. Pozivki glasu sledeće:

Pohvaljen budi Jezuš Kristuš! Dober večer vam željim vsim svatovim skupaspravnim. Mi smo putovali prik zeleni loz i visoki gor i vako smo došli va naše zaručnje dvor. Jezuš i Maria budte snami i vi svatovi pozvani. Moji dragi svatovi, ja mislim ako kanim dar pobrati, ko ću morat potropati. Rodi bože rodi.

Po perviput ću potropat i našega mladoženju opomenji vat, će li našoj zaručnji ča od serdca darovat

Po drugiput ću potropat i naše zaručnje mater k stolu pozvat, ali otca neću imenovat, ar se već nete gori stat.

Oš ću jednoč potropati, ali ni moguće otca k stolu zvati. Materin dar je na stoli, a otčev leži v černoj zemlji. (Otac već nisu va žitku.)

Petiput ću potropati, brate sestre k stolu zvati.

Hodte sada najper vi kumovi dragi, izkažite dar po vašoj ljubavi.

Hodte najper ujne, ujci, i vi naši dobri znanci.

Hodte sada strici, strine, da se naš rod nerazkine.

Načinite k stolu lip ravan put, da si gdo noge ne nakvari, kad budu išli nejper z dari.

Još ću jednoć potropati, i vse stranjske najper pozvati.

Hodte najper gerištovski zelenjaki, skažite se z vašimi srebernjaki·

Hodte sada najper kuharice od komina, nekata se deržat uko teploga vina ar ćete se užerat, pak nećete naše zaručnje poznat.

Hodte najper tete tetci, da vam se ne polamlju na noga palci.

Ur sam potropal mislim dvajsetputi, još me neće nigdor ż vinom ponuditi.

Veselo je serce i naši svatovi, kad su va ljubavi mladići vakovi.

A i ti babac, ne skači kot norac, neg odpri mošnjicu i hiti stovicu, ako neg peticu.

Naša posnahalja se vsenek posmihuje, i jim želji sina, a naši mladići si mislu, da će bit istina.

Naša posnašnica neka se turobit, mer će se i tebi tvoja želja spunit.

A vi žene nekate pod ublokom dukate brojiti, bolje pojte domon očenaše moliti.

Visoko je nebo, a po njem zvezdice, sad ćeš ti ostavit vse tvoje družice.

Vse mlado i staro veselo je kod nas, kad mi lahkucenu rastačemo denas.

Od vrat dalje se neda naš babac, kad bude vomu konac, ko ćemo ga zaprit va livac.

Dug žitak bi ja našim mladićem željil, kad bi si te dare i ja šnjimi dilil.

Od tropanja mi je perst udrivenil, od vikanja gut ubolil, a znapitkom me još nigdor ni ponudil.

Naš mladoženja je dobro Boga molil, a meni se vidi kot dabi pineze brojil.

A ti mladoženja, rozmarin zeleni spomeni se z riči, kad prideš va tvoj stan, da joj budeš branitelj vsaki dan.

Još ću jednoč bugnut, ćeli komu mošnja puknut. Rodi Bože rodi.

Sad ćeš si morat znet tvoj venac zeleni, koga si nosila pred oltar crikveni.

Angjeli nebeski vi sad doletite, i naše zaručnje venac odnesite.

Odneste ga gori k Mariji Divici, ka će bit obramba nešoj zaručjnici.

Lipo prosi staćilo svatove, da mi nebi zamirili; ako sam ča falil, da bi oprostili.

Lipo hvali naša mladenkinja nje rodbini na vi dari, ke ste joj darovali. Bog neka je neumori, dokljen vam je stovkrat najzad ne nagradi.

Hodte sada najper vi družice, ter zajačite i našim mladićem serce ubatrite.

Hvaljen budi Jezuš Kristuš!

Vesel hižni ostanak želji naš staćilo.

b) *Za ovim sledi ova jačka družic k-mladićem*:

Hvaljen Jezuš Krištuš na veke, velimo,
Vesel dober večer svatovim željimo.
Srićan večer Bog daj ovde skupaspravnim
Starin ino mladin, vsin goston pozvanin.
Zimljemo si sviću v-našu desnu ruku
I tebe ubatrit va novom stališu,
Z-velikim veseljem, z-gorućega srca
Došle jesmo k tebi, ljubljena družica.
Ar smo si mi denas vako nakanile
Da bi tebi zadnjič srce ubatrile.
Udrila je ura, i došal je ov čas
Da ćeš se odlučit ti družica od nas.
Ar jesi ti denas va hižtvo stupila
I tvoj divojački stališ preminila.
Z-dibokoga srca tužno premišljala.
Pred kip sv. Anne (ali drugi patron crikve) strahom odpravljala.
Lip zeleni venac na glavi nosila,
S kim si se va tvojoj mladosti dičila.
Va kom si dosidob kot rožica cvala
Ar si zelen venac srićno zobderžala.

*

Posluhni rožica, mlada zaručnjica,
Ča ćemo ti spivat od našega srca,
Premisli družica, ča si učinjila,
Kad si divojački stališ preminila.
O veseli stališ, divojačko ime,
Ko si uživala jedno kratko vrime.
Divojački stališ, ki će preminuti.
Već se neće nigdar najzat povernuti.
Sada ti je došlo to turobno vrime
Da moraš popustit divojačko ime
Cvala jesi, cvala zimi ino leti,
Kot roža rumena va zelenom verti.
A sad ti je došal jedan mili klinčac,
Ki će ti uvenut tvoj zeleni venac.
Angjeli nebeski z-nebes su letili.
Ter su se zelenom vencu veselili.
Koga su odnesli va crikvu pred oltar
Ino svetoj Anni*) dali su ga za dar.
Lipo ti je procval va letnom vrimenu.
Z lipin rozmarinom, skupa je spleteni.
Stoper si počela kot roža procvitat
Će ti se navredi cvet doli usipat.
Rodi Bože, rodi, darki su na stoli
A ljubljena majka kod tebe pri stoli,
(Rodi Bože, rodi, darki su na stoli
A ljubljeni otac ležu černoj zemlji.
Kad si ti pomisliš na tvoga otca glas
Ko ti suze polju ta tvoj bledi ubraz.
Težko leži tebi okol tvoga serca
Ča ti ni pri stoli ljubljenoga otca.
Stante gori, stante, preljubljeni otac
Ter poglejte simo, ča se j' stalo denas:
Da sam zaručena z mladim zaručnjakom

*) ali patron svoje crikve.

Zmladim zaručnjakom, z vim mojim klinčacom.
Dugo si hodila na grob se plakati
Tvojimi suzami zemljicu smakati.
Tako se j' zmočila od suzic zemljica
Daj' na njoj prorasla zelena travica.
Angjeli, angjeli z visokoga neba
Odnamite tuge od serdca mojega.
Denas su ti zvoni miljahno zvonili.
Kod kad su ti otca na groblje nosili.
Mater imaš doma, ter su udovica,
Druga jim je Bog zel ter su sirotica.
Zdavno je bilo čut: ako j' cesarica
Ako j' udovica, oš je sirotica.
Još si jednoč poglej, va ti škuri vertljac
Kade ti ležidu tvoj ljubljeni otac.)

*

(A ti mladoženja i ti se spomeni
Iz pokojni Starji, ki ti ležu v zemlji.
Ar je sad jur dug čas, da si je pogubil
I od tvoji starji vse veselje zgubil.
Jur dugo ležidu va černoj zemljici
Nebi si je poznal po farbi, ni lici.
Neka bude z Bogom, kad se j' vako stalo
Da se j' tvoje serce vsim tugan podalo.
Denas sveta maša, ka se je služila
Za vas dva mladiće Bogu aldovala.)
Premislite dobro, ča ste ubećali
Pri mašnom aldovu, pri skupazdavanju.
Lipo si čuvala tvoj venac zeleni
Koga si odnesla pred oltar crikveni.
Ta venac zeleni verzi si na oltar
Jezušu Mariji daruj ga ti za dar.
Rozmarina berki su se naklonili,
Za zelenim vencem su se turobili.
Letite angjeli z visokoga neba,

Poberite lišće od venca mojega.
Ljubljena đružica, ča si učinjila,
Da si divojački stališ preminila.
Z ovoga startiša nećeš van stupiti,
Neg ćeš morat va njem zlo dobro terpiti.
Ako te napade velika nevolja,
Ko si moraš mislit, da je Božja volja.
Sada ćeš najednoč cveće pogubiti,
Tvoju lipu. mladost v tugi raztrošiti.
To visoko stablo je kitje prignulo,
Za zelenim vencem se je turobilo.

Hodte sada moja mat ljubljena k meni
Nagnite se denas još zadnjiput k meni.
Ter me ubatrite ljubljenu kćerčicu,
Va najvećoj tugi tužnu siroticu.
Bogu vas izručam va vašoj starosti
Neka vas On batri va vašoj žalosti.
Ar ja vam nemorem vaše trude platit
Zato hoću vsagdar za vas Boga molit.
Z Bogom mi ostante vsi ljubljeni bratci
Ki ste smanom rasli na jednom serdašcu.
Z Bogom mi ostante ljubljene sestrice,
Vaše milo lice sad k meni nagnite,
Ke ste meni htile serdce ubatriti,
I mene sestricu većkrat veseliti.

Ja vas denas prosim tužna sirotica
Da b' mi oprostile od vašega serdca.
Visoko je stablo, još je više kitje
Kudaj čes si iskat rožica zaviće
Prošeći se denas va vertjac zeleni
Zdigni oči k nebu ter ovako zdani:
Hodi sada k meni, moj Jezuš ljubljeni!
Vo sam ti donesła moj venac zeleni.
Zutra poj va crikvu k divici Mariji,
Koj si ofrovala tvoj venac zeleni.

V obrambu se zruči blaženoj Divici,
Ar ona j' mila mat vsakoj sirotici.
Sad je došlo vrime i ti tužni časi,
Da će z tvoga venca lišćice odpasti.
Lišćice odpasti, venac te požgati
A tebe rožicu tvomu drugu dati·
A ti mladoženja rozmarin zeleni,
Ki cvateš za stolom kot klinčac rumeni,
Sada ti položi kiticu i perlje,
Preminulo ti je junačko veselje.
A ti mladoženja nam činjiš krivicu
Kad ćeš nam sad zeti vu našu družicu.
A ti mladoženja rozmarin zeleni
Tebi ćemo reć mi, ča si k sercu zami.
Dosidob si ljubil vu mladu rožicu
Ništ si nisi željil, neg nju za družicu.
Va prostom stališu vi ste se ljubili,
Bog daj, da se nebi nigdar žalostili.
[Ti ćeš morat njega jače poštovati,
Neg kad si ga tila klinčac zazivati.]
Lipo b' te prosile, da bi joj dober bil
I nju va tugi i težki danki batril.
I nju od vsakoga branil nepretelja
Oto neka bude dužnost tvoja perva.

Vsi svatovi su ti kot gora zelena:
Mladoženja ti si kita rozmarina,
Mlada zaručnjica, ta venac zeleni,
Ta venac zeleni, i perstanj sreberni.
Posnažnica ti je bela alleluja
Posnahalja ti je pavenka želena.
A staćilo ti je kita puršpanova

Još si jednoč poglej vati škuri vertljac
Va kom ti ležidu tvoj ljubljeni otac.
Z Bogom počivajte preljubljeni otac
Ovo vam željimo vsi svatovi denas.

Tebi se molimo, o misec prelipi
Da njim nažgeš sviću i lampuš nebeski
Da srićno zvršite vaše putovanje
Po smerti zajdete va nebesko stanje
Željimo vam sriću i mirno živlenje
A po vašoj smerti dušno zveličenje
Zadnjič te prosimo ljubljena družica
Da b' nam oprostila od tvojega serdca.
Lahku noć, lahku noć mi sada velimo
Vesel lip ostanak svatovin željimo.

Ova jačka se zjači, ali ne cela, kot je ovde popisana, nego jačkarice si polag poznati okolnosti ziberu dele, ke zjačidu, ar drugače bi čuda jaj i teploga vina stalo gerlo na tako dužičku jačku. Va ruka derži jedna na pladanj upleten bor z lipi načinjeni ali naturalski kitic, ča se mladoj daruje, a druge sviće goruće.

c) *Staćila se va delo zame.*

Kad pak po dari družice jačkarice jačku dokonjadu, onda staćilu va delo zamu, i mora se verlo deržat, da na vsaku rič pošteno odbriznut znal bude, družicov jačka je sledeća:

Vse b' mi se vidilo, na vom našem piru,
Neg ča mi imamo slamnoga staćilu.

Staćilo, staćilo jako nam te j' milo,
Ar ti se j' za stolom jur trikrat zadilo.

Divojke divojke nanje se deržite
Kudaj vi hodite ni t' pelin ne raste.

Bolje dab si bili kolac zašteronuli
Neg ča ste staćilu za stol posadili.

Na stoli je floša, va floši je vina.
Napij se staćilo, ar ćete težina.

Neće me težina neće me težina
Neg vam se umilja na tu flošu vina.

Jur si razmišljuješ od jutra ranoga,
Dab' ti gdo donesal kupicu žganoga.

Kad se jutro staneš, čižme si natakneš
Čižme si natakneš, po žgano se zmakneš.

Divojke divojke jako se štimate,
Nato ne mislite da kruh speć neznate.

Staćilo, staćilo muči va tom kuti
Ar te pote dojti stranjske loze vuki.

Staćilo, staćilo ne načinjaj glasi,
Ar neznaš zabost pera, kot se dostoji.

Bolje dab si bile komin pobilile
Neg ča ste junake do polnoć dvorile.

Staćilo, staćilo, staćilo žabljaki,
Ako nećeš mučat, ćemo te z grabljami.

Kuharice vani vseneg posluškuju
Velu, da staćile ništ jačit nečuju.

Same se štimate da si jačit znate
Kad b' si jačit znale ne bi kernjaukale.

Staćilo, staćilo, špota ne načinjaj,
Čuda j stranjski ljudi, lipše se pominaj.

Velik si kot topol, a zjalav. kot je vol
Na sajam odpeljat, za vola te prodat.

Ko će te si jačit, mute si za spravlje,
Tako si neg tele kad je kraj spot krave.

Staćilo, staćilo kot tele strašljivo
Karmen si oblici, za peć se zavlici.

Bukova su kola a železne osi,
A ov naš staćilo pun je gizdavosti.

Heržulja j' procvala pšenica jur kani
A ota sredinska ubabit se kani.

Našega staćilu morali b' va vriću,
Znam da si ki židov najde lipu sriću.

Bolje da bi si bil te vlase počesal
Neg ča si si rude po čeli napušćal.

Divojke si jaču vse takove jačke
Kakove si jaču naše sure mačke.

Za pećom je lonac, va lonci je žganac
Hodi naš staćilo, ćemo pojt na tanac.

d) *Po dari*

se zaručnja va svoj novi dom odpelja. — Simo se ali zlahka ne pusti. Vrata po zaklipadu i neg onda, kad se j' z-„černim na belom" ur vse svitlo pokazalo, ter čisto-visto da j' ona ota ista, ku si je hižnoga otca sin zaručil, se pusti nutar. Z-velikom ljubavom se prime. Starji mladoženje nju objamu ter kušnedu, i ovako za svoje dite zamedu. — Vako pored vsi hižni kotrigi. Pirovanje (zabav) ovde va zaručnjaka stanu dalje sledi.

2. NAZDRAVICE.

a) Na novo leto.

Va šopronske županije kismartonskom kotari ležećih hérvatskih selih — željezansko polje — je dosidob ota stara navada (ova će si zvir, naredno ur va sadašnjoj domovini nahajat) bila, da su preceptari na Silvestera jutro po maši s pomoćom dvi-tri jigračev i toliko odraštjenih ditčakov gospodarom, gospodaricam, mladim hižnikom, junakom i divojkam srićno novo lieto išli željit. Va vsaki stan su morali nuter pojt, kade su bogato nadarovani postali i s jiliši pak piliši se dosta mogli ukripit.

Pri ovakovih prilika — kot se povida — se j' moglo već mestih i već krat vidit, da va jednom ali drugom stanu obitelje starcu, kako suze po obrazu tečašu. Ovo, more bit, radosti suze bišu, : da j' i ovo leto srićno preživil a novo doživil, more ali bit da si je i ovako mislil: „Bože, kad kletu zopet jačit (vse ovo dobro željit) dojdu, kade ću ja bit? gvišno na cimitori!"

Prilična jačka.

Novo lieto draga braća opet smo doživili,
k tomu nam je svoju milost udilil sam Bog mili;
ar neg onda hoće srićno za nas bit novo lieto,
ako vsaki čas slavimo njegovo ime svieto.

Vrime lipo i ugodno na vaše polje Bog daj!
Ognja, vode, glada, boja vse nesriće nas čuvaj!
i vse drugo čagod je neg na žitak vam potribno:
oto braća — Boga sini — k novomu lietu željim.

Najper željim gospodaru vse najbolje od vsih nas
Ki se trudi po širokom svitu ovde za vsih vas,
dab'ga Jezuš blagoslovil na voj zemlji vsaki čas,
a po smerti dabi došal v nebo pred Boga ubraz.

Zatim pak gospodarici: mir, veselje i radost,
dab'ju odsle ostavila vsaka tuga i žalost.
Vse čagod bi oš željila: dug žitak, zdravlje, sriću,
od maljanoga Jezuša dab' dobila va žitku!

Mladim hižuikom.

A vašim mladim hižnikom mi željimo sad zdravlje,
Da b' se oni na vom svitu vsagdar ljubili spravlje;
Da b' je Jezuš blagoslovil na voj zemlji vsaki čas,
A po smrti da bi došli v-nebo pred Boga ubraz.

Mladencu.

Sada željimo mladencu po volji zaručnjicu,
Snažnu, vrlu i srčenu, kot najlipšu rožicu;
Izkom bi on na vom svitu vsagdar v ljubavi živil,
A po smrti da b' se v-nebi na vse veke veselil.

Mladencem.

Isto tako (ako je ih već va istoj obitelji).

Divojki.

Ti cvatuća mladenkinja posluhni ljubezni glas,
Ča za dar ti ostavljamo ov veseli čas denas:
Da b' tvoj zelen venac mogla va čistoći zobderžat,
I verloga zaručnjaka ti željimo vred dostat.

Poglej doli mladenkinja iz tvojim černim okom,
Ar nas denas čuda stoji pod vim vašim ublokom;
I tvoj klinčac preljubljeni stoji ovde med nami,
Koga smo ti došli željit mi denas od ljubavi.

Va voj hiži je divojka z-jimenom je Marica*)
Njoj željimo da b joj došal polag srca zaručnjak;
Ona s kim bi se štimala i njemu verna bila,
Da bi do njegove smerti šnjim pošteno živila.

---

*) ali: Katica, Angjica ali ko drugo ime.

Divojkam.

Vi cvatuće mladenkinje posluhnite sad naš glas
Ča vam naše srdce želji ov veseli čas denas:
Dab' vaš zelen vienac mogle va čistoći zobderžat,
Ino verle zaručnjake vam željimo vried dostat.

b) **Na Blažovu.**

— Nazdravica. —

Na hrvatskih selih naše krajine je do ne zdavnoga vrimena ta navada bila, (na Menovi [Malomház] šopr. žup. se je, neg pred nikolikimih letih, oš držala) da su na Blaža biškupa i mučenika dan 3. febr. odrašćeni dičaki, mnogom mestu pak školari od stana do stana zdola stojeću jačku jačili. Jedan izmed njih je bil „biškup", drugi je biškupljevu palicu pred njim nosil, treti je imal ražanj za slaninu, drugi pak torbe za orihe, jabuke i druge dare. (Zazlamenovat se more, da su samo miništranti imali pravo pri ovoj priliki del zet.) Zaderžaj i skrojenje spivke kaže, da se je ova navada ur zdavno začet morala.

Prilična jačka.

Spomente se 'z denašnjega svetoga biškupa,
Da je patron sveti Blaž školarskoga reda;
Radost ovoj hiži ino vsoj družini,
Ki vas hoće blagoslovit va sem vašem žitki.
Omne dignum vere dignum laudes totus kopus
Augitorum flormi djermine.

Najper ove hiže glavi dobar dan željimo,
Koga najper za almuštvo ponizno prosimo:
Nut ražnji su prazni, terbuhi nam gladni,
Podilite ča morete — ćemo bit zahvalni.
Omne i t. d.

Skoči hitro va kamricu draga mati hižna,
Ne miluj škrinje odpriti, a niti ormara;
Znamo da ti šparaš — to moreš dobro znat —
Sam Bog će ti to naplatit ča nam sada podaš.
Omne...

Vi junaci verli klapci znamo ča vam fali,
Podilite kus slanine ćemo vam ča reći.
Ženit bi se radi, bogatu bi zeli,
Ali takovi divojak sada j' težko najti.
Omne...

Vi divojke lipe rože lipo se nosite,
Da vi vaše divojačtvo sad ne omrazite.
Fašenjak prohadja, morgovat nekate,
Neg sterpljeno vi čekajte uprošnjake vaše.
Omne...

---

3. POKRŠĆANJE ZA JUNAKA.

On mladić ki kani med junake stupit, ovo nakanenje, pred vsim, starešini (legényvajda) uznani. Ov odredi kršćenja čas. Tada mladić va družtvu već junakov (peljan od starešine) na krčmu hide. Onde mu odiberu kuma, zmed junakov jednoga. — Kum mladića z-vinom (iz kupice) va obraz — med oči — zabline rečeć: „Bud nam veran tovaruš va ovom stališu i našega šerega va ovom družtvu kamo si sad gori zet i komu si kotrig postal. Nosi vridno ime junačko!"

Po ovom se oš jedan kratak čas skupa zabavljadu, tukajuć si stakalca, pak onda kum odpelja mladoga junaka k-jednoj divojkih selo.

Stroške mladić plati. Ne pokršćen ne more va ni jednu zabav, a nit med mladinu tancat pojt.

---

4. FRATRA OBLIĆ.

Ovo je po tolovajsku rečeno, a zlamenuje: vriću napuniti s očevim ali gospodarevim tegom ili žitom, ter big š njom! Zli junaki svojemu otcu, a sluge gospodaru kradu teg ter ga podmučkoma prodaju ko krčmaru, ko židu, ko drugomu. A ki sin ali sluga je to učinil, od toga se veli: „fratra je oblikal!" Ter je pred Bogom grih, a pred ljudi sramota!

---

5. POKOP.

Rodjaki se pol ure pred pokopom va mertvački stan spravu, da pokojnoga zadnjič prekrižu i zanjega par očenaši zmolu. Pri ovoj priliki vsaki odraštjeni va škrinju jedan sveti kipic metne i ovako mertvaca šnjimi čisto obložu, da mu samo glava, ubraz i ruke slodobne stoju, vake mu svete otčenaše véržu. Sad se vsi domaći oš jednoč okolo lesa spravu, da svojemu ljubljenomu zadnjič z Bogom dadu. Nemore oko suho ostat ko vidi, kako se hrvatska ditca od otca-matere, brata ali sestre luču, perlje neg pokrivalo njega na veke zakre. Sad les zabiju i škrinju na sred dvora pred vežna vrata véržu i se začne sveti aktuš...

Okolo lesa se postavu ali kleču domaći, blizu ovih daljni rodjaki, kumovi, susedi, a va daljnom okrugi pak tavaruši, pretelji i poznanci, ki je vseneg va velikom broju nazoči. Ovi zadnji mnokokrat samo zato dojdu, da spričanje školnika čuju. Spričanje je na hrvatski seli jako obljubljeno, komu se oni jako privežuju. Ono velik dojam (hatás) na sérdca poslušnikov načinja i na ćudstvo ljudstvah jako utečanje (befolyás) ima. Ditcu i ledične svoga spola mladina, uskérbljene ali samo neg muži — nosu. 'Z med već poslanih spričanjev glejmo sledeća:

a) **Spričanje,**

s kim je Ivan Dobrović menovski školnik Vilmoša Hauguela vojaka spričal na Menovi 1912. febr. 15.

Još pred kratkim časom na svitu sam živil,
Domovinu, kralja s oružjem sam služil.
Prisegal jesam bil zanje vojevati,
Akob' bilo triba mladu kérv proljati.

Ali drugačije bilo j' odredjeno
Va nebeskih knjigah 'vako zapišeno:
Da ću morat vojak tužnoj stielji umrit,
va cvatućoj dobi dušu 'z tiela spustit.

Človičanska znanost; trava, medecini
I majkine suze ništ nisu hasnili;
Pukše niti sablje smert se ni j' strašila,
Žuhki smertni pehar vame je uljila.

Kad sam vidil tužnjak da već nij korenja
Pri samomu Bogu iskal sam batrenja:
Vere sakramenti su mi mir donesli,
Željeć jesam prijel Boga, kruh nebeski.

Da mi Bog oprosti: grihe žalujući,
Pomiren s Jezušem jesam zaperl oči...
Ubatrena duša otcu duhovnomu
Lipo za vse hvali, pastiru skérbnomu

Z Bogom mi ostante mat moja žalostna,
Ka si me prez otca hranila do groba.
I Marija majka sinka j' pogubila
Iz dibine sérca koga je ljubila.

Na, mater žalostnu večkrat pomislite
I ona će tužno vam ubatrit sérce.
Z Bogom mila sestra i vi dragi brati,
Ki ste va ljubavi iz s manom odrasli.

Z Bogom i vi budte svak ino neveste,
Rodjaki, susedi, pretelji, sestrice;
Va lipoj ljubavi na svitu živite:
Svit je neg onda lip, ako se ljubite.

Sad stan moje duše, moje mertvo telo,
nosite v cimitor tamo pod propelo,
Onde će počivat, Jezuš budi hvaljen,
Otac i Duh Sveti od nas na vek Amen.

b) **Spričanje,**

s koterim sam spričal pokojnu udovicu Rozalu Vušilovićku ja Marko Cvitković djak u Frakanavi (va projdućem vieku; — sastavatelj).

Peteri versuši aliti štrofe.

Braća preljubljena, glejte spunjeno je
Na tom jalnom svitu putovanje moje!
Črna zemlja mati tielo će pokriti.
A duša pred Boga, a duša pred Boga na račun stupiti.

Oprostite meni, ča sam komu kriva,
Da mi trudna duša va miru počiva.
Mučno sam živila, čuda pretrpila —
Božja svieta volja tako j prepustila.

A ti sin jedini s Bogom mi ostani
Milosrdnost božja neka te zla brani!
Materina ruka blagoslov ti dili,
Smiluj ti se dobri pastir Jezuš mili!

S Bogom vsa rodbina, stranjska i domaća,
Kumovi, prietelji, susiedi, vsa braća!
Va ljubavi s mene se koč spomenite,
Tielo pokopajte, za dušu molite!

Grišnikom zaviće, Marija Divica!
Daj mi gliedat tvoja miloželjna lica.
Nebeske svitlosti prosviti mi plamen
Va večnoj radosti na vse vieke, amen.

---

6. Usnivanje diteta.

Hrvatskih majkov nežnost prama svojih ditešcov, pak onu radovoljnu skrb ku one k-svojoj ditci i ove telovnoga dobra va sebi imadu, kaže sledeća uspavljačica (usnivčica). Ova polag nje izrekov sudjeno-jako stara more bit. — Ovu jačkicu sad ur takaj malo hasnuju majke i dajke na 'vi posal:

Nuni nuni nuninaj,
Drago dite (sinak, kćerka, srce) neg spavaj
Ja te hoću zibati,
I lipo ti spivati.

---

7. Noćno čuvanje hrvatskih sel.

Od starih vrimen do blizu projdućega vrimena je občine stanovnikom noćni bokter (čuvar) 11., 12., 1. i 3. uru imal uznanit, ča je sledećom jačkom činil:

Poslušajte vsa gospodja,
Lipa hrvatska naroda;
Ča vam hoću povidat ja,
Jedinajsta (12., 1., 3,) ura j' udrila.

Čuvajte se sviće, ognja,
Će vas čuvat Jezuš, Maria;
Hvaljen budi Jezuš Kristuš,
Na vse veke vekom, Amen!

Ova zgornja jačka se je iz V. Borištofa poslala. Ovako sam ju pred 25. leti i u Novom-Seli (moš. ž.) čul. Zdola sledeću je menovski bokter (čuvar) jačil.

Do polnoć.

„Posluhnite hižni gospodari,
Jed'najst uri udrilo je vani;
Lahku noć vam vsim ja lipo željim,
Jezuš budi od nas hvaljen velim."

Od polnoć.

„Posluhnite moji dragi,
Ča vam hoću ja spivati,
Ki ćete se iz sna stati:
Tri ure su ferpai*) vani,
Stante gori ur se dani.
Spomente se vsaki 'z Boga
I Floriana svetoga,
On neka nas vsagdar brani,
Ognja nesrić vsakom stani.
Hvaljen Jezuš budi s nami!"

Cindorfski bokter je n. p. jako dobro znal kad je komu gospodaru god i nigdar nij' zamudil, kad je poslidnju uru zjačil, onim pod oblokom god „zbinčat" kim je bil. Ne neg oto je znal koliko je va selu Ivanov, Jožefov i. t. d., nego i koliko dovicov, dovcov se u koj ulici i selu nahaja. Njegova cifrasta alabarda će sada kade va kuti zanjim stugivat, ako si je nij' sobom va grob zel. — Sad se je i ova pravica zaterla. Mnogom selu već i neznaju da je i ovako ča bilo.

*) vorbei, elmult.

IV. Praznovera.

I ona si početak oš va poganskom času nahaja, suproti čemu su se kršćanski duhovniki, novijega časa i učitelji, zaman borili. Ni su ju mogli čisto izpliti. Ljudstvo je na toliko nagnuto k-ovomu, da oš i sad va mnogu praznoveru, ku je z-keršćanskom verom skupa svezalo, veruje; — da drugoga ne upomenem:

1. **Petak,** na vi dan ni jedno važnije delo nete počet n. p. žati, zidanje stana; nit va službu ne stajedu rado na vi dan; z-ričom za nesriću se derži ov dan takovoga ča počet;

2. **Lucije,** na vi dan, va mnogom stanu; nit za Boga ne bi dali ča odnest iz stana. Gospodar, nit hižna mati oš i na posud ne da iz stana ništ kraj; oto deržu, da se onda srića va onu hižu, ali stan odnese, kamo se j' prošeno odneslo.

3. **Va černom** tajednu niti bilit nete, a niti veće pralo deržat, ār deržidu da će onda čuda buh biti;

Mnogo je oš vakovoga ča, ča se ne b smilo već držat.

C) Umjetna književnost i pišcov životopisi.

Zmed ovde sledećih pišcov je čuda onakovih, kih dela se najt nisu mogla. Niti pišci ugarskoga jezika ih nisu mogli iziskat. Samo toliko znamo od njih, da su pisali već lipih jačak, molitvenih ili drugačije vrsti svitskoga i crikvenoga znanja knjig. Ova dela i po svojem naslovu znamo imenovat, ali sama dela, same knjige za najt saďa već nisu, ar su se va zbludnim vrimenima, pak gdo zna još s kakovoga uzroka potepla i poničila. —

Usled toga se ova njeva dela polag sadržaja pak formalno pokazat nisu mogla.

No ipak da bi vsake knjige, vsako njevo delo i najt bil mogal, vse ovako po njevih sadržaji ter smeru i onda ne bi bil mogal predstavit, tumačit, ar onda bi tako debelu knjigu bil moral pisat, ké stroškov platit, naše ljudstvo, pogledom na njega mali broj, ne bi bilo moglo. — Ter zato se je ovo ovako razdelalo, kot se je. On cilj, koga sam si najper zel, koga ova knjiga ima, sam i ovako postignul najmre: „Književnost“ (pesničtvo, pišce i. t. d.) z ričom kulturu hrvatskoga ljudstva va Ugarskoj i z-njegove krvi rodjene znamenitije muže pokazat.

Dela već koga glasovitijega pišca su sabrana i polag svojega sadržaja, takaj i formalno pokažena; ričom pišca smer podpunoma poznamo (Lakić, Bogović, Šostarić i. t. d.) Na dalje po mogućnosti se va ovoj knjigih, od više znanosti dela govoreće knjige vse imenuju, od vsih pišcov. Za najt

su one ur sad lahko, ako su neg za najt kade, to je, ako nisu zničene.

Ovo delo ima ovako neizrečeno veliku vridnost va sebi.

Pišce i njev žitak va sledećem redu najt ćeš:

Plemeniti **Ivan Kitonich** (kontaniai).

Rodil se je okol 1560 leta. Doktor mudroslovlja. Glasovit je bil od njegovoga dibokoga pravoznanja (jogtudós.) i Mošonske županije podžupan nastane (alispán.) Bil je kraljevski posalnik. (kir. ügyigazgató s koronai ügyész.) Dela od prava su mu va latinskom jeziku popisana:

Directio-Methodika i. t. d. Nagyszombat 1619. iz kipom pišca.

Centuria Centarum Contrarietatum et dubietatum, Ex Decreto Tripartito, Desumptarum et resolutarum. Tirnaviae 1619.

Pomerl je 1619. Nagyszombat.

Vidi: „Szinnyei“ M. I. É és M.

P. **Pave Senquiczay**
(1619—1679).

Rodil se je u Senquicza od hrvatskih starjih. Priime si je naredno od rodnoga sela zel. Pozduranom sproberanju v-svojem 22-gom letu, položi svete zagovore. Za pol leta kašnje gori zet postane u sveti red; 1647-ga je prodikač u samostanu svete Katarine, kade svoje slobodno vrime k učnji mudroslovlja alduje. U letu 1648 pérlje Varaždini, zatim pak u Nagyszombati (Trnava) na mudroslovlje uči svoje redovne brate. Leto 1655-to v Malacki nastane Quardian i učitelj redovni noviciušev. Odavle se j' 1665. leto v Požon premestil; malo po ovom nastane Definitor i duhovni otac koludric. Kašnje u šopronskom redovnom samostanu za Ministra Provinciala odibran postane. Sad se j' térsil v Kisegi (Kőszeg) svete missie naredit, tér da izgradi ovde samostan, ali njegovo najperzimanje polag nadoći P. P. Ježuitov se nij'

ugodalo. Leto 1678. va Austriji za Comissarius Visitator Provinciae" nastane.

Na ugérsko preuberne knjige: Zercalo svetoga Bonaventure i razširuje s tiskanjem: „Szveti Bonaventura Albanszki Bisskup Kardinal i Szerafikus Doktor. Zerczalo szamotnika i redovnika kriposzt i dobro odgojivanye kazajucha jako hasznovita uredna knjižica, ka je krez veliku marlyivoszt F. Henricus Seduliusa, Antverpenszkoga Quardiana reda szv. Francziszkussa pobolysana. Szada ali od isztoga reda krez jednu pobožnu dusu pervics na ugerszko preubernyena." Posoni 1677. Stiszkom Ivana Grey Zereneg 8 pag 582.

U aldovanju svojih knjig sebe sledeće podpiše: „Vas szluga va Goszpodinu Fr. Paulus Senquiczy Minister Provincialis. (Napis knjig sej van znel od: „Régi Magyar Könyvtár" Budapesti 1879.

Pomerl je 1679. augustuša 18.

Vidi „Scriptores".

P. **Pave plemeniti od roda Tauris** (franjevac).

Koga leta se j' rodil ne kaže „Skriptores". Va svojem redu svetoga bogoslovlja obćeni učitelj nastane. Kot ovakovoga su — va skupnom odibiranju — radovoljno njega za Ministra Provinciala ugarske provincije odibrali, 1636. — Na spasenje je on mnoge dobre molitve zapeljal va red. Čuda dobri uredbov zakorenil va njem. Učnju mudroznanja pak bogoslovstva je takaj postavil ovde. — Provinciju je va svoj negdašnji cvatući stališ podignul.

Na drugu stran ali, kot „Scriptores" pismo kaže, su njega svoji podložni redovni brati zato. ča je ovu (z slavonskom) skupnu veliku Provinciu razkoljil, za pokvaritelja provincije deržali.

Najmre na njegovo začinjanje se je Slavonska Custodia arske Marianske provincije odlučila. ter pod imenom: ıcia sv. Ladislava-nova nastala. Ovo razkolenje ote ıje velike i skupne Provincije „na Ugarsku i Slavonsku"

je on leto 1655 u Pažoni va orsačkom saboru skroz spravil, prem su mu ovo svojih redovniki kruto jako zamirali. Kašnje je on — kot jako dibokoga i velikoga znanja muž, za biškupa Sirinienskoga postal, va letu 1662. jun. 24. — Malo po vom je za podbiškupa Ljubljanu (Laibach va Kranjskom) došal. Pomerl je 1667 leta Ljubljani. Njegovo telo leži Ljubljani, va raki samostana reda sv. Ferenca. On je pisal knjige: „Marianszka Kiticza" 1654.

Vidi: P. S. Farkass „Scriptores" pag. 22.

Robert Karlović.

Glasovit redovnik i verli sin svojega naroda. Bil je Minister Provincialis. Po X Kelemen papi je za biškupa naimenovan leta 1675. Na ovoj časti je ali zahvalil i se verne va svoju ugarsku domovinu. Dekret naimenovanja za biškupa se va archivi čuva. — Na glasi pisac. Rukopisi mu za najt nisu bili.

Vidi: „Scriptores" stran 9.—10.

Martin Jožef Klemenčić.

Rodil se je va XVII. veku. Farnik je bil Uzlopi (Oszlop). Pisal je va latinskom jeziku:

„Panegirycus, divo Ivoni dictus antoin metrop. D. Stephani proto martyiris i. t. d" Vienne 1735.

Vidi: Szinnyei. M. I. É. és M.

P. Gabriel Peršich (duhovnik serafinskoga reda).

Rodil se je Simonii 1636 leta. Kot duhovnik je polag sebe oštar bil, a polag drugi je z-najvećom miloserdnoštjom zahajal. Predpostavnik reda je postal 1675. Kašnje nastane kapelan va dvorani zmožnoga Gosp. Moysessa Cziráky. Pomerl je u Boldogasszony 1709. 8. szept. — Knjige ostavi

u rukopisu na pergamenti pišene: „Regula et Vita Sororum S. Clarae, quam i. t. d.“ Nahaja se u Bibl. samostana Požonskoga.

Vidi: P. S. Farkass: „Scriptores“ pag. 31.

Štefe Puslabonić (ježuita).

Rodil se je Németujvári marc. 30. 1651. Va školi je grammatiku podučaval. Za tim je missionar (hittéritő) bil va od turkov posedenih tvrdjavah (vár). Ovoga reda generalu je jedan čas pomoćnik bil. Od njegovoga literarskoga poslovanja i delovanja kronika samo voliko i ovako veli: „Pisal je *hrvatske molitvene knjige.*“ Pomerl je 1705. maj. 31.

Vidi: Szinnyei M. I. É. M.

Ivan Marković (ježuita).

Rodil se je 1670. Va krajini Szigetvára je missionar (hittéritő) bil. Pisal je: *„Sv. Franciskus Xaver.“* 1679. Kot varaždinski rektor je umerl 1713.

Vidi: „Szinnyei“ M. I. É. és M.

Gjurgja Jambrešić (ježuita).

Rodil se je aprila 16. 1686. medjumurje (zala žup). Kot učitelj je va škola grammatiku učil. Zatim je missionar (hittéritő) bil va Ugarskoj svojoj domovini, Krajnskom, Hrvatskom i na zadnje Siriniji. — Ov ugarski hrvat je bil z-dušom i telom pravi i dobar ugarski domorodac; ljubil si je svoju domovinu. Osam jezikov je znal; va njih dobro govoril. Pomerl je 1744. jun. 27. Zagrebi. — Stoeger („Scriptores 160 stran) piše da je va ugarskom jeziku već jačak zmislil i tiskat dal, pak i već crikvenih govorov. Popisak i naslov od ovih njegovih pismenih delov ne imenuje. Niti oto ne povi „Scriptores“ kakova, koga zadržaja su bila njegova dela,

z ričom po vridnosti zadržaja i smera se ne popišedu, i vako ne poznadu.

Vidi: „Szinnyei“ M. I. É. és M.

Gjurgja Ribic.

Rodil se je Uzlopi (Oszlop) šopr. žup. okol 1690. Bil je pravoznanja doktor, mudroslovlja mešter, kr. dvora i sudbenoga stoła posaonik (ügyész), Kolonics zvanoga bečanskoga zavoda pravoznanja uredan učitelj:

Pisal je: „Dissertatio . . . i. t. d.“ 1729. Wiennae.
„Analysis . . . i. t. d.“ 1749. Wiennae.

Vidi: „Szinnyei“ M. I. É. és M.

P. **Benedik Pollotonich** (franjevac).

Rodil se je u Maloj Olovajni (Kis Höflány) šopr. žup. od hrvatskih starjih leta 1698. Od leta 1750.-ga pervač va Gjurskom samostanu, nadalje pervač Šoproni, kade leta 1754. 4-maja umre.

Skupa je pobral i zložil iz knjig sv. Otcev najmudrije poslovice i po slovskom (abece) redu razdelal. — Ov „Lexikon poslovic“ bi na veliku hasan bil mogal nastat, ne samo prodikačom, nego i drugim. Ali na vandavanje ni dostal pomoći. Nahajadu se u rukopisu. U hrvatskom svojem jeziku je polag pisma „Scriptores“ čuda pisal, ali za nojt nisu bila ova njegova hrvatska dela.

Z-tiskom je razširil exercicie duhovne za svicke (laice) brate nimškoga jezika i na osam dan uredjeno:

„Der Erneuerte Seraphische Layen-Bruder der nach Gott geschaffen ist in der Gerechtigkeit und Wahrheit der Heiligkeit ad Eph. 4, 24. Oder-Kurzer Begrieff. Wie ein jeglicher Ordens-Mann, sonderlich aber ein Munder-Bruder, und Schwester des H. Vatters Francisci, das vorige in Sünden geübtes Lehren in sich haltende Uebungen vorgetragen. Durch einem Prister der Reformirten Franciscanern, Marianischer-Provinz in Hungarn.“ Z-dopušćenjen prepostavni.

Wienerisch-Neustadt, tiskane kod Samuela Müller. 1731. 16-stran 371.

Vidi: P. S. Farkas: „Sriptus“ stran 58. Va Požonskom samostnu.

P. **Modestus Dominkovits** (franjevac).

Rodil se je na Pulji leto. 1704. Sveti red u letu 1728 gori dostane. Najpervič učitelj po tom Custos ter Definitor nastane. Va odibiranju (Nagyboldogasszonyi (Moson m.) skupaspravnom tanačtvu) leta 1750. za Provinciala nastane. Med malom času istih posal je u novič gori ziel va leti 1759. Okolo ovoga vrimena, je izibran poštal za Comissar-a provincie svetoga Kapistrana. Pisal je već va hrvatskom jeziku, veli „Scriptores“. Van je dal i ovu ugarsku knjigu.

Végnélkül való Nagyság, melyet Istenben boldogult Méltóságos Groff Galánthai Eszterházi József Úr Ő Exellensiája, Országunknak Érdemes Birája Frakno és Tata, várának Örökös Groffja. Felséges Asszonyunknak Belső titkos Tanácsa, Generalis Hadi Marschalkja, Felséges Helytartó Királyi Tanácsnak Érdemes Tagja, Septemvirális Királyi Főtörvényes Tábla egyik Birája, T. N. Komárom vármegyének Fő Ispánnya, Dunántúl való Tartományoknak Generalis Commendansa éltében magának szerzett. Holta után pedig Midőn szabad Királyi Kulcsos Posony Városában P. Franciskanusok Templomában 1748-ik Esztendőben, szent Jakab Havának 3-ik napján, végső hallotas tisztelete s szomoru Gyászos Pompája tartatnék, élő nyelven hirdetett egy Sz. Ferencz renden levö szerzetes. — Z dopušćenjem prepostavni Požoni, z-tiskon Aus Franc Royer Zol- stran 38.

Pomerl je Pažoni 1770. marc.

Vidi: „Scriptores“ stran 38.

Miho Milković (ježuita), dr. mudroslovlja.

Rodil se je 1709. marc. 17. Vorištani (Szarvkeő) šopr. žup. — Kašnje je učitelj mudroznanja nastal.

Kisegi je rektor bil a odavljek je pak za vladavnika (kormányzó) va Šopronski konviktuš premeštjen postal. Ali kad je Šopron putoval, je na putu pomerl 1759. okt. 17. — Pisal je va jačkom jeziku:

„Annus saecularis universitatis Tyrnaviensis ludo poetico propositus. Tyrnaviae 1735"

Vidi: Staeger! „Scriptores"

P. **Cirinus Mišković** (duhovnik seraf. reda).

Rodil se je leta 1711. Nahač-u. Učitelji ki su ga na znanost-učili bišu mu: glasoviti Rajmund plemeniti de Szt. György, pak Anton Steinsiess. Ove nasledujuć se i on tersi zadobiti mesto kot učitelj. Budini je na mudroslovlje nčil svoje redovne brate. Od leta 1746. je učil „Crikveno pravo." Leto 1750 se odluči od učiteljskoga stola, ter nastane *hrvatski prodikač.* Svoje diboko znanje je va latinskom jeziku popisal. Umerl je 1763. leta 12 februara Tirnavi (Nagyszombat).

Vidi: P. S. Farkass: „Scriptores" pag. 65.

R. D. **Donatuš Skoysis,** pavlovac (redovnik sv. Pavla).

Pisal je: *„Angyelszke dicze Nauk."* Tiskane u Beču. 1713.

Glej va kataloguši samostana Németujvár.

P. **Jeremias Šostarić** (franjevac).

Rodil se je Malom Borištofi šapr. žup 1714 leta. Prik 30 let dugo je bil učitelj noviciušov, to je onih mladencov, ki su nakanjeno imali redovniki i mašniki bit reda sv. Ferenca. Ov plemeniti posal je iz sterplenjem i zdibokom znanoštjom zveršaval. Bar je z podučavanjem skoro vse vrime imal strošit, vindar je i perom va ruki hrvatsku književnost bogatil. Pisal je več pismenoga dela, od koga se va stari knjiga

svojega reda štati more. Ova pismena dela ali, žalno, nisu občuvana postala. Škoda! Samo dvoje od njega pisane molitvene knjige su oš va žitku, ke je va svojem materinskom hrvatskom jeziku pisal i pod tisku dal: *„Duhovni Vertlyac“* Tiskane Šaproni 1746 leta, pak, *„Marianszko czvetye“* pri Kalvariji pobrano, i Mariji offrovano. To je: Pobosne Molitve I duhovne Jacske (kako lipo dusseche czweche) od jednoga iz Reda Francisskoga: kod briga Kalvarie prebivajuchega Massnika skupapobrane i Bl. D. Mariji, ke milosztivni kip na recsenoj Kalvariji z mnogim precsudnim zlamenyem czvaszti ne presztaje, ponizno offrovane. Z-dopuschenyem predposztavni. Tiskane 1781 leta kod Jožefa Sziesz u Soproni,“ Ove knjige su od reda po njegovoj smerti van dane postale. On se spomenjuje i med ugarskimih pišci i spominkih ugarskih, od Alexia Horányi Pažoni, 1777 leta. III. Reda, strani 290. Človik je bil najveće pobožnosti i poniznosti. Pravi duhovnik polag srca Jezuševoga. Ne samo va svojem redu, nego i zvana reda je bil glasovit. Umerl je 1770 leta, aprilja 28.

Vidi: Farkas „Scriptores“ pag. 69.

P. **Gotfrid Palkovics** (franjevac).

Rodil se je Cilindrofi (Zillingthal Völgyfalu šopr. Ž.) 1715. leta. Va mudroslovlju je visoko učenoga i mudroga redovnika Gerarda Csak poslušal, a va bogoslovlju Modesta Dominkovits ter Ferdinanda Hasz, Pažoni. Znanost, čudstvo i pobožnost med ljudstvom i svojih redovnih tovaruših razširovat, se je ne neg samo kot dičan (na glasu) prodikač, (mnogo krat pred množinom govoreći), tersil, nego i z perom va ruki priskoči bogatit našu književnost. Va hrvatskom jeziku je pisal ove molitvene knjige, ke od njega napravne jačke zaderžavadu:

1. „Duhovni Vertlyacz“ z trimi Rosiczami, Va Novom Gradu od Duhovnih Szinov Reda Szvetoga Ferencza nakincsen Bogu I Marii Offrovan, Ter Otczu Szerafinszkomu darovan.

Va kom se nahajaju pobosne Molitve, ugodne Jacske, y lipi Nauk kerschanszky. Z-dopuschenyem preposztavni Soproni 1753. Tiszkane od Jos. Sziesz. (U predgovoru su se podpisali ureditelji: P. Lovre Bogovics ter P. Godefrid Palkovics Horvatszky Prod).

2. *„Duhovna Kiticza“* ka je na Novom Gradu lipo czvala, pak je vecha zraszla, i z-jacskami nakincsena Selezni pri Diviczi Marii po szkerbi i trudom P. Godefrida Palkovicsa Massnika Reda Szv. Ferencza. Z dopuschanyem preposztavni. Šoproni 1760.

Imenuje se i med ugarskih pišci va „Spominki Ugerski“ i. t. d. od Alexa Horanyi Pozsoni 1777. Red. III. stran 3. Kot se vidit more Szeraphinus Farkassa: „Scriptores Provinciae;“ „Pišci Redovni“ stran 76.

Pomerl je Szamboteli (Szomathely) 1778 leta 19. marciuša.

Vidi: P. S. Farkass: „Scriptores“ stran 76.

Franjo **Jože Škollanus dr.**

Rodil se je 1720. Uzlopi (Oszlop). Bil je nadvračitelj požonske županije. — Pisal je va nimškom pak latinskom jeziku: „Benignum Normativum regium in re sanitatis an. 1770 emanatum.“ Pažoni istoga leta.

Vidi: „Szinnyei“ M. I. É. és M.

P. **Lovre Bogović.**

Rodil se je v Velikom Borištofi (Szabadbáránd) 1721. leta. Kot redovnik je bil muž najveće pobožnosti. Vani med ljudstvom se je željil trudit va obveršavanju duhovnoga posla. Pomérl je v Németujvári 12. januara 1779. leta kod otcev reda cistercitov.

Po svojem majkinom jeziku je pisal knjigu: *„Hisa Zlata.“* Z-marlyivim Trudom, Z-velikum Skerblyum Uzidana,

Pri Sz. Brigu Kalvarije Od P. Laurencziussa Bogovics Marianszke Prov. Reda Sz. Ferencza Szerafinszkoga Nedilynog Horvat. Prod. Blasenoj Diviczi Marii Selezanszkoj Offrovana ter Sz. Otczu Szerefinszkomu Preporucsena, Za obatreny pobosnoga horvatczkoga Naroda: va koj se nahajaju Izibrane Molitve, Officziumi, Litanie, Bratinsztvo, Blagoszlovi, Krisni Put, Ugodne Jacske I Zerczalo K-Sz. Szpovidi. Z dopuschenyem Preposztavni Soproni 1755." Ovu molitvenu knjigu su ko Franjo Kurelac akademika piše „do 1822. leta već do jedanajsti put u Šopronu štampali."

Lovre Bogović se i med ugarski pišci imenuje u Spom. Uger i. t. d. Vienne. (Beči) 1775. Reda I., strani 314.

Vidi: P. Farkas: „Scriptores" pag. 106.

Anton Boclić.

Kade i kada se j' rodil, izvidit se ni j' moglo; niti da ča i gdo je on bil. Pisal je: *„Zsivot Majke Bozsje kraljicze"* u Pecsu (Petcrikav) (Pécs) 1773 leta.

Vidi: „Scriptores."

Bernard Kolenčić.

Krez konkurzuš za izvanrednoga učitelja odibran postane u Gyurskoj akademiji leto 1776. Glasovit redovnik je bil i dika svoga hrvatskoga roda. Škoda da mu se pisanja nigdir najt nisu mogla.

Vidi: Scriptores stran 9—10.

P. **Ernestus Bakits** (franjevac).

Rodil se je Sasvár 1722 leta. Najveći diel svojega žitka je na fara kot pomoćnik farnikov strošil. Dobar govorač. Ovo je bil jedini do sad poznanih, zmed hrvatskih piščov, ki je *„mertvačke govore"* pisal. Od ovih govorov lašći rukopis nahaja se u samostanu Tyrnavi.

Pomerl je Érsekujvári 1785 leta, januara 26 ga. Vidi: P. S. Farkas: „Scriptores“ stran 80.

Štefe Kuzmič (prepovidač).

Rodil se je u Štrukocu (Sürüháza) 1723 leta. Pesnik i pisac. Pisal je: „Novi Zakon ali Tesstamenat Goszpodina Nešega Jezussa Krisztussa.“

Mnogo jačak je pisal ov dibokoga znanja pisac.

Va beteg (astma) je spal, ki ga je dugo-dugo mučil i trapil. Va ovom betegu, koga je sterpljeno nosil je već krat i na smrt mislil.

Vako si je, premišlavajuć od smerti, grobni nadpis sam napisal, ovu jačku zmislil, ka mu je na grobu mnogo i mnogo let kot nagrobnoga kamena napisak za štat bila.

„Strakačkih starih cimitor kade je Št. Kuzmić zakopan i kade se je ota, na kameni napis nahajal, već ne stoji. — Sada je vrt, i se ne pozna već ono mesto, kade ür 132 let dugo leži; ali on napis kamena, koga su zobderžali i ki je sad ur. i va ovoj knjigih uvekovečen, ostat će i dàlje. Na pokazanje od njegovih jačak neka stoji svoj lašći grobnoga kamena napis:

Štefe Kuzmics-a

grobni napis, slobodno prestavan:

Putnik ako na vo tužno mesto zajdeš,
Ter zmed čuda grobov i k-ovomu dojdeš,
Da li, do počiva ovde? ko b' se pital:
„Štefe Kuzmics župnik“ odgovor bi ziznal.
V-železanskoj se je županiji rodil,
Va selu Štrukocu, kade j' školu hodil.
Ovde je ditinstvo, veselo prebavil,
Ov prezbrigov žitak, vred mu se j raztalil.

Kada je mladenac, Mužam v ruke dospil,
Dokljek k-cilju dojde, čuda se je potil.
Učitelj a kašnje i rektor je nastal,
Verno je ditčicu v-školi podučaval.
Zatim pak dvajset i oš četira leta,
Kot duhovnik služil v-crikvi voga mesta.
Pisal je on knjige, va svojem jeziku,
A i „Novi Zakon“ neg na božu diku.
Poboljšal je stare, vse jačke crikvene,
Takaj ljudem vsake knjige molitvene.
Da se tužno srce i onda ubatri,
Kada smrt uzroči velike žalosti:
Je mrtvačke jačke vernikom si pisal,
Kaže da j' pesničtvo takaj rado imal.
I već drugačija pisma mu to kažu,
Da j' bogabojeć bil ti svitlo razlažu.
Velika je škoda, ni dokonjal delo,
Beteg mu je z-ruke van izkinul pero.
Na zadnje ga je pak, prsna bol nemila
V-pet deset šest letnoj starostih zničila.
Hodi krštjanski drug ter si peldu zami,
Kako da preživiš tvoj žitak na zemlji.
I blažen ćeš biti va žitku i smrti,
Po goristajanju stan ćeš najt va nebi.

Vidi: Szinnyei M. I. É és M.
Szalóky E. és Mesterházy Sándor.: Kuzmics István.

P. **Gustin Židić.**

Od voga pišca se va rukopisu nahaja delo: „Rectoris Eclesiae Imago etc.“ Pomerl je 1789. aug. 17. Delo se nahaja va knjižnici u samostanu Nagyatád.

Pater Raymund Wolfich (franjevac).

Rodil se je Budini 1733. Ur kot mladić pokaže svoju bistru pamet i duševne dobre ćuti. Va vsoj učnji mu se je znanost računstva tako dopadala, da je oš i polag bogoslovlja najveće vrime neg va ovoj učnji strošil. Kad je 1759 leta svećenik nastal, valjek je fiziku počel učit. Ovoj učnji se j, vas podal, i prem da je kašnje i bogoslovlje najper daval', imenovanu znanost nigdar nij zamudil. Jedne, zvezdekazajuće mathematične ure je z plemenitom umjetnošćom skupa spravil, ke vsim k-tomu razumujućim, čudenje pozovu. Od ovih oštrim razumom skupaspravnih ur: je kašnje nenavidna ruka jednó kolce oddignula, i najglasovitiji urari, nisu znali oto manjkanje popravit, dokljek je Jandre Neppej visoko učan človik, i prepostavnik grada kneza Eszterházy-a z dvimi ne nadomesti. Vidit se moredu u Provincialatu Požoni. Leta 1797 je jednoglasno za Ministar Provinciala odibran postal. Ov posal je neg tri leta obveršaval, ar se i po tom zopet neg k-negdašnjemu poslovanju dal.

Pisal je i mnoga, lipa dela. Kot „Skriptores" piše, ali za najt nisu bila. Pomerl je 1808 leta, marciuša 20 ga, u Boldogasszony.

Vidi: P. S. Farkass: „Scriptores" pag. 88.

P. **Ivan Zapletnik** 1738. (ježuita.)

Pisal je: „*Pisanicza duhovnoga kerschanszkoga Nauka.*" Tiskana u Beču.

Vidi: va katalogušu u samostanu Németujvár.

Pl. **Juraj Žigmond Lakits** od Nemesszakácsi.

Rodil se je 1739. nov. 25. Polanici (Padler) žel. žup. Njegovoga vrimena njim se je hiža: „bucka" (buckina) zvala, sad hiža ferendeva (ferendina). Učitelj na vseučilišću

Budapesti. — Od siromaških starjih se je rodil. — Do 16-toga leta starosti, zvana svoje materinske hrvatske riči, drugoga jezika ni znal. Bil je zdravoga i oštroga duha dičakić, zato ga je Gróf Žigmond Battyányi, na svoje lašće stroške, školit dal. Latinske škole je Kőszegu doveršil, a kašnje pak, više škole, Gradci ter Beči. Na Marie Terezije kraljice ravnu i odlučenu želju se je *„crikvenoga prava“* znanost učil, z onim gvišnim izgledom (kilátás) da će va svojoj domovini pak on najperdavat (učit) ovu znanost. — Već mesti je učil, dokljek su ga pak, Tirnavu (Nagyszombat) na vseučilišće za učitelja naimenovali, kade je na zgora imenovanu znanost mladence podučaval 1770. — On je bil va 1773 tom letu, vseučilišća pervi svitskih rektor. Ovu okolnost upomenut zato držim za važno, pokidob je do sada on, koga su redovniki ovdašnjega družtva Jezuševoga, zmed svojih redovnih bratov, sebi (ježuitarom) za rektora odibrali, jednim putom i vseučilišću rektor bil.

Va ovom vrimenu su se professari (učitelji) na vseučilišću polag narodnostov (nemzetiségek szerint) rasdiljal najmre: ugarska, nimška, hrvatska pak česka narodnost. Ovih narodnostov ablegati su odibirali rektora, polag redosleda fakultatov.

Lakitsa su nut ovako odibrali za rektora.

Kad su vseučilišće z Nagyszombata, 1777 leta Budinu premestili, je i Lakits tamo dospil.

Vseučilišća knjižnice pervi knjižničar (könyvtáros) je on bil. Kot ovakov je imal na leto 200 fl. plaće. Ovu čast i plaću je užival, dokljek je va mirovinu prošal.

I on je imal lipu i veće vridnosti svoju lašću knjižnicu. Kad su na Ürményia svitovanje vseučilišća knjižnicu povećali, onda su i njegove knjige kupili, 1783 leta, za 516 fl. i 10 krajczarov. Pokihdob da j' grčnu bol (köszvény) imal, su ga 1780 va mirovinu poslali, ali pravoznanja reda (jogi karnak) je i na dalje „senior“ ostal, i kot ovakov je del zimal

na vakovom tanačtvu. — 1789 leta vseučilišne tiskare ravnatelj i prosuditelj (biraló) nastane. — Ovde ga je velika nesrića ulovila, od ke se do smerti ni mogal uslobodit. — Dugo ni računov knjige prigledal, zavolj čega se je va računih velika griška, nepodpunost (hiány) najt mogla. Gledeć njegove vridnosti, ga odsudili nisu, neg na nadomeštjenje pinez se je moral zavezat. Va mnogih odlikovanjah (kitüntetés) je imal del. On je svojoj obitelji i plemenstvo zadobil, 1794. z prijimenom: „nemesszakácsi" Pomerl je Pažoni 1814. ján. 8.

.Njegova slika se i dan denašnji z-velikom brigom čuva va dvorani vseučilišća u Budapesti, ar on je jedan od najvećih učenjaka. On je bil ovde doma kod nas va Ugarskom pervi širitelj i glasitelj „Josefinismus"-a. Njegove peljajuće misli su se od onih misal ili shvaćanja njegovoga časa va mnogom radu, delu razlikovale. — Misli mu va sledećem moremo skupiti (sabrati): „Od jedne strane, pravice države va celom i neokrnjenom držati, to je najzat izvojevat, — a od druge strane pak i okrug crikvenoga prava va poštenju držati".

Velika pogriška mu je to bilo, da se va svojih knjiga, ke od prava crikve govoru, ništ nije zgledal (obziral) na domaće okolnosti. Zbog ovoga su se ovde doma i jako srdili na njega. — Glas mu je, zavolj velikih njegovih crikvenih pravoznanosti tako razširen bil po svitu, da su mu dela i na španjolski jezik prestavili va XIX veku četertoj desetki. Va njegovom vrimenu je doma otakovu znamenitost imal, da, kad se je bogoslovlja znanost na vseučilišće novič zapeljala, ter se ono tanačtvo od kralja potverdilo, ko je bogoslovlja učnje red razdelat imalo, su i Lakića va nje zeli. — Jedno delo mu, „od naimenovanja biškupov" govori, va kom i ugarske podatke upotrebi. — Ovo delo med crikvenimih i drugimih znanci va ovoj radi i dan denašnji još va največoj znamenitosti stoji.

K-onim delam, ka od državnog prava govoru, se ur već ka rič more govorit.

Ova dela su zvanaredno po volji Austrije, bolje rečeno po II. Jožefa kralja, pišena. — Dela su mu vsa po latinskom jeziku pišena. Njegova dela od državnoga prava su neg va rukopisu ostala.

Kazinczy va njegovih pismah piše, da se j spoznàl š-njim kod Jóže Ürményia, ki je u onom času kraljevska peršona bil (királyi personalis). Ov starih gospon (Lakić) je, kot va onom času navada biše, belu pariku (fehér parókát) pak navlače (štrinfe) nosil. Jako je šnufal, od čega mu je ubraz malo i umazan bil. Kazinczy ali od njegovoga duha jakosti z-velikim čudenjem piše. — Od velikoga znanja je daleko i široko na glasu bil. — Njegove knjige su i na drugih narodov jezike prestavili. Pisal je neg po latinskom jeziku. — Vse skupa 9 knjig je pisal: Znamenitija dela su mu ova: „Justitutio elementorum juris naturalis Budae 1778."

„Justitutiones juris ecclesastici Budae 1779."

„De haereditario succedendi jure ducum primum. deinde regúm Hungariae inde ab origine monarchiae usque ad nostra tempora. Liber singularis Wiennae, 1809.

I va njegovom rodnom selu Polanicu sam se upital od njega. Ovde sam s pomoćom ondašnjega gosp. farnika, od stare udovice Anne Schedl, jedne rodjakinje Lakitsa, samo sledeća zvidit mogal: Ova Lakitsa rodjakinja ovako povida: „Jako dugo je bila va očevom, stanu kod buckinih (sad ferendovi) jedna velike vridnostih knjiga. Velika je mogla bit kot no sridnje velikine mašna knjiga. Jakim kožnim vezom a samitom povučena. Table z plehom okrojene. Na sredini ote samitne table je bil jedan va žut pačatni vosak pretisnuti sigillum z-dvimi žnorami, i je carsku korunu (oral) obrazoval, (slikal). Knjiga je po latinsku bila pišena, z jako lipimih zlatnimih početnimih slovamih (initiale). Ovu knjigu je jedan rodjak Lakitsa, ki je va pažonskoj županijih stanoval, za 5—10 fl. prosil; ali za voliko ju nisu dali, nego nako okolo za 350 fl. — Tako jako draga knjiga je to bila.

Kade stanuje isti ki je ovu knjigu kupil i da nač ju upotribi ča zadržava ta knjiga, neznam." Udovice Anne Šedl, (ka je sad ur stara žena) stara mati je bila prava sestra Žigmond Lakitsa, Ja štimam da je ota knjiga oto zadržala, čim je car i kralj Lakiča plemićom prozval, naimenoval.

Vidi: Szinnyei M. I. É. és M.

Nagy Iván: Magyarország családai VII. köt.

Pauler Tivadar: Egyetemünk rectorai és cancellárjai.

Pauler Tivadar: A budapesti kir. magy. tud. egyet. története.

Miho Šoretić dr.

Vračitelj, kašnje učitelj na vseučilišću. Rodil se je 1741. sept. 2. Cindrofi (Czinfalva) šopr. žup. Kad je humaniorate razred va svojoj domovinih doveršil, je Beč prošal, kade se je dvi leta dugo mudroslovlje učil. Za ovim 'oš 5 let znanost vračenja, zatim je pak doktor-vračitelj nastal. 1765. 1767 leta ga je veszprimska županіa za častnoga nadvračitelja pozvala. — 1770 leta pak ur učitelj nastane na vseučilišću Trnavi, kade je, na preporučenje Van Svieten-a, mudroslovlja ravnatelj nastal. Jedno leto je kot „dekan" a jedno leto kot „rektor" čast nosil. Pomerl je: Pešti 1787.

Vidi: Szinnyei. M. I. É. és M.

Va vrimenu pod Quardianom Cospari Linta 1745. se va katalogušu samostana Németujvár upomina jedan **„Hrvatszki Recsnik"**. Pišca mu ne upomenjuje.

Loja Bilišić. (pustinac, redovnik reda sv. Pavla).

Rodil se je 1745. na Zdolnjoj-Pulji. (Alsó- Pulya) šopr. žup. Već crikvenih govorov je deržal; zmed ovih je tiskano neg sledeći govor na svitlo došal: Hvalenje sv. Štefana pervoga i

slavnoga ugarskoga kralja. („Magyarok első királya, dicsőséges szent István dicsérete). Bécs 1789.

Vidi: Szinnyey magy. irók élete és munkái.

P. Peter Kromarits

Rodil se je u Szentlászlóegyháza (zala ž.) 1747. leta. 1771 leta nastal je duhovnik; kot kapelan je šest let delal va vertu Gospodinovom, ku dob je i svetačnih prodikač bil u samostani. U leti 1779 k szombathelyskomu gimnasiumu dospene za učitelja i ujedno po sedmih leti u istom stališu se j' Keszthely odselil. Zadnjič u Mesztegnye samostan redi, pred zatiranjem imenovanoga kloštra, u leti 1788. Dojduće leto Požon dojde svoje redovnike na bogoslovlje učit. Za vim Andocs dospene na počivak; ovde je u letu 1812 za Consultor Provincie odibran postal. Slobodno vrime je k pisanju aldoval i pred par leti popisane knjige popravljaval, poboljšaval, ter pomoćom i dopuštjanjem darežljivoga gospodina Gjure Kurhelyi na svitlost van dal. Pisal ie i ovu knjigu:

„Svitlo pokazanje one nebeske ljubavi i naslade s kom semogući Bog nas Adamove sine miluje. O ča veli vekovečna mudrost od sebe va knjigi Prilik VIII. deli 21. versuši Deliciae Meae Esse Cum Filiis Hominum: Moja slast je med sini človika zaderžavati se. Pišeno krez Peter Kromaritsa redovničkoga sina reda sv. Ferenca Bl. Div. Marie provincie. Veszprémi 1817. 8. Diel I., diel II. Stran 359."

Svoj žitak dokonča 29. aprila 1819. leta.

Vidi: „Scriptores" stran 101.

Simeon Kniefac (franjevac).

U Novomseli (Mošonske žnpanie) rodjen leta 1752-ga. Duševna volja je njega na veselje svojih bogabojećih poljo-

delskih starjih va Red sv. Franciskuša peljala i u glasovitom klošru sv. Katerine redovnu pratež leta 1751-ga nase ziel. Ovo miesto je va onom vrimenu najoštrije bilo. Va samoti u sredini loze je stal isti klošter; i sadašnjih čas neg pasujuće ovce poišćedu oto miesto, da med porušenimih zidinamih poberu travu. II. Jožef cesar je i ov klošter zničil. Ovde je jur pokazal svoju pobožnost. P. Kniefac; leta 1771. je za mašnika posvećen postal u Močonoku i kod marljiv prodikač Željeznom pak Németujvári počne razlagat rič Božju. Od leta 1788-ga je pomoćnik nastal na Pandrofskoj fari; od leta 1799-a je u Siglos dospil za pomoćnika, do leta 1801-oga. Va istom poslu je Killianbach-u pomerl. I Cindrofi je posloval. Da kako je ljubil svoj narod pokažuju mu molitvene knjige; hasnovitih nauki, ki se va krasnih molitvica zaderžavaju. Pisal je: „Duhovni Lapat“ „Vrata Nebeszka“ odperta vernomu Kerscheniku molechemu. I Dusnoszti Kerschanszke obverssavajuchemu Pervics: krez kripne molitve, Drugics: krez ispunivanye Pravicze Kerschanszke, y Pobosna stenya isz pridaukom Novi Jacsak. Z-volyom y dopuschanyem Preposztavni z-marlyivim trudom P. Szimona Knefacz Reda Sz. Francziskusa va Czikleskom szeli Otcza Duhovnoga. Stampa druga popravna y povekssana Sopron, va Letu 1800 pri Jozefu Antonu Szieszu.

i „Marianszko Cvetje“ iz lipi Rosicz szkupa pobrano, to je: Pobosni Molitvicz i Duhovni Jacsak, od jednoga iz reda francziszkanszkoga Massnika, Soproni (Va predgovoru svoje ime z početnimih slovamih: P. S. K. uznačnje).

Ovo vidit moreš njegov vlastoručni podpisak:

Fr. Simon Knefacz

Žitak njegov se najt more: P. Szeraphinski F.: „Scriptores Prov.“ Posonii 1879. pag. 106.

P. **Sido Vasolić** (franjevac).

Rodil se je na Plajgori (Ólmod) šopr. ž. 1753. Kad je zavolj množine redóvnikov njemu povoljnu službu zaman dočekival, je na već puta ponovljenu prošnju slobošćinu dostal, tamo pojt, kamo si je jako željil: svetu zemlju, Palestinu. Onde odsluži pet let. Po tom se j' najzat vernul va svoju domovinu, 1784 leta, kade „hrvatski prodikač“ nastane. (Németujvári). Po otom ga odiberu za pervača u samostanu Mesztegnye. — Kad se j' ovde samostan zaterl, je prošal za vojačkoga duhovnika. Kot ovakov je i svoj žitak dokonjal leta 1789. Po hrvatskom jeziku pišene knjige već nisam mogal od njega najt. Va Pažonskoga samostana biblioteku se od njega nahaja jedan va latinskom jeziku pisan rukopis, koga naslov je sledeći:

„Gemina Desciptio Terrae Sanctae Ex variis Aucthoribus, nec non Scriptoribus solicite excerpta simul iter per Mare et Terram confectum per P. F. Sidonium Vaszolits Alumnum Provinciae S. Mariae in Hungaria. Ord. Min. S. P. Francisci. Anno 1770. (Ova knjiga, popis sv. zemlje zaderžava).

„Vidi: Seraph. Farkass: Script. Prov.,“ pag. 85.

R. P. **Gjurgja Mulić** (ježuita).

Pisal je: *„Zakon Bratinsztva.“* 1746. Glej va knjižnici Németujvár, vrimenu pod Quardianom M. V. P. Godefridom Palković.

Jandre Palković dr.

Rodil se je Cindrofi (z-mikuline hiže) va XVIII. veku. Već varmegjov je table sudac bil. Budine varoša nadvračitelj (főorvosa). Na peštanskom vseučilišću vračiteljskoga reda dekan. 1816—18. — Pisal je: „Dissertació inony medica de colkubis pulmonum.“ Budae 1778. — Pomerl je Budini 1819. jul. 4.

Vidi: „Szimyei“ M. I. É. és M.

V. P. **Andrea Jambrešić.** (ježuita).

Pisal je: „3 Dictionarium Croat. sen Lexikon" 1757, (Hrvatski Riečnik, ali, Lexikon). Glej va knjižnici Németujvár, vrimenu pod Quardianom M. V. P. Godefridom Palković.

Nepoznan ježuita.

„Una pars vita Sanctorum Idiomate Croatica" (Svetzev Zsitak, jedan del va hrvatskom jeziku). Pisal je ovu knjigu jedan hrvatski ježuita, ki ni imenovan. Pomerl je u Zagrebu 1861. leta.

Glej va katalogušu knjižnice Németujvár, od leta 1757. kad je Godefrid Palkovich Quardian bil.

Balthazar Mattakovich.

Na hrvatsko je prestavil: „Sermones Morales, Joannis Baptisto Compadelli"

Van su došle u Zagrebu 1770. Glej va knjižnici Nagyatád.

Ive Žigmond Kárner.

Biškupije Jurske Bezonjski farnik je „Od nasledovanja Kristuševoga knjige IV, na hrvatskih jezik prestavil i svojim zemljakom na večnu hasan van dal. Va leti 1812.

Rukopis se va knjižnici biškupije Zagrebačke nahaja.

Kragel. „Četveroverstni prstan" četira poslidnja.

Emerik Pović
1769.

Duhovnik reda sv. Franje. Pisal je: „Rucsna knjizsicza" u Budini (Budán) 1837.

Jožef Fitzko.
1772—1843.

Dragi štitelj! Ime Fitzko Jožef, nigda prisičkoga farnika i ešpereša, će ti bit dobro poznano, ar Fitzko je bil — moremo reć — va jurskòj biškupiji utemeljitelj hervatske književnonsti, toje hervatskih knjig. Iz Fitzkini knjig su naši hervati dug čas va crikvi molili i jačili, mnogi se iz ovih knjig slove poznaat i štat naučili. Njegove knjige naši hervati i denas imadu pri ruka i je rado, na veliku duhovnu hasan štedu. Fitzko je bil — moremo iz vsom pravicom reć — zbog ovoga uzroka kot gorljiv duhovnik, veran pastir, i marljiv složitelj hervatskih knjig, dika hervatskoga naroda, ime njegovo je i denas va dičnom spominku.

Od njegovoga plemenitoga žitka neg malo znamo povidat, ali ča sam od njega va starih knjiga popišeno našal i ča starih ljudi, — ki su još va žitku i ki su Fitzko farnika dobro poznali, — povidaju, oto kanim iz škurine i magle starih projdućih vrimen na svitlo postavit, ponovit.

Fitzko Jožef se je va železanskòj varmegji (Vasmegye) va jednom malom selu. Boriće (Borháza, fara: Péterhegy, pošta: Tót-Szentkeresztur) u leti 1772 rodil. Od njegovih starjih nam ništ ni poznano. U leti 1802. je nastal prisički farnik i je 42 leta dugo kot veran pastir vernih svojih ovčic se trudil va ovoj občini, dokljek sunce njegovoga plemenitoga va dobri čini bogatoga žitka ni zašlo, do 28 ga Novembra, 1843, va 71. letu svoje starosti. Stari ljudi povidaju, da je on polag tela nizak, va pletji širok i čverst človik bil, iz njegovi veliki, veseli očiu se je svitila zvanaredna mudrost i ravno serce. Od starih ljudih nam se povida, kad se je jednoč na Filež vozil, ko vidi pred kaštelom jednoga ditića (junaka) za ruke čversto iz užincem k-drivu pri vezáno. Va onih vrimenih-kot znamo-je još selska gospoda sudila, kaštigovala. Od míloserdnosti, va sercu ganut, stupi Fitzko iz kol doli, zame nož iz žepa i užence ditiću

(junaku) na ruka poriže i mu oštro veli: „Sad se gernaj domon; za vi par krajcarov si kruha kupi, ar znam, da si va voj kladi zagladil, ali od vsih dob se onako ponašaj, da užince već ne dostaneš na ruke“ Ovo pripetenje kaže, da je Fitzko dobro serce imal, ali i veliku oblast i poštenje kod gospode. Školskoj ditci i žnjačem je til vsako leto va lozi i na polji kakovo razveselenje spraviti; ljudstvo se je tomu jur najper veselilo. U žetvi su i selski cigani morali na farski lapat pojt, ali pokidob da cigani žet ni su znali, ko su morali na polji vani gusle va ruke zet, žnjačem na veselje ugerske vesele note guslat, čisto donjek, dokljek vse požeto ni bilo. Drugi su pak iz farske pivnice jabukovo vino na polje van nosili, da veselje žnjačev još veće postane,

Rano se je til jutro stat, u leti veljek na dvor van pojt breviarum molit, k svetoj maši se je moralo i delatnik dugo zvonit, da glas zvona i filialci: Lukindrofci čuju.

Ko je va seli do pomoć kod njega jiskal, pervo je moral oštre riči čut, ali od hižni vrat ga je til jur najzad kriknut i njegovu prošnju, ako ja vridan bil, uslišit. Ljudi su se ga bojali, ali polig toga i jako ljubili i visoko poš tovali.

Zbog njegove visoke učnosti i plemenitih duhovnih kriposti je va vsoj jurskoj biškupiji va velikom poštenji stal, još mlad je ešpereš nastal; selska gospoda je knjemu najveće zaufanje imala i zato je svoje slobodno vrime najveć va kašteli, kod grofovske familije strošil.

Užuhkil je ali njegov žitak jedan njegov brat, ki je med lozne razbojnike stupil i se bratu Fitzko farniku gustokrat nagrozil, da će ga zraubat i umorit. Ovo mer ni učinil, ali na poslidnje je Samboteli zbog svojih zlih činov na smert odsudjen postal i kot umornik na gauga svoj nesrićnih žitak dokonjal. Kako različni dva brati su ovo! Jedan najveći dobro činitelj, drugi najveći zločinitelj; jedan milostivan farnik, drugi razbojnik! Ova špotna bratovljeva

smert je bila Fitzko farniku jedan tern, ki je njegovo serdce do smerti mercvaril.

Posluhnimo sada, ke hervatske knjige je farnik Fitzko popisal. Perve knjige su molitvene knjige: „Hiža Zlata", va kih se nahajadu lipo složne molitve, i jačke pri vsakoj priliki i potriboći. Ovde je vridno upomenut, da je Fitzko i glaosvit jačkar bil, ditcu i odraštjene, crikvene jačke spivati učil, nediljna evangjelja je va jačke postavil, ke prilične jačke od nedeljnoga evangjelja se takajše va knjiga „Hiža Zlata" nahajadu i mnogom mestu i denas po nedilje jačidu. — Druge Fitzkine knjige su „Mariansko Cvetje" z lipimi molitvami i jačkami osebujno k blaženoj Divici Mariji. — Trete knjige su „Sveto Pismo". Fitzko je bil pervi, ki je pripetenja svetoga pisma hervatskom jeziku na kratki i razumljivo popisal. Ove se i denašnje vrime još skoro va vsakom stanu najt moru i od naši hervatov rado štedu. — Četerte Fitzkine knjige su „Razlaganje velikoga Katekizmuša" va ki je vas katekizmuš z lipimi nauki svitlo, razumiljvo razložen, najmre: vera apoštolska, desetere božje i petere crikvene zapovidi i četvera poslidnja. Na koncu ovih knjig se nahaja pak hasnovito razlaganje ceremoniov vsega crikvenoga leta. Ove četvere Fitzkine knjige — je mer on va ugerskom i hervatskom jeziku još već pisal — su pobožni hervati z veseljem kupovali, tako da su se većputi na novo štampat dati morale. Vsemogući višnji Bog neka trud vernoga svoga sluge z vekovečnim dobrom naplati.

28-ga Novembra, leta 1843 je plemenito serdce gospodina farnika Fitzko tucati prestalo. Decembra 1-ga je njega Győry Ivan, kisečki farnik zakopal, k njegovomu pogrebu su zahvalnih hervati zdalekoga — akoprem je u zimi bilo — va velikom broju došli. Još ina smertnoj stelji va teštamentu se je spomenul iz siromahov, i na spasenje svoje neumreće duše pred vsim mislil krez vekovečne svete maše i pobožno primljujuć sakramente umirajućih. I od Fitzkoa se tako more

reć: „Teštamenat človika je zercalo njegove duše.“ Uplakan je bil on od svojih verni ovčic, ki su rekli, da će čuda vrimena preminut, dokljek k sebi spodobnoga naslednika dostane.

Da je Fitzko, ov verni sluga božji, pomerl, od toga dneva je jur 63 let preminulo; umerl je on, ali neg zavi projdući svit, ali za nas hervate živi on i denas krez svoje va mudrostih i lip'h nauki obiljne knjige. Kulikimi su se od nas morebit neg krez njegove knjige va duhi ubernuli, grišnoga žitka ostavili i na stazu kriposti stupili!

Kot veran pastir svoji verni ovčic med svojimih vernimih ovćicamih počiva, ki su jur sada skoro vsi šnjim skupa na večnom pokoju, i dan goristajanja i glas „Najboljega Pastira“ zaufeno čekadu. Slove na njegovom križu zverhu groba su se krez dug čas krez godinu i veter polišale, ali spominak njegov se z naših serdcov zlišat neće. Grob njegov je po času mer trava obrasla, ali zverhu ovoga groba virostuje i denas hvala i zahvalno spominanje svoji verni ovčic. Njagov spominak će bit pri hervati uvek blagoslovan.

Krez njegova dela, ka je za hrvate (u mošonskoj, šapronskoj, železanskoj i zalaskoj županiji stanujuće) pisal, je zvanarednom moćom va ljudstva genius ulazil. — Od illirski i hrvatski ponovljenjov (ujitások) se je zdržal. Takaj i va pravopisu, u kom je pisal, je ne hrvatskoga, nego ugarskoga nasledoval, i va vsem se je samo i jedino neg va okrugu govora (jezikoslovlja) njegovih štiteljov gibal. — Na toliko je za dosta činjil ljudsva jezika čudstvu (nyelvérzék) da su mu knjige zvanaredno obljubljene i jako razširene bile med roda ljudstvom. I dan denašnji oš išćene. — „Kratak pogled sztaroga i novoga Testamenta.“ (Sopron 1824). Ovo je tako išćeno i obljubljeno štanje ljudstva bilo, ko sad već oš i za drage pineze ne bi mogli dostat. — „Hizsa Zlata“ molitvena knjiga je 10 puti van dana postala. Ova knjiga mu je ime med narodom za jako poznano načinjila, ka je med ljudstvom obično (navadno) neg pod imenom: *„prisičke knjige“* poznana bila.

Na pokazanje neg jedan verzušak pokažujem od onih njegovih lipih jačak, va kih nas na vekovečnost ovako upomina:

Kad te oštri sudac svita
za vse tvoje čine pita,
kakov ćeš mu odgovor dat,
ili koga na pomoć zvat;
zaman će ti se bit tužit'
ako mu sad nećeš služit.

Vidi: M. Sion. 1891. (Szölössy K).

P. **Callistus Ambruš** (franjevac).

Rodil se j' Bezonji 1783 leta od „ambruševi." Vako su Bezonji njevu hižu zvali. 1808 ga počne Esztergomi mudroslovlje učit. 1811 leta je k-vojski stupil, kade je neprekinuto 22 leta, kot taborski duhovnik, služil. Već let je va Talianskom, varošu Milano veru ter hištoriu učil. Pri katanskom obučavanju je bll jako obljubljen. Va ovoj službi se je tako jako skazal, da je z medaliom drugoga svitskoga reda odličovan postal.

Bezonjskoj crikvi pak školi je bogatu zadužbinu (fundaciju) utemeljitil. Njegova, od dobrih činov poznana velika duša, i jime, se i dan denašji iz velikom zahvalnošćom spomina. Ime živit će mu na veke va rodnom selu Bezonji. Obitelj iz ke zhaja, i ka je onda bogata bila, sada va siromahškom stališu živi. Njeva hiža je va ljudske ruke došla, takaj i pod hižu slišeće zemlje (lapti).

Pisal je: „Szveti Krisni Put" kogaj Jesuss Krisztus na veliki Petak sz. krisem oblossen va cseternajszty Staczia, do briga Kalvarie obversil. Z-marlyivim Trudom szkupa znosen i Hervaczkomu Narodu na duhovnu Csaszt aldovan od P. Kallisztussa Ambrussa Reda Szeraphinszkoga Marianszke Provinczie Massnika. Soproni 1844. Z-tiszkom Chatharine Kulcsár 8°, 60 sztran.

1° Der heilige Kreuzweg. Eine Anleitung den schmerzlichen Weg welchen Jesus Christus an Charfreitage in 14 Stationen Zurückgelegt hat, heilsam und zur Erlangung der von verschiedenen römichen Popstes und letzhin von Clemens dieses Namens den XII für Jerusalem beheilligten Ablässe, zur besuchen Verbesserte und vermehrte Auflage. Von P. Callistus Ambrus, emeritirten Feld. Kaplan und damaligen Posten-Prediger. Z-doslobodjenjem prepostavni Posoni 1895 stran 43. 8°.

Pomerl je Železni (Kismarton) šop. ž. 1844. leta 19. 19. januara.

Vidi: Seraph. Farkass: „Scriptores" Prov. pag. 129.

Martin Roženić.

Rodil se je 1771. nov. 9. Malom Borištofi (lucini) (Borisfalva) šop, žup. Bil je farnik (Sércz). Ostavil je bogatu fundaciu ka se i od njegovoga jimena: „*Roženićeva podpora*" (štipendija) imenuje.*) — Mnogi učeník je ur ove štipendije blagoslov užival. Ovu štipendiju va prvom redu rodjaki dostanu, neg kad ovakovih nij-polag uredbe oporučnika (hagyományozó)-moru i ne rodjaki dostat, ali neg ako su jako dobri učeniki, a rodbina ga preporuči. — Za ovu štipendiju se k-jurskomu kaptolu (kade se štipendija upravlja) mora prošnja nutar dati. Velik rodoljub je bil ov zgora imenovani, plemenitoga srca zupnik.**) Otac ovoga dobro-

*) Ostavna je za mužke i ženske kite rodjake, začeto od Lovre (brat utemeljitelja). Po ženskoj kiti rodjaki: Plauković, Szedenik (gornikovi), Paleš, Biric (mrtinčevi).

**) Moja mati, rodj. Roženić, ke starih otac je zgora imenovane štipendije utemeljitelja pravi brat bil, mi je već krat od njega povidala, da si je ov župnik jako ljubil svoju, mužke i ženske kite rodbinu i kadkad rado bavil va svojem rodnom selu. — Već krat je h'til na pogled domon dojt. — Ovakovu dob' se j' neg va rodnom stanu (kod lucini) nastanil; simo okol sebe rodjake skupa spravil i z-njimih i med njimih bavil. Celo veselje je tilo bit kada se ova mnogobrojna obitelj iz svojimih unuki va očevom stanu skupa spraviše. — Va strajnske orsage je rado putoval. (Sastavatelj.)

činitelja je velik tržac bil. Već kol je stalno na putu ima Va Hrvatsko je vozaril. Po smrti otca je njegov sin Lovr (brat Mrtina) dalje tržil. a za'vim takaj i ovoga sin Jure ki je pak, pod starost, tržtvo na kraj ostavil. Siromahi i ovoga stana prazni nigdar nisu odpušćeni postali. Po svojem hasnovitom delovanju je Sérczi (šopr. žup). kot uplače farnik umrl 1861. okt. 1.

Miho Galović.

Ne zna se, kada kade rodjen, kade hodil trbuhom z kruhom. Čini se, da je živil početkom 19. vieka, rodom i Frakanave i onde kade kot školnik služil svoj težki krušac Miloradiću su povidali njegova majka, rodom Reza Galović da je njev stari otac, školnik, (molitvene knjižice za ditc spisal „Ključ nebeski?). Frakanavi se i denas još zove jedan stan: Galovićevi. Poznal je dobro svoj jezik, lipo zajači Majki Božjoj:

Zmožna diva, pomoć živa,
Duše moje batrenje!
Svitla zvezda! Moje sada
Posluhni zdihavanje!

Životopis ovoga školnika se je po onom govoru skupa stavil, kot se je oš na jeziku starih ljudi nahajalo, te od njih povidalo.

Mate Ginzler.

Z-odakljek rodjen, kronika ne povida. Rodil se je nako okol 1780 leta. Mnogo let je Frakanavi školnik bil. Glasovit bilježnik (onda su školniki zajedno i bilježniki bili). Z ričom, on je njegove krajine ljudem kot no pravi advokat, va njevi tužbah, pute kazal i va pravicih pred sudstvom nje branil. Pisal je hrvatske molitvene knjige i za hrvatskoga jezika selske škole, školske knjige. On je pisal: 1.) „*Glej o*

grišnik janje" jačku. — Prešti ove jačke verzušev perva slova, z odzgor doli, i dostat ćeš jime: *Ginzler*. 2.) *„Sveti, jaki, zmožni Bog"* 3). *„Šetujmo o grišniki"*. 1848 leta, kad su frakanavci 3 hrvačanske vojake (horvátországi katonát) va 'nom zbludnom času, ubili, su hrvačanski vojaki z-Czaichmann farnikom i njega na ono mesto, doli pod (uz) malin na ubrov potoka, kade su ote tri ubili, nemilo odvlikli. — Onde je farnik z-drugimi deliquenši nje iz zemlje van zgrebst moral. A Ginzlera su na tom mestu z-ovimi ričami traktirali: „Budemo te bubali, stari Kossuth" On njim se j' po njegovoj pravici ko z norijom, ko z-grubnimih ričamih suprotstavljal, prez da b' se, kot hrabren domorodac neg i u najmanjem prestrašil bil, akoprem je smert na njega čekala. Videć i čujeć govor ovoga našega školnika jedan više častih hrvačanskih velikaš (officir), je njemu posrednik (közbenjáró) postal. Zovimih ričamih ga je slobodnoga pušćal: „Ki je ovako hrabren, i ki si ovako svoju domovinu zna ljubit, kot ti tvoju, onomu bi škoda bilo žitak zet. Budi slobodan brate! M. Ginzler si je jako ljubil svoju materinsku hrvatsku rič. Ne zna se povidat (odredit) da, ko si je bolje ljubil: svoju materinsku rič, ali Ugarsku svoju domovinu. — Jako lipe pesme je znal va hrvatskom jeziku pisat. Imal je 5 ditce: 1.) *Ivana;* ov je 1848 leta iz trete theoligije, kot klerikuš, van stupil, kutu kraj vergal i na branenje domovine med ugarske domobrance stupil. Jednoč su ga vidili doma, va svitloj officirskoj prateži, po tom već ne. Va tom času je, braneć domovinu, va jednoj bitki ustriljen postal. Vakovu ljubav su znali zasadit naši hrvatski učitelji, va svoje sine i kćere, prama svojoj Ugarskoj domovini. 2.) Rezu; ova je Jožefu Meršiću gospodaru z Frakanave žena nastala. 3.) Štefe; Ov je 6 latinski škol zučan, učitelj nastal. Ovo je on, ki se je z filežkoga kiritofa, z svojim susedom Ivanom Pekovićom, Malo-Borištovskim školnikom va družvu, domon vozeć, noćno vrime na lapti prehitil. 4.) Maricu; pak 5.) Rezu; ovu je zgornjega Meršića brat Petar zel za ženu.

— Vako su dva Meršić brati, dvi, z-Ginzlerove krvi, sestre zeli za žene.

- Mate Ginzler pomerl je 70 let starosti Frakanavi, kade je i pokopan.

Živitopis je po onom govoru skupa stavljen postal, kot se je oš na jeziku starih ljudih nahajalo. Povidal je ovo otac Martina Meršića V.-Borištofskoga farnika.

Luka (Jakov) Roženić.

(Doktor mudroslovlja).

Redovnik sv. Benedikta. Rodil se je na Fileži (Füles) šopr. žup. 1784. marc. 20. Manje škole Gjuri, a theologiu Pannonhalmi doveršio 1808 leta, kad su ga i za mašnika posvetili. Va Pažonskoj akademiji je „Povest svita“ (világtörténelem) pak ugarsku povest nčil. Pomerl je 1835. jul. 28.

Pisal je: „Summaria i. t. d. Posonii 1857.“ pak „Historiae regni Hungariae compeudium, quod in usum auditorum Concinnavit. 1829.

Vidi: „Szinnyei“

Jurja Juranić.

(Doktor theologije va jurskoj biškupiji).

Rodil se je Židani (Horvát-Zsidany) šopr. žup. 1787. marc. 25. od siromaških starjih. Kad je iz mučindrofske (Udvard) selske škole van stupil, je va kaštelu kod grofa Niczky-a službu dostal. kade je peć kuril („kukta“ bil). Ovde se je krez lašću i veliku marljivost na toliko naučil latinski jezik, da je moguće bilo njega dalje školiti. Najmre, grof videć dičaka oštar razum, zvanarednu marljivost i ljubav k-učnji, je skerbil da iz službića človik nastane. 1818 je Juri (Győr), a 1819. ur Pešti klerikuš bil i jur istoga leta aug. 30. su ga za mašnika

posvetili. — Ne dugo za ovim je mudroslovlja i znanosti theologije doktor nastal, ča si je z svojim velikim razumom preskerbil. Kot farnik je va svojem rodnom mestu Židani počel svoj duhovni posal. Odavljek je 1844. na Prisiku dospil za farnika. Na velikom glasu računar (računstva znanja) je bil. Pomerl je na Prisiki 1852. jun. 8.

Pisal je: 1.) „Praecipuum atque fundamentalem in Neutoniana motuum planetariorum theoria errorum pluribus demonstrat argumentis. Pesthini 1818.

2.) „Méltánylása azon beszédnek melyet ez évi Hirnök 47 száma szerint junius 12. napján a jelen országgyülés 17.-ik kerületi ülésében a vallásbeli szabadságra s az oskolák magyar nemzeti oskolákká alakítására nézve egy káptalani követ mondott".

Kőszeg 1843.

3.) „A földmozgásról".

4.) „A peresznyeiek ártatlansága, 1848".

Z ovim zadnjim delom je pokazal, da ne jima fundamenta ona sumlja, kot da bi prisičani 1848 leta jednoga ugarskoga „huszár"-a umorili bili, pri onoj prilikih, kad je med Prisikom ter Višijom bitka bila.

Na vo se selo ni bantovalo. Veliku pogibel-ka je na nje čekala-je ubašlo. — Da Juranić svojih prisičanov ovu nekrivičnost ne bi bil pokazal, bi selo-kot je va takovom boja času navada-važgali bili i do temelja zničili.

Vakove sine si je rodil ov rod. Neka nam pelda budu, a njev spominak gajimo.

Vidi: Schematismus Jaurinensis 1847, i 1853, pak Szinnyei könyvészete. Magyar Szion 1891. 461. stran.

Šime Meršić.

Svete stolice prisednik. Pandrofski ešpereš i farnik. Rodil se je 1800. okt. 28. — Pisal je: „Zsitak Szveczev". 2 knjige su van došle a III. del je va rukopisu ostal. Pomerl

je Pandrofi 1879. nov. 3. — Zalka jurski biškup je va svojih pismih ove knjige preporučil duhovnikom Jurske biškupije.
Vidi: M. Sion 1891, 466.

P. **Kletuš Gašparić** (franjevac).

Rodil se je u Cikovlanu (zala žup). 1810 leta. Krstno ime mu je Marko bilo. Roditelji njegovi su imali osmero ditce, 5 dičaki a 3 divičice i su bili prosti poljodelci. Ova ditca su, pokidob Cirkovlani škole ni bilo, Perlak školu hodila. Ovde su učitelji neg vreda upamet zeli, da Marko dobar i oštar razum ima, zato su starjim i svitovali ditčaka dalje školiti. Pokidob Marke starji već ditce imajuć, se va školenje dičaka nisu mogli dat, su ga med franjevce va samostan dali. Ovde se je škole zučil i med redovnike stupil, kade je jime Kletuš dostal. Glasovit govorač i prodikač. Bil je učitelj bogoslovlja Pešti. Da kako velikim tersenjem je zatiral najnavadnije grihe i zle navade ljudstva, vidimo iz sledećega, ča j' kronika ovako popisala: „Ljudstvo doma, i va svojih stanih poišće većkrat; ako je onde, kot je va tom času oš, va mnogom stanu med obitelje kotrigih navada bila grubno i nedostojno pominat, ali jedan k-drugomu va pominku mrazno pogovarat čul, je nje, — postojeć na odpertih vratih, — veljek iz hižnoga praga til oštro, ukarat i na dostojnost upomenut".

Na triznost je nje izvanredno, kod njega poznanim ravnim ali zpametnim govorom lipo učit znal. — Kad' je koga kade psovat čul, je istoga, ako je i na ulici bilo, pred vsimih nazočnimih odmah oštro ukaral. — Dogodat se j' tilo, da se pri ovakovih prilika, čujuć njega, i već susedov skupa spravi. Obkolit su ga tili, ter dostojno prosit, neka b' i njim dalje nauk daval. Stolac mu ponudu, koga na sred dvora verć da, on sede na njega, ter ovako na dvori, pod slobodnim nebom, podučava svoje hrvatsko ljudstvo. Ljudstvo ga je jako rado vidilo. Razuman človik je bil. Ovo

kažu njegova pisma. Va lipi izreka i vidno je znal pisat. Jako klassičkim jezikom je pisal. Njegova pisma, va nauku staroga lipopisa, diboko znanje pokažuju. — Ovoga časa su bili njegovi lipopisi na glasu a i oš sada se moru na peldu zet. Va govoru, ki je bil ognjen, nij bil prikoreda dužičak. Zmed, pod tisku danih njegovih pisam se neg sledeća ugarska pisma nahajadu oš: (Škoda da su mu hrvatska pisma, va onom zbluda času zničili, ka su se ur va onom času za lipopisma držala, ovoga, svoju hrvatsku rič ljubećega franjevca.)

Goruća i jedina želja ovoga ugarskoga hrvata je ota bila, da bi Ugarsku si domovinu, slobodnu i od nimcov ne odvisenu (samostalnu) vidit mogal.

Prilika k-ovomu, najmre po ovoj želji njegovoj i činjit moć, mu se je 1848 leta lipo ponudila. — Stupil je med one, ki su ovu borbu podpirali. Ostavil je samostan i prošal med svoj, va medjumurji stanujućih hrvatski narod, da njega z-svojimih ognjenimih hrvatskimih govori i prodikami na ugarski kraj zadobene.

Takaj i med susedskimih hrvačanih se j' na tom trudil i za tim neutrudljivo tersil, nje suproti nimcom dostati. Kada se je ugarska borba potrla, se je naš Kletuš va orsagu tumarati, simo tamo po orsagu sranjati (bujdosni) moral. Ulovili su ga. Pred sudstvo odvličen, ter od nimcov 1853 leta sept. 3 ga Pažoni, — kot, buntovnik na smrt odsudjen- je svoj žitak nesrićno i žalostno kot mučenik (martyr) dokonjal.

Ovako je zminul naš franjevac Gašparić, hrabreno za svoju domovinu.

Pisal je: 1. Korszerü Szózat Felsőkubinyi Mesko Gyurihoz és Minden Nemes Magyar Ifjuhoz. Az Élet, Hitvallás, Tudomány, Erény és Hazafiasság ügyében. Irta Gasparich Kilit. Pirtini 1840. Z-tiskom Josephus Beimel. Esztergom

2. Az Út, Igazság és Élet, Vagyis a Megváltó szelid lelke szeretetben és igazságban, Melyet több beszédekben hallgatóival ismertette Gasparich Kilit sz. Ferencz Rendi

Szerzetes és hitszónok. Pešti 1899. (po smerti). Z tiskom Beimel Esztergom.

3. Egyházi beszéd, melyet az elfelejthetetlen kárt, nyomort, inséget és szomoruságot okozott 1838-ik árviz elmultával a kesergő Pestiekhez Szt. György hó 1-én mondá hallgatói közkívanatára a károsult szerenesétlenek segedelmezésére ki is nyomatta P. Gasparich Kilit, sz. Ferencz Rendi szerzetes, Egyházi szónok. Pešti 1838. (na dar od vode na ništ spravenim).

Vidi: Seraph. Farkass: „Script. Prov.“ pag. 161.

Mate Paleš.

Rodil se je Malom-Borištofi (šopr. žup). od paleževi. Bil je farnik Štikaproni (Büdöskut šopr. m.) Spomenenja vridan, ar je Štipendiju ostavil za siromašne i dobre študente i to neg za Malo Borištovce. Zove se: „Paleševa štipendija“. Štipendija se na V.-Borištovskom farofu upravlja. Njegova rodna hiža, ka je nigda otako moguća bila, bogata i na glasu va onoj okolici, več nij. Na druge ruke je došla.

Pomerl je Štikaproni. 1873. leta va 70 letnoj starosti.

P. **Odorikus Balažović** (franjevac).

Rodil se je u Mocsonoku 1810. Učitelj mudroslovlja. 1856 leta je bil ureditelj slavski missiov. Leta 1868. je za Vikariuša Provincije odibran postal. Znamenit je kot glasovit historiker.*) pak da j' va čistom jačkom pisanju velike hvale vridan bil. Pomerl je 1871. augusztuša 11 ga u Nyitri.

Pisal je: 1.) „Xenium amoris. A. V. P. Damiano Paulovich, Def. Prov. emerito suae solemnis Professionis Jubileum celebrat a P. Odorico Balazsovich oblatum Pasoni dona 8. aug. 1865. 8⁰“

---

*) On je naših hrvatov va Ugarsko doselenje, popisal.

2. „Brevis historia Conventuum Ordinis S. Francisci Reformatae Provinciae S. Mariae Hungariae Ex authenticus fontibus in Archivo Provinciae existentibus deducta per P. Odoricum Balazsovich eiusdem Provinciae Vicarium. Posoni 1869."

Vidi: P. Seraphinus Farkass: „Scriptores Prov." pag. 165

P. **Damian Palković** (franjevac).

Rodil se je u „Székesfehérvár"-u 1815. — Biše glasovit hrvatski i ugarski govorač, ter učitelj na najviših škola u Szombathely. — Varoš Szombathely je njega zavolj njegovih mnogovridnih činov, ke je na veći glas Sambotela, pak va odgajanju mladine odveršil, za „gradjana" Sambotelskoga (Szombathely) varoša naimenoval. Mimo, ovde-onde, pod tisku danih jako lipih molitvicov, je mnogo člankov i va „Religio" pisal. Pisal je i jačke. Pomerl je leta 1870. 19. jun.

Njegova dela va ugaskom jeziku su ova:

1. Egyházi Szózat; melyet tisztelendő Klemencsovicš Gratian ker. név: András) testvérnek, ferenczrendi Szüz Máriáról czimzett rendtagnak ünnepélyes szerzetes fogadalma alkalmával Pápán 1849 év November hó 25-én mondott Palkovits Dömjén hitszónok, most Isten kegyelméből 3-ad éves aranymisés, Esztergomi, 1871 kod Egidia Horak.

2. Párbeszéd az az Hasznos oktató olvasmány, Mindkét Nembeli ifjuság számára. Irta P. Pálkovits Dömjén Szüz Máriáról czimzett ferenczrendi ünnnepelt Hitszónok, Tanár Szombathely Vár. Díszpolgár, Tartományi, Rendtanácsos, Hat éves arany Misés. Budapesti 1874. 12° stran. 135.

Vidi: Seraphinus Farkas: „Scriptores Provinciae" pag. 138.

Tome Jordan.

Rodil se je Oroszvári (moš. ž.) 21. dec. 1815. leta. Na hrvatski jezik je prevodil „Goffine", pak „Vivia Perpetua

Mučenica“ naslova knjige; tiskane v Juri 1884. leta. Kot uzlopski farnik je „Kerschanszko Katolicsanszki Nauk ali razlaganye szi nedilyni, i szvetacsni Steny' i Evangyely dva Deli“ nadpisa knjigu van dal. „Pervi Del, ali Nedilye i Szvetki Goszpodina po redu czrikvenoga leta“ zaderžuje va sedi razlaganja svete službe, vrimen i posvetbov, na nedilje i svetke prepišene molitve, epistole i evangjelja. Drugi del govori „od postovanya i zazivanya Szvetczev.“ Va ovom deli moremo najt već od četerdeset svetac, pazljivo složenih životopisov, premišljavanjov na vsaki dan tajedna. Štampana 1857. leta. Kad je v Juri kanonik nastal, je od biškupa k hervatskim ovčicam pisana vsa pisma na hrvatski jezik prevadjal. Pomerl je kot prepošt-kanonik u Gyuri.

Štefe Ginzler.

Frakanavi (Répczesarud) okol 1815. se je rodil. On je bil va, projdućega stovletja, pervoj polovici školnik i bilježnik Velikom-Borištofi. Od V. Borištovski starih ljudih se j oš ne zdavno čut moglo, od njega pominat, iz njega spominat. Velu, da j' oštar človik bil. Vse se ga je bojalo. Po latinsku govorit je jako dobro znal. 1848 leta, kad si je Ugarska svoju samostalnost branila, je čversto iz Ugarskom deržal, i kade je neg mogal, je ugarskim domobrancom na ruku stal. Kad su jednoč va ovom času, nimške čete krez V. Borištof doli k-Jalovezu (Gyüleviz) putovale i officiri na školi nastanjeni bili, je priliku imal njev, od vojne osnove jačkih pominak čut. — Od ljubavi k-svojoj domovini je on ovo, po najkraćem puti neutrudljivo hodeć, ugarskim peljačom, ki su kod „Ivánbe“ bili, povidal. — Ovi su nimce ovako obkrojeć napali i srićno pobili. — On je 1. „*Kako se vino z-mesom kara.*“ 2. „*Od zeca*“ jačke načinjil.

Pisal je i crikvenih jačak.

V.-Borištofi je jednoga cigana, na veliko čudenje ljudstva, po cigansku (pravoj ciganskoj riči) spričal. Škoda da se ovo cigansko spričanje i druga njegova pismena dela nisu *najt mogla.* Žalno da od ovoga hrabrenoga, hrvatske ričih školnika, već podatkov ni bilo za izvidit. Jakoga tela človik je bil. — Kot biljeŽnik je iz predpostavnimih već krat i na krčmu zašal. Uredbu i mir je i ovde ljubil, željil. Joj je bilo onomu, ki je nemir započel. Takovoga je neg zlovil i van hitil. Mir i uredba je bila onde, kade je on bil va družtvu. On je ota, ki se je, z Filežkoga kiritofa domon vozeć s kol prehitil. Tovaruš i putnih drug mu je bil Jivan Peković M.-Borištofovski školnik. Ova slediča jačka od ovoga filežkoga kiritofa, pak od domon putovanja govori; nis' mogal zvidit, da gdo je ju pisal. Tako sam čul da Grgo Gusić.

Jaćka od Štefe Ginzlera, nigdašnjega V. Borištovskoga školnika.

Novinu poslušajte, ča se j' stalo, to znajte:
Ne zdavno Štefom Ginzlerom i s Pekovićem susedom

Ginzler veli: he sused, hodmo Filež na ubed,
Kiritof je ne štentajmo, dobro će nam bit, to znajmo!

Kada su tamo došli, već tovarušev našli.
Lipo su si popievali, i na zdravlje napijali.

Kad su se jednoč bili, nahartali napili,
Onda Ginzler van kukujca: „Joj — veli — škura j' noćica!"

Da j' tako škuro bilo, to jim se ni vidilo
Domon pojt su se bojali, ar puta nisu vidili.

Onda počnu tolnačit, ča jim je sada činjit
Nato jedan zmed njih veli: Nemer je čuvar va seli.

On će vas domon peljat, zato morem dober stat.
Z lampušem pred vami svitit, nemorete vi zabludit.

Na kola vsi poskaču, Lahku noć! — Ferki viču
Miško čuvar se veseli — će dostat zapitak verli.

Sad se vozu med polje — „vatra va vaše noge“
Krikne čuvar: faljeno je, vetar sviću ugasil je.

Sad se vozu po lapti, najvećem grudji, blati
Toti su se poterknuli i va grabu prevernuli.

Kad su se jednoč bili, mučno z grabe van zvukli,
Jedan drugoga j' spitkoval, kako se j' ki v grabu takal.

Na kola su poseli, nujno dalje odvezli,
Vsaki si je premišljaval, kako se j' ki vgrabu takal.

Nato čuju velik plač. koga j' zvikal ta peljač:
Hodte, hodte, pomozite, z pakla dibine me zvlicte.

Te j' dal kada filežac — reče Ginzler — ti prasac,
Da bi se neg·ti bil ubil, zač si nas simo domutil.

Vindar sused Peković, posluhne peljača krič,
Hitro je tamo protekal, i za vlase ga j' van zvlukal.

Kad bi vozar zahotil, da b' na pravom putu bil
Misli: konje pognat mereš — tot se j' dovezal na Filež.

Peldu si sad zamite, ki se rado gostite
Da ne dojdete va mrižu, kot je Ginzler na Filežu.

Učitelj je bil: Radócz (vasm.) V. Borištofi (Szabadbáránd sopr. m.) a po tom Židani (H. Zsidány). Ovde se je uženil, jednoga ovdašnjega gospodara kćer je zel. — 7 let je bil ovde školnik. 1857 leta je tuča potukla vas židanski hatar. Da je ova velika nesrića židanski hatar (polje) ulovila, je ljudstvo njega krivilo, ar kot, jednim putom i zvonar, ni u dobi križal (zvonil) pred oblake...(!) Pravica i ljudstvo je njega iz sela prognalo. Vako žuhki pehar je moral spit, ča mu je 'noga časa obćenito vladajuća predsuda uzrokovala.

Odavljek je Nádaly prošal, a odavljek pak, po kratkom času, Rastina*) imenovano selo. Ovde se je pilu dal ča su gvišno žuhkoće uzrokovat morale (prognanje) — va čem je i pomerl, nako okol 1869 leta. — Ovo j' vse ča od njega znamo. Ali i z-ovoga moremo vidit, da je bil dika svojega roda i naroda.

Na pogled ovde prilažem od njegove, oš jedne poznane. jačke jedan verzuš, ku je na onu priliku, kad se crikva posvećuje, zmislil:

Ćeš uživat tvojih múk sád
ovde višnjega prosi,
ar od njega j' vse, ča j' tvoje,
neg ljubav k njemu nosi.
Na to gleda Jezuš 'z neba,
je li verno ljubiš njega;
je li moliš — vridno prosiš
Boga vsemogućega.

Živatopis je po onom govoru skupastavljen postal, kot se je oš na jeziku starih ljudih nahajalo, ter od njih povidalo; već ča je od njega M. Meršić V. Borištofski farnik znal povidat, a i Ivan Szabó židanski nadučitelj.

Nekoliko riči od starih školnikov u obće.

Va (polag ove književnosti zeto) sridnjoj dobi živući školniki, ki su samo i jedino neg iz svojega naroda, z-većine prostih roditeljov sini bili, bišu za vi svit muži.

Dobri učitelji i bilježniki (notariuši) bišu oni.

Na potribnu znanost, pravoznanje i paedagogiju su se sami. od svoje lašće moći naučili. Ondašnja okolnost je nje na vo silovala. — Malo bilježnikov je najt oš i u sadašnjem času, ki bi ov posal tako razumili i spunjevat znali, kot su razumili i spunjevat znali ovih starih školnik-notariuši

*) Ovoga sela ko se gvišno va zala žup. nahaja, ugarskoga imena nisam mogal izvidit.

u svojem času. — Njev naravski, prirodni nastup va svojih častnih funkcia, gledamo je bar kako: ali kot učitelje ali kot biljažnike, — je nje, kot občinov i ljudstvah peljače, pred svojimih predpostavnimih (pred gospodom) obljubljene načinjil. Ljudstvo se je va nje va celoj meri, kot no slipo, zaufalo. Znali su bit dosjetljivi na hasan ljudstva. — Ni bil vseznalica (tudákos) ali bil je svojski, temeljiti, jednostavnoga (egyszerü) svitloga govora muž. — Pravi poštenjaki. Ugarskoj svojoj domovini verni sini, ričom: domoljubne ćutih muži, dobri patrioti.*) Oni su takaj i svojega roda jačkarstva jedini gojitelji (ápolói) bili. Od svojih štoric i zmišljanjov na glasi. — No, ni se moglo nit jedno veselje, nijedna gošćina pri klanju i nijedna svetačnost ljudstva prez njih ubavit. — Med narodom obljubljeni bišu. Zato dojde njevo ime tako mnogo krat najper va vsakorjačkom žitku naroda. I kad je od selski povestov naroda govor, oni su onde, — z njih, kot školnikov i jednim notariušev, se zabit ne more. — Oni su narodu i tako zvani domišljači, zmišljači (élcelők) bili. — Ali i razumili su k-ovomu, va domišljanju ovi pravih meštri. — Od tovaruškoga žitka, od gostoljubavi jedan prama drugomu, pri svojih zabava (kad su neg sami školniki htili skupa dojt, — navadno na kiritof) na glasi su stali. — Cele legende zna narod još i dan denašnjih povidat od njih, od njevih spravišćov va zabava svojih. — Od Ginzlera jačka, se je neg pri ovakovih prilikah rodila. — Va posebnom žitku (va svojih sela, občina) okrug zabavnoga žitka, družtva, ni su imali. Veći del żamiša se va onakovih pilcov (bekrijov) družtvo, ki nisu bili za nje. — Ova okolnost je mnogomu, — ki je va sebe vladanju manje jak bil, ali va čuvanju svojega ugleda (tekintély) stalan hotil bit, — na propast služila, a ovo va većem delu zato, jar su od ljudstva, — (ko je zverhu njih (školnikov) svojevoljno radilo. ričom slo-

*) Ivana Šperl-a, pandrovskoga praeceptora (podučitelja) su nimški vojaki va sužanstvo odvlikli, zoto ča j' črljenu kapicu na glavi nosil, kazajuć svoju domoljubav.

bodno razpolaganje (rendelkezés) imalo — slobodne volje visili. — Od leta do leta, kako i druge občinske sluge su i školnike najimali (felfogadták). . .

Jandre Zančić.

Rodil se je na Zdolnjoj Pulyi (Alsó-Pulya) šopr. žup. Bil je župnik Hrvatskom Jandrofu (moš. žup.) kašnje ešpereš. Dobroga srca muž je bil. On je ostavil štipendiju za one učenike (diake) ki kanidu učitelji biti, i su hrvatskoga jezika pak katoličani. — Umerl je Hrv. Jandrofu.

Chrisostomuš Kruesz nadopat.

pannonhalmi főapát 1819—1891

Ov muž je bil onoga reda duhovnikov poglavar, ki su od časa sv. Štefana kralja do deňašnjega dana ugarske domovine mladinu učili i gajili. — Ovoga reda redovniki su, moremo reć krez čuda stovlet domovine, skoro vsu intelligenciju podučavali i odgajali. Zovu se redovniki sv. Benedikta, ki su se samo neg s podučavanjem bavili. Velika moć i posal je vako pod njegovimih rukamih bila. Ravnat i peljat on red ki je ugarsku, prez van znimanja vsakoga stališa mladinu na znanost i ljubav k-domovini učil. — Kot nadopat je on jednim putom i kotrig bil nadvelikašov društva, to je nadvelikašov zgornje hiže (főrendek házának). Ovde je on mnogo važni govorov držal na blaženstvo i hasan ugarske domovine. Pisal je mnogo. Polag njegovoga dibokoga znanja i oštroga razuma je na daleki i široki glasovit bil. Škoda da su se ona pisma ka je va tako velikoj ljubavi pisat znal domon, k-svojim rodjakom, va kih je tako lipu ljubav kazal k-svojemu rodnomu selu Cilindrofu, vsa potepla,

Rodil se je Cilindrofi (Vőlgyfalva) šopr. žup. 1819 leta 21 ga januara, Va sv. krstu je ime Karol dostal. —

Zveršeć va rodnom selu školu, kade je zvanaredno dobar učenik bil, su ga starji Šopron va latinske škole dali. Kašnje stupi va red sv. Bendikla. 1843 leta je za duhovnoga posvećen postal. — Učitelj je bil Pannonhalmi (Pannonhalmán) pak Juri (Győr) a kašnje ravnatelj gymnasialski škol u Pažonu. — Njegovi redovni brati su ga 1865. leta za nadopata (főapát) odibrali,

Otac mu je bil dobar i odličan, poštovan gospodar va svojem selu. Ov Mikula gospodar je bil jednim putom i tržac ter vozar i to otako velik, da su mu tri sluge stalno neg na putu bile. Njegove sluge su med Jurom pak Bečom vozarstvo upravljale. Mikula gospodar, otac nadopata, je imal dvi žene, od prve se je rodilo 13 ditce a od druge 3. — Od ove šesnajstere ditce je 12 odraslo. Zmed ove dvanajstere ditce je bilo 8. sinov, a 4 kćerov. Zmed ovih sinov, i to od perve žene, su bili dva duhovniki najmre: Karol (Chrisostomus nadopat) pak voga mlaji brat Franc ki je kot opatžupnik (opátplébános) u Oraviczabánya (čanadska žup.) 1906 leta pomerl. Štefe pak Pave su se tržtva učili i tržci bili. Pave je kot bogati velik teržac Beči umerl, a Pave, ki je kašnje jedne velike tvornice knjigovodja (könyvelö) bil, kot ovakov va mirovini pomerl. — Mate pak Mrtin, oni su doma kot vozari, kašnje ovo na kraj ostaveć samo neg z gospodarstvom se bavili; — Ovih ditca su i denas dobri i pošteni poljodelski gospodari doma Cilindrofi. — Ivan, Mikule sedmi sin je velikovozar bil, Vozil se je i va Taliansko. Kašnje pak se je va Hrvatskom naselil, nastanil, kade je krčmar nastal. Ovoga jedan sin Valentin Kruesz i denas oš živi i je visoke časti vojnik, pukovnik kod 101 br. pukovnije. (Regement). A osmi sin i najmlaji, je mesar nastal. Ov je bil Krueszove velike obitelje „zgubljeni sin.“ Prošal je zdoma i ništ nisu znali za njega. Velu da se je jedan čas Beči, Esztergomi a kašnje Komarni zaderžaval, uženil se nij, gvišno je ur pomerl. Rodjaki sad već ur ništ neznadu za njega. — Zmed četiri kćer se je

jedna Cikleš, jedna Uslop, a dvime doma odale. — Va obiteljskom stanu, sada cikleški školnik, Ivan Pavetić, ki je Matinu kćer zel za ženu, stanuje. Š njom je dostal Kruesz korena stan, kade su se vsi Krueszi i nadopat ove visoke časti duhovnik rodil. Chrisostomuš, kot nadopat, je neg samo tri pute bil na pogledi va svojem rodnom selu. On je pravi redovnik bil, i neg samo i jedino svojemu redu (Bencések rendje) je živil, komu je i mnogo-mnogo dobra učinjil dokljek je ov red vladal. — Njegovo ime je va povesti imenovanoga reda zlatimih slovamih uvekovečiteno. Svojemu rodnomu selu ali rodbini je neg jako malo skazal da j' on velik gospodin i mogućan va bogatstvu. On je navadno vako reć htil: „Nadopat reda je za red nadopat a ne za Kruesze." On je neg one rodjake srdačno podpiral i pomagal, ki su va nevolji bili i realsku pomoć pravo i zaisto potrebili z ričom, ki su va potribčinih bili. On je i va rodjaku neg siromaha gledal i kot ovakovoga rado podpiral. Njegov brat ali Ferenc opatžupnik z Oraviczabánye je za se i svoje starje na maše vekovečnu zadužbinu (fundaciu) ostavil, a crikvi cilindrofskoj je jednu jako krasno lipu mašnu prateš kupil. Od ovoga su bratovljeva ditca i nekoliko tisuć korun pojerbala.

Štefe Predl, rodjen Frakanavi.

Bil je Oroszvári farnik. Jako razuman duhovnik, Kot povidadu, neg na mali je ostalo, da ga nisu biškupom naimenovali Na veliku hasan je bil kath. crikvi. Živil je va XIX veku. Škoda da na upitanja kod onih, ki od njega već ča znaju, odgovorov nisam dostal!

Anton Herits.

Rodil se je v Zalagerszegi 13, februara 1825. leta iz namenitoga hrvatskoga kolena, Po dokonjanju svojih škol

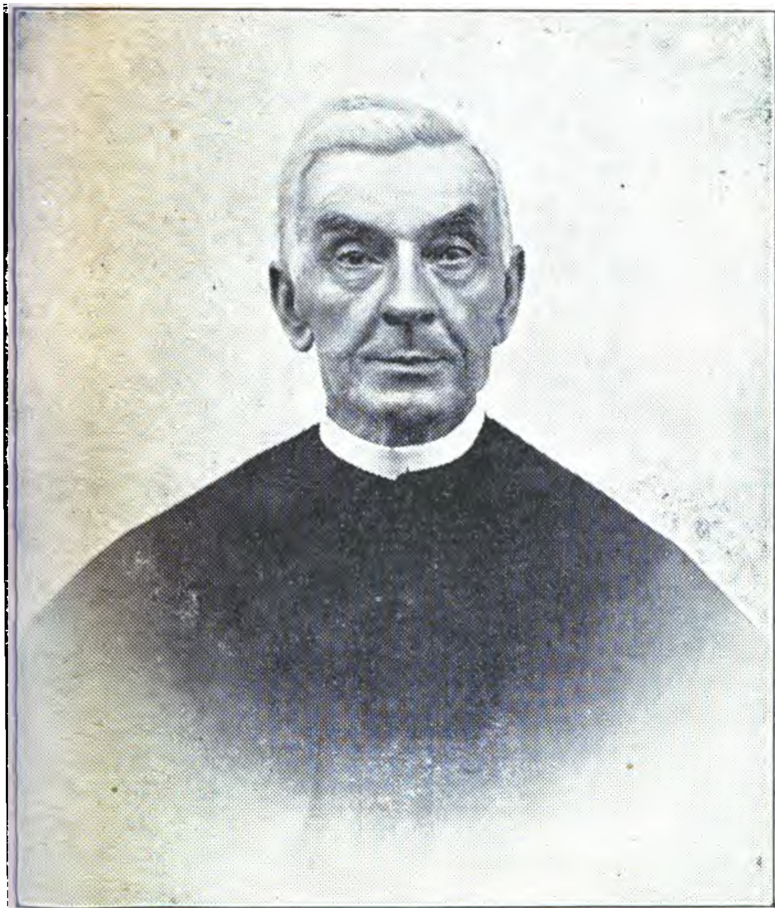
je nastal duhovni. 1849. leta je v Komáromi zaujetin ugarskim domobrancem poslidnju sv. mašu štal, perlje ne je Klapka glasoviti general kapitulaciu podpisal. — Bil j farnik v Židani i okolo četerdeset let v Cindrofi, kade g je železanska okolica dvaputa va ugerski sabor za poslanik odibrala. 1872. leta je „Medjumursko pitanje“ naslov knjižice popisal i v Beči štampat dal. 1877. leta je van da onu prodiku, ku je isto leto na dan sv. Štefana kod kapucinaro v Beči govoril. Kot poslanik ugarskoga sabora je va ve novina mnogo člankov pisal. Krez njegove zasluge je nasta vitez reda Franz Jožefa i prisednik svete stolice. Umerl j kot cindrofski farnik 1905. leta.

Mate Karall.

Sad takovoga muža životopis pišem, nač se za istinu slab ćutim. I kad njega tako slikat ni moguće, da bi ga nako poznat mogli, kakov je on bil, hoću ga na kratk predpostavit neg onako, za kakovoga sam se ga ja pozna učil. Va najplemenitije razumljenoj riči rečeno pravi gospo je bil on. Za ugodnoga se je pokazat znal va družtvu najvišega stališa gospode neg tako, kot va onom k-najnižemu stališu slišećem. Njemu je ovo čisto vse jedno bilo; a zizma ugodnoj duši je ovo lahko kazat. Obernul se je on med najvišom gospodom, vsagdir su ga srdačno rado vidili i na visoko poštovali. Za zvanaredno izobraženoga muža su ga deržali. On, ki se je s-velikom gospodom družit mogal, ni (preziral) zgledal doli svoje kolegare i ljudstvo. S-svojim ljudstvom se je srdačno razgovaral, ono rado posluhšal, njemu pravi otac i uputitelj bil va vsih naliga, ali najbolje se je ćutil med ditcom, najradje je med njom bavil.

Ali i odličnu (elegans) pojav je kazala njegova peršona. Gotovo i sad vidim pred manom visoko tankovito telo ovoga miloga staroga gospodina, koga lipo ravno telo nit 85 letov ter ni mogal prignuti, Stalno i navadno je neg va černoj civil

prateži pohajal. — Čern rubac je nosil za vratom. Takov je bil na pogled, kot jedan pravi mudroznanac. — Pojav njegova (megjelenése) je suproti sebi poštovanje zapovidala.

Mate Karall.

Kot gostoljubavi pun hižni gospodar, serdačno je vidil goste va svojem stanu. Ovakovu dob se j' htil po obedu va svoj veliki stolac sest, zapalit na fajfu dužičkoga fajfišća i

dragoljubno ter veselo razgovarat z svojimi gosti. Jako je godilo vsakomu njegov trizan, naravski i mudar govor poslušat. Njegov vidan, razborit i mudar pogled je veliku zadovoljnost uvadjival (pokazival).

A ki je priliku imal njega va školi poslušat*), kad je ditcu podučaval, med ditcom bil, rekal je: Ovo je pravi pretelj ditce! A po dičinjem jeziku i dičinjoj misli govorit, s takovom ljubavom, s-nakovom pravom znanoštjom, paedagogije, to je neg on razumil! Ditca su ga radje vidila, neg svoje vlašće roditelje. Lipo je bilo gledat, kad se je krez selo van na polje šetat htil, ter su ditca uvjerenja puna k-njemu bižala i ga obkrojila. A on (je) med njom milo va sredini stal. I ovakove prilike je pohasnoval. I pri ovakovih prilika je va njeve dušice, neg nako va igri, neopazeno od ditce, dobro sime sijal. Ovo ovako igrajuć sijano dobro sime, su ditca, od ljubavi k-njemu, s-veseljem va svoja serca prijela. Ditca, od ljubavi k-njemu, ku si je tako znal od nje zadobit, ne bi bila već nigdar, to posijano sime, iz serca pušćala i kraj hitila. Škoda, da ovu umjetnost (s-dicom ovako zahajat znat) nije va knjiga popisal. Ar učitelji, znajuć ditce ljubav podpunoma zadobit, neg ovako moredu, va podučavanja poslu, cel, podpun posliedak dostat.

Pak kako je on znal najtežja, razstavliena (elvont) dela katekizmuša ditci lahko i jigrajuć razložit. Z med njegovih 'vakovih najperdavanjov ću neg jedno uvekovičit:

Ća je milošća? ‚Jeli je zmed vas ki služit bil‘? — ‚Gdo si je onde platju zaslužil? Bud' je drago moje dite, ti? — Pak kad si iz službe domom došal, bud si si sobom i plaću donesal, ku ti je gospodar platil? Komu si doma pineze dal‘? „Otcu.“ ‚Dobro si učinil! — Ali pak zač si ti tvoju platju otcu dal, mer si ju ti zaslužil? — Bud zato, kad si otca ljubil. — Vidite ditca — i dobri Jezuš si je čuda plaće, čuda vridnosti prislužil; a pak ovu vsu njegovu

---

*) I ovde sam imal priliku njega poslušat. (Sastavatelj.)

vridnost je za nas preskerbil da si mi s ovimih njegovimih zaslužkih vse one naše duge splatimo, ke smo si s grihi spravili, da si duge naših grihov splatimo. — Vidite, ovo je milošća˙. S drugimi ričami: „osobito ne zaslužena milošća ku je dragi Jezuš zaslužil i na naše spasenje nam dal."

Ovako je on vas — od ditce težko razumljivi katekizmuš razlagal i učil. Njegovim školarom, pak po njegovom razlaganju, i već ništ tako težkoga nij' bilo, va katekizmuši, ča oni razumili neb' bili.

On je znal, kot malo gdo, jako lipo hrvatski govorit. A pak stoper kako lipe članke pisat! Kakove verne kipe (slike) je znal iz žitka svoga roda popisat! Na uvid neka početak ove certice služi:

Crtice iz selskoga žitka.

— Piše prietelj svoga roda i naroda. —

Blizu kraja nikoga hrvatskoga sela stoji lipo pobiljena hiža. Ivana Mandića polovnjaka hiža je to. Čista je vsejednako, na to gleda valjana gospodarica toga stana, Luca. Zano kad čuje, da joj se ditca pred hižom igradu, dojde meda nje, digne ča je va ruki imala, kad je buku čula, metlu ali kuhaču, ter jim se zagrozi, da joj! njemu, ki joj stenu pošica ali joj se blatnom loptom va nju zgodi. I kad bi se još to stalo, zame stari lonac s japnom, blato postriže ter merlju zabili. Zano joj je stiena uviek lipa, uviek bela.

A kad bi na putna vrata stupili na dvor, presenećeni bi bili, kako je čist. Mogli bi vsega obajt, ali herbugja ali koprive va nijednom kutu ne bi našli. Zano se i Ivanu Mandiću ne bi moglo godat, ča se je godalo Joži susedu. Imal je ov kopriv na dvoru već neg povrtlja va vrtljacu, a bile su guste visoke, ko da b' mu ih do bil nasijal. Mrazan dvor je to bil, ta dvor Jože suseda, ali ča je on zato hajal.

Dojde jedne večeri domom, glava mu bila težja, neg drugda, čemu se ni čudit; i. t. d.".

*

„Ove crtice zadržaj, na kratki povidano, ota nauk dava, da zlo van dojde on hižni gospodar i gospodarica ki su besbožni nerazumni, neskrbni, i. t. d. imanje, hiža se zgubi, — dobro ali onih starjih ki su bogabojeći, delovni, razumni, va podučavanja svoje ditce neutrudljivi, skrbni, à čistoću va vsem rado vidu i deržu. — Vakova obitelj dobiva poštenje, a njevo gospodarstvo se povekšava ar je onda i boži blagoslov š njimi."

*

Kot kad bi neg s dlietvom ali s četkom delal, kada kipe iz selskoga žitka svojega roda piše. Ljudstvu na podučavanje i na zabavu. Va njegovi „crtica" predstavlja se njegova prava želja oto viditi, da njegovo ljudstvo živi va dobrom i triznom stališu, pak va moralnom blagostanju.

On je pisal za hrvatske škole va ugarskom: „Povest ugarska" školsku knjigu. Va kalendar „Sv. Familije" je on tako lipe članke pisal, pod imenom: „Pretelj svoga roda i naroda."

Glej! Ovako piše M. Miloradić pri jednoj priliki M. Karallu va „Sv. Familije" kolendaru:

Prijatelju svoga roda i naroda.

Črtaj, črtaj, starče Milovene!
Vrači rodu i narodu rane,
Goni s puta piljuke i vrane,
Zbudjaj duše gluhe i zaspane!

*

Kad sam se lučil iz Fileža i sam ovoj dobroj duši „z-Bogom" bil dat, ovako mi veli: Tako neg vsagdir, po začetom dobrom puti, dalje. Oš bi mogli ko leto kod nas ostat. No ali kad ni drugačije, ko pak, kad put budete koč krez Filež imali, da me poišćete....i me kot mladoga učitelja kotno dobri otac svoga sina, z ugodnimih ričamih vse dobro željeć, iz hiže sprohodi. — Kako mu ove zadnje riči nisam žabil, tako

ugodan spominak mi je i on čas, kad sam z-ovom zlatom i razumnom dušom, kad-kad razgovore mogal imat.

Život M. K. je sledeći: Rodil se je Velikom Borištofu, (Szabadbáránd) (grgini) leta 1827. 19 sept. Svoju učnju je Šaproni ter u Juri doveršil. Leta 1850. je za duhovnika posvećen postal. Šest misec dugo je bil kapelan na Pandrofi, nikoliko misec v Pangorti (Kertes,) administrator v Rasporki. 1856. leta je filežki farnik nastal. 1861. leta komornik njihove svetosti, 1827. leta ešpereš, 1892. leta naslovni kanonik. Njemu je biškup na varoši htil mesto dat, ča je i svitska oblast željila, on ali ovo nije prijel, nego na ovom zahvalil, neg da na selu, med svojim rodom i narodom (koga je tako iskreno s pravom dušom ljubit znal) ostat more i njemu čisto i podpunoma živit bude mogal.

Umerl je 1911. leta 24 ga decembra.

Vidi: Knjižnicu jurske biškupije.

Gèrgo Gusić (jačkar).

Rodil se je Hrvatskoj Šici (Horvátlövön) žel. žup. 1821. marc. 12. — Učiteljski diplom si je 1843 leta, sv. Jakova miseca dana 6 ga preskerbil va „Nemzeti Soproni Felső Iskolában“ Bil je učitelj: Vasvár (vas m.) Rábaszentmihály (vas m.) Vittnyéden (sopr. m.) ugarskoga jezika sela. — Pinkaföld (vas m. nimško selo). Cindrofi (Czinfalva) Proderštofi (Vulka-Pordány) Pandrofi (Pandorfalu mos. m.) a za tim školnik: Šuševi (Ligvánd), Peingrt (Kertes) Prodeštof (Vulka-Pordány) šopr. žup. hrvatska sela, kade je prozvan bil za bilježnika i „Als Schullehrer und Notär“ čast obvršaval.

Zbog njegovoga pera. not i jačak ga i denas spomenjivadu On je sastavitelj jačke: „Od golubićevoga zeca.“ „Od vino ljubećega seljaka,“ „Takljarov“ — ke zbog njegovoga šaljivoga zaderžaja na piri (veselji) staro i mlado s veseljem jači. „Od Ginzlera.“ „Od zale žene.“

Od njega imano: „Pred tvojom zmožnoštjom stoji“ — mašnu, „Na dvoru Pilatuša“ i „Va največoj turobnosti“ korizmene, „Milo zdižem denas“ pak „Zdrava budi o kraljica“ — marianske, „Zmožni neba i zemlje stvoritelj“ — za godinu,

Gergo Gusić.

„Žuhka j' cesta Adamova“, „Premisli o človik“ i „Oberni knam Jezuš! tvoje sveto lice“ — mertvačke jačke. Zibran, moćan jezik i veran dogmatički zaderžaj njegovih jačak načinja nje za lipe kitice našega crikvenoga jačkara. Pomerl je 1894. leta, sept. 13. Ovoga visokoga poštenja i glasovitoga učitelja sin je Julijo (Gyula) Gusić, gečanski (köpcsényi, moš. ž.) ešpereš, od koga plemenite i razumne duše školski nauka posal mnogo dobit hoće. (Sastavatelj.)

Jure Horvath.

Rodil se je 1830. marc. 23 na Vedešini (pavlini) (Hidegség) šopr. žup. Kisegi je va latinske šokole hodil. Zučil se je 6 gymnazialski škol (razredov). — 1848 zbludnom času je moral učnju (pokidob su vse škole va orsagu zaprte bile) na kraj ostavit. — Horpács (šopr. žup.) je za učitelja dospil.— Odavljek je Juru (Győr) prošal, kade je 1848/49 školskoga leta pervu, 1849/50 drugu praeparandiju zvanaredno dobro dovršil. — Va ovom času je — kot praeparandišta — va jednom posebnom odgojišću (magánintézet) učitelj, pak kod jedne plemenite gospodske obitelje odgojitelj bil. — 1850—1853 času je učitelj bil Halászi. — Od 1853 leta do 1855 ga leta njega Csepregi kod kraljevskoga kotarskoga sudstva kot pišca najdemo. 1855 leta pak, suga u onom času sastavljenomu, tako zvanomu kotarskomu bilježničtvu, za kotarskoga bilježnika takaj Csepreg naimenovali. — K-ovomu kotaru su slišile sledeće občine: Csepreg, Büke, Beő pak 2 Szakonye. — Kad se j' pak ugarska uredba zopet najzat postavila, su ga Veliki-Borištof (Nagy-Barom= Szabadbáránd) za tako zvanoga županskoga prisežnika naimenovali — Va ovoj lipoj častih je od 1860-do 1861 leta bil, ku je i vridno nosil. — Zaman! njegaj ali njegovo nutarnje oš neg najveć k-učiteljskomu starišu vuklo i kad je 1861. leta dec. 15 ga poziv dostal, da b' Kisegi va sl. kr. varoškoj elementarskoj glavnoj školi (főtanoda) učiteljski stališ prijel, je poziv voljno uslišil, kade je varošku mladinu jako hvale vridno podučaval. Ovde je i do smerti ostal, ka ga je 1871. leta jun. 25 ga ulovila, On je pervi bil ki je — za, va ovoj krajinih stanujuće hrvatsko ljudstvo, hrvatske kolendare pisal. — Ovim kalendarom biše naslov: „Kršćanski kath. Kalendar" Van ga je dal pervi put 1864 leta Kisegi (Kőszeg). Ov hrvatski kalendar je hrvatsko ljustvo z velikim veseljen i oduševljenjem prijelo. Po njegovoj smrti, do j' ov kolendar dalje redil, se nezna, — i oto ne,

da jeli se je van daval; — samo oto se zna, da je po vom dobro kašnje, istoga naslova kalendar, M. Naković počel van davat i Nezsideri tiskat.

Jure Horváth se je 1857 leta va novembaru uženil i je Ivana Goda-e csepretčkoga školnika i bilježnika Juliannu kćer za ženu zel, — s kom je va lipom i blaženom hižtvu do smerti živil.

Gašpar Glavanić.

Rodil se je Štikaproni (štefin) (Büdöskut) 1833 leta jánuára 4. a umerl kot Vorištanski (Szarvkő) farnik 1872 leta, decembara 14. 1857. leta su ga za mašnika posvetili. Ondašnjemu Gyurskomu biškupu Ivanu Simoru ceremonariuš biše. Zvanaredno glasovit govorač je bil. — Njegovi crikveni govori su va „Kath. Lelkipásztorban" na svitlo došli. Već školskih knjig je prestavil na hrvatski jezik,« i već let je bil urednik, hrvatskoga kalendara." Bil je professor va šopronskoj praeparandiji. — Kot Vedešinski administrator fare je žuhku neugodnost imal. Ovde je suproti njemu jedan protivnik, — ki je ovu faru takaj zadobit hotil — nemir načinjal. Kad njemu drugač naškodit ni mogal, je za oružje mrazenja posegal, njega pred ljudstvom krivo ugovaral i za zatirača hrvatske riči potvoril. Ljudstvo ovo zverujuć, ga je med velikim zbludom, kot *„zatirača hrvatske"* riči iz Vedešina (Hidegség) prognalo. On je bil ugarski hrvatov velik pesnik i pisac. Svoj rod iskreno ljubil. Ovoj bila duša, iz ke su se otako lipe crikvene jačke rodile! Vidi neg ov verzuš:

Vi, vse moje ćuti bolje,
divi diku glasite,
većkrat zmožnoj majki božjoj
spominak ponovite

Nit je človik, nit je jezik
mudar i dostojan dost
ki bi zvišit vridno dičit,
mogal Marije vridnost.

Vidi: knjižnicu jurske biškupije.

Franjo Domnanovich.

Rodil se je v Menovi — pavačev — (Malomháza) šopr. ž. 2. aprila 1836. leta, kade njegov otac poljodelac biše. Početne škole je va svojem rodnom mesti, gimnasium Šoproni i Szombathelyi, a theologiü v Gjuri doveršil, kade ga je Ivan Simor ondašnji gjurski biškup za duhovnoga posvetil.

Kapelan je bil od 10. sept. 1859. do 14. majuša 1860. leta v Pandrofi; zodavle je v Proderštof dospil i ovde do 31. januara 1863. leta delal va vertu Gospodinovom. 1863. leta je nastal Otavski farnik. Ovde je na hervatski jezik prevodil mali i sridnji katekizmuš, pak Roderovu bibliu, ke knjige smo va naši hrvatski škola duglje od četerdeset let hasnovali. Iz ovi knjig smo se do najnoviji vrimen učili istine naše svete vere i pripetenja svetoga pisma.

1879. leta je nastal preglednik hervatski škol železanskoga polja, 1880. leta ešpereš (Dechant jasprist) svetičkoga kotara i svetički farnik. Njegove vridnosti jesu i pred kraljevski tronuš dospile, zato je 1893. leta gjurski naslovni kanonik nastal, a 1897. leta pak mu šopronska prava kanoničija udiljena postala.

Vidi: Knjižnicu jurske biškupije.

Lovre Karall.

Rodil se je Velikom-Borištofi (gergini) 1837 leta augustuša 29. On je na hrvatsko prestavil: Sridnji katekizmuš za hrvatske selske škole, po najnovijem pravopisu. — Z njegovom pomoćom se je mogal „Crikveni Jačkar" pod tisku dat. Umerl je kot jurski kanonik 1901 leta XII. 5. ga. — Škoda za ovu dobru i plemenitu dušu, ka bi oš već let bila mogla živit, hrvatskomu rodu na veliku hasan. On je jedan zmed onih hrvatskih naši piščov, ki su najglasovitiji.

Niki, ki su k-staromu pravopisu preveć ubiknuti bili, su se, zavolj obnovlenja pravopisa, jako srdili na njega. — Kade j' neg moguće bilo mu pačke načinjali. — On je ali oblada i njegov pravopis občinski nastane.

Vidi: Va knjižnici jurske biškupije.

Emerik Augustić.

Rodil se je 1837. (va želez. žup.) Budapesti je krez dug čas kot brzopisac, va orsačkom spravišću, čast nosil. Listopisac je bil kod „Magyar Ujság." 48 neodvisne stranke novine. Va času dalmatinske bune, je Dalmaciu išal, da odanjek glase šalje domon. Ovde ga je ota nesrića ulovila, da si je nogu poterl. Pisal je: „Nauk ugarskoga jezika za početnike." 1876. Budapest. — Budapesti je van dal i redil „Prijatelj" imena hrvatske novine, va domoljubnom duhu, i ravnanju. Pomerl je Budapešti 1879. jul. 17. Ki su ga poznali, su žalostnim srcem stali okol njegovoga lesa i ga na vekovečni pokoj sprohodili.

Vidi: Vasárnapi Ujság 1879 stran 469.

Ivan Berlakovich.

Rodil se je v Velikom Borištofi (Szabadbáránd) va preštimanom stanu, od jako verlih, poštenih seljačkih starjih,

(filini) 29.-oga majuša 1838. oga leta; za mašnika posvećen biše 1862. leta; kapelanoval je samo va svojem rodjenom selu v Velikom Borištofi skoro 5 lét dugo; odavljek je za farnika došal v Koljnov, kade je ešpereš nastal ukol 1879. leta; iz Koljnova je pak Trajštof na faru prošal, kade je i pokopan; umer, je 1893. leta 23-ga juliuša. (Železni ga je nagla smrt ulovila).

Za crikveno hasnovanje je na hrvatski jezik ubernul i van dal „Evangjelja i sveta štenja na vse nedilje i svetke crikvenoga leta," a za hrvatske katoličanske škole malu Bibliju Roder Alajoša. Popisal i van dal je va hrvatskom fiziku, takajše „Povest i razširevanje živih očenašev družtva." Napravil je i već crikvenih jačak i bil je velik pomoćnik Mihovilu Nakoviću va pisanju molitvenih knjig. Dostkrat je pisal i va novine, i njegovi članki su vsagdar bili puni mudrosti i zdravoga keršćanskoga duha. Bil je dobar i glasovit govorač na prodikavnici, pak jako obljubljen vsagdir va tovaruštvi; rado je povidal najnovije anekdote i smišice, radoj jačil naše hervatske jačke, kih je znal jako čuda napamet uvik vesel i dobre volje, nigdar serdit ili grusljiv, zano i vsagdir rado vidjen.

Od njegovih jačak na pokazanje ov verzuš dajem:

Poglej na orsag ugarski —
  našu domovinu —
odvern od njega zblud vsaki
  i vsaku težinu;
ar tebi ga j' pervi kralj,
  sveti Štefan aldoval,
zato pomozi mu.

Vidi: „Zalka Emlékkönyve" Győr.

Mikula Žibrik.

Rodil se je Cilindrofi (Völgyfalva) šopr. žup. 1838. nov. 24. Ovde je uz otca i učitelj bil. — Jako na glasu orgulač biše. — Poznali su ovoga prostoga selskoga, kašnje hrvatskoga školnika i zvana granice našega orsaga. — Stalo se je, da je pri priliki bečanske izložbe, jedne velike orgule vidil, ke je vsaki, ki je k-tomu ča razumil i sproberat mogal. I on je na ove izložne velike orgule sel, ter nje va vsakorjačkih jakošćah sproberal. — K-ovomu visoko razumeći, ki su onde stali, su se presenitili, kad na čudenje onde neg jednu va ugarskoj attili obličenu prostu osobu sidit zaobliču. — „Ter ov kanjuje oto angjelsko suglasje (összhang) iz orgul?!" čudenjem su ga gledali. — Po ovom je, velu neki, za kotriga bečanske muzikalne akademije postal. — Pomerl je 1877. nov. 4.

Životopis mu se je polag podatkv Cilindrofskoga g. farnika Grabarića, pak po onom, ča su onih povidali, ki su njega oš poznali, skupa stavil.

Dometer Sučić.

Rodil se je Velikom-Borištofi (Szabadbáránd) 1839. okt. 21. Doma va selu su njim „štrencini" govorili. Nadučitelj (školnik) je bil Czindrofi (Czinfalva) šopr. žup. Ovo je bil na glasu orgulač a oš glasovitiji jačkar. Z-onom ćutom i najperdavanjem ričah izrekov pri jačenju, z-kom i kako je on znal, se je neg malo do nahajal. Ki ga je jačit poslušal ako mu neg z-kamena ni bilo srce, suzu mu je za gvišno iz očiju sprešal. — Pri jednoj priliki, kad je biškup Zalka Cindrofi bermanje deržal, mu se j' tako navidilo jačenje školnika da si ga je po maši k-sebi dal dozvat i mu ovako rekal: „Jačke razumil nisam, ali ćutno jačenje vaše mi se je jako vidilo. Dičite z jačkami vako ćutno i na dalje Boga, koga blagoslov neka bude z-verhu Vas, i muse je zahvalil na lipom jačenju.

A pri obedu va toastu (zdravici) je njegov farnik Anton Herich ovako govoril od svojega dobroga jačkara: „Da bi našega gosp. školnika va možari na prah raztuć mogal, i ovako, od njegove ćuti va jačenju, neg jedan prašak va serce vsakoga školnika zasadit, rado bi vo, na ćutnije dičenje Boga činjil". Na s hodišćah (i va hodočastnih scrikvah) je on bil hrvatski jačkar. Spominali su ga hrvatskih hodočastniki na široko i daleko. — Osebujno va spričanju mertvaca je bil mešter. — Va selu doma je i nepreteljov imal, zmed ki jedan·mu je tako velik bil, da mu je njegove lipe dva konje noći va štali prebol. — Jutro je cerknute našal va štali. — Sumljil je na jednoga čemernoga gospodara, komu su zemlje poprodavali, od kih je i školnik bil da j' dvi zemlje kupil. — Mirno je terpil i ov udarac. — Človik je bil ravne riči. Sridnje zrasti. Dobar bilježnik a oš bolji učitelj. Pisal je već jačak, najmre korizmene, zmed kih na-pokazanje neg ovu morem simo priložit:

Ne pitaj me, mila majka!
  moram terpiti,
i za grišnoga človika
  nekriv umriti;
ne plači se, ar me, majka,
  tvoj plač bantuje
jače oš neg ova muka,
  ka se zavduje.

Va krstnih knjigah ondašnji cindrofski farnik Anton Herić vako piše od njega: „Tisztességes jó tanitó, kiváló orgonista és a horvát kántorok dísze közsajnálattal és nagy részvét mellett temettetett el" (Pošten dobar učitelj, izvrstán orgulač i hrvatski jačkarov (kantorov) dika, od vsakoga požalovan i z-velikom sućutom je pokopan postal. Nagla smrt ga je ulovila. (kaplja). 1894. aprila 29. va najlipšoj dobi, 55 let star. Životopis mu se j' po povidanju njegovih poznencov skupa stavil.

Vidi: Krstne knjige, Cindrofi, a va njih od Ant. Herić farnika pisanu „opasku".

Jože Horváth.

Ki njegov kip pogleda, će na prsi jedan križic vidit, koga su mu sv. Otac papa Pius X. 1911. leto darovali i su ga zbog njegove darežljivosti prama razširovanja keršćanske-katoličanske vere med pogani i zbog drugih dobrih činov s otim nakinčiti hotili. Pri otoj priliki jurski milostivni biškup Dr. Leopold Árpád Várady Horváthu sledeće pisali: „Svelikim veseljem sam čul za vaš veliki aldov, da ste va ruke mojega namestnika za svete missije med pogani svetomu Ocu deset jezer korun položili.

Rado i odmah ću ovo svetomu Ocu najavit, i znam, da će im ova ljubav i pomoć va mnogom traplenju i skrbi za vekovečno zveličenje duš, na veliko batrenje i radost služit. Ali i ja se ništ manje ne veselim, ar znam, da vas ni gizdost na ov lipi čin peljala, nego premišlavanje i spoznanje, da mnogo millionov duš zano va poganstvi sidi, ar misijonarom maujka zemaljsko sredstvo stane, škole, crikve zgradit.

Veseli me, da ov vaš dar nij pervi, nego on sliedi vaše pervašnje dare na dobre čine.

K zadnjemu moram upenut, da je vaš dar pri vašem stališu i vaših okolnosti znamenit, i da ima vsakorjački veliku cienu pred Onim, ki je znal i dar udovice polag prave vridnosti cienit i naplatit.

Primite ada za vaš lipi čin, s kim ste me razveselili i obatrili moju hvalu. Bog neka nadoplati oto i vašoj pokojnoj hižnoj družici.

Željim vas pri meni vidit i ljubezno vašu ruku stisnut, ka je marljiva va poslovanju i va dobri čini.

Primite doklje moj bižkupljev blagoslov.

Juri, 1911. jul. 30-oga.

Vaš va Kristušu ljubeći biškupz
Várady Lipót Árpád,
jurski biškup.

Jože Horváth.

Páder šopronski prepošt-kanonik su ga iz Korlsbada pozdravili i med drugim pišedu: „Od našega G. Biškupa sam dočul, kuliko ste vi na svete misije darovalí. Biškup se veselidu, s šnjimi ali i drugi, i ja; i vas pozdravljamo, da ste tako lipo pokazali vaše pravo kršćansko ćutenje. Bog neka vas blagoslovi. Pozdravljam vas odavljek".

Ov naš hrvacki katoličanski muž, komu ovo ni bil pervi dobri čin, kot ćemo to dalje vidit, se je rodil na Undi 1840-leta. Njegov otac je bil poljodelac i svinjski teržac. Va njegovom sercu se je Božja ljubav jur va nediljnoj školi pri hasnovanju jednih ugerskih molitvenih knjig: „Jézus élete" zbudila. 73. psalmuš va otih knjiga je va njem zbudil željú za svetom zemljom, ku je Jezuš svojim zemaljskim postankom, i svetim žitkom težkim traplenjem i dičnim goristajanjem blagoslovil. 1863. leto je za hižnu družicu zel Teresiu Tock. 1865 leto su se na Meniovo doselili i jedan čas kerčmu i mesnicu imali. — 1873. leto je pohodil on svietu zemlju. Na Novomiesto, Graze, Triest i prik morja se vozeć je 13 oga marciuša Jaffu dospil. Poiskal je Jeriko, mertvo morje, potok Jordan, Hebron, Betlehem. Na macicnu nedilju je Jerusalemi macice dostal, onde je ciel tajedan spunil i vsa sveta miesta poiskal. Zatim je Naim, Sichem, Nazareth, na brig Tabor i na morje Teberias, Kafarnaum, Kanu Galileu odputoval. Bil je na brigi Karmeli. Poiskal je čerljeno morje. Dospil je za tim va Afriku i odanjle pak najzat. Ov put je ali i velik aldov potriboval. Doklje je naš Horváth va svetoj zemlji bil, su mu jednoga šafara blizu Siófoka na pol ubili i mu 1200 dukat ukrali.

1874. leta je na Meniovsku crikvu 2000 Korun daroval; 1806. leto je lipu kapelu va cimitori i još drugu kapelicu sv. familije na polji zgraditi dal s 4000 korun stroškom. Drugi lipi dari su oš bili: Na odgojenje jednoga černoga afrikanskoga mladenca za duhovni stališ, je pri Marianhilskih misijonarov 1500 korun položil, ki mladenac je sada jur duhovnik. Trapistom redovnikom Mariastern va Bosniji 200 korun;

Na Undanske zvone 2500 korun; 1909, leto meniovskoj crikvi 13 jutar loze va vridnosti 2000 korun; sambotelskim karmelitankam 1000 korun; lazarištom misijonarom Budapešti, na zvone, 800 korun; jedan zvon va Afriku za 200 korun. Na štampanje knjige *„Žitak Svetih"*, popisane od misijonara Čukovića, 1000 korun; na štampanje i izdanje knjige „Nedilja". — 200 korun. Neg ovo jur znaša 26 jezer 400 korun. — Polag toga je ali i druge oš podplral, našoj hrvackoj književnosti većputi na pomć bil. I da su se ove knjige mogle va štampu dat, i se j mogal našemu hrvackomu narodu i njegovim verlim sinom spominak va sercu ljuctva postavit, i oto takajše našemu Horváth-u imamo hvalit.

1912. sept. 10 ga je bilo bermanje na Fileži, pri koj priliki je Várady biškup ovoga poštenjaka na domu, va svojem lašćem stanu, poiskal.

Bog neka da našemu hrvackomu ljuctvu još već ovako verni, darežljivih sinov!

Miho Naković.

Rodil se je Velikom Borištofi (Szabadbáránd) šopr. ž. 1840 leta 27 septembera. Njegov otac je bil siromah, ki je z-svojom meštrijom (tkalac je bil) vsakidanji kruh iskal, svojoj mnogobrojnoj obitelji. V. Borištofi su njim „pikini" govorili, ar njegova stara mati je bila rodjena Mare Pika. Stari otac mu je bil školnik Frakanavi. (Répczesarud). Ali polag maljucke plaće, ku je kot školnik imal, je z mnogobrojnom obiteljom va jako velikom siromaštvu živil. — Jednoga sina imenom Ivana su si veliko borištofski rodjaki od milošće k-sebi zeli, i ga za tkalca dali učit. Ov, kašnje pošteni tkalac, Ivan Nakovich, i njegova žena Maria Pika su 10 ditce imali, 6 ditčaki 4 divičice; z-med ovih biše i naš Miho. Maloga Mihe oštra pamet se je ur va domaćoj školi pokazala. Oš i po večere je til tamo hodit, da se učil bude. Pri ovih prilika si je z lojovnimih svićami til

svitit. Loj k-ovim svitiljkam je pod mučkoma od svoje stare matere ukrast til. Kot zvanaredno razumnoga dičakića su Židan za praepcetora, podučitelja, pozvali. — Kašnje Frakanavu (Répczesarud), na Siklósd i Selegszántó. Kot pomoćnik školski se je marljivo učil glavirat i orgulat. Mate Firtl, ondašnji veliko-boriŝtovski farnik, je ovoga

Miho Naković.

marljivoga i sposobnoga ditčaka pomiloval, i je njegovim starjim razložil, da kako bi si mogal njev sin učiteljski diplom preskerbit. Za ovim je ditčak Šapron dospil, va učilnicu za učitelje; Ove škole je va jako velikom siromaštvu, z pomoćom njegovi dobročiniteljov doveršil. — Na glavnu ispitku, po koj bi učiteljski diplom bil imal dostat, pine

ni imal. Ondašnji Landžerski farnik ga je pomiloval i njegovoj materi na vo potribne pineze dal, ka je čar iz Lanžara Šapron bižala, da se s-pinezi ne za kasni. Po obveršenju ovoga je Vulka-Pordány (Proderštof) došal za učitelja, a odavljek su ga Cogerštof (Zárány) 1860 leta za školnika odibrali, va tom selu je bil i bilježnik (notariuš) Ovde se je uženil. Njegov literarski posal je ovde začel. Stare crikvene jačke je popravljal a i već novi pisal. On je pisal „Prirodopis", a već školski knjig. 1874 leta su ga za Koljnovskoga školnika odibrali, kade je do smerti i ostal. Ovde je pisal „Duhovni Venac" naslova molitvenu knjigu, i svitske jačke van dal, ke su Magyaróvár (Starom Gradu) tiskane postale. Od leta 1891. je „Kerštjanski Kalendar" redil.

Ovde je z-pomoćom Borenića, po osnovi i rukopisu Szedenik-a na „Crikveni Jačkar" naslova knjigi delal. Ova knjiga se je, kot je Szedenich začel, va glasov zlamenka, za kantore pisala. Pod tisku davanje voga dela već ni doživil. Crikveni Jačkar je stoper 1901 leta (Győr) u Gyuri tiskan postal. Počivka ni poznal. — Zavolj mnogoga pismenoga dela, i va velikom duševnom neprestalnom poslovanju utrudjen, je va beteg upal, i po kratkom betegu 1900 leta aprila 24 umerl.

Na njegovom pokopu se je jako lipo pokazalo, da na koliko je njega intelligencia i ljudstva množina poštovala i ljubila.

Ki su njega poznali, i š njim već krat razgovor imali, su vidit mogli, da ča za jakost duha va njem stanuje. Jako lipo je znal po hrvatsku pisat.

Ov človik je i mnogo žalosti moral preterpit! Njegova va veri jaka duša se je ali Božjoj volji podala, i strpljeno gorkoće nosila.

Na pokazanje od njegovoga mnogoga dela, neka ov verzuš stoji:

Maria!

Poglej na nas tužne doli,
pod plašt tvoju ditcu srani,

utiši nam dušne boli,
od kaštige nas ubrani.

Za ditčicu si Evinu
skerbila ča do denas,
i od sada tvomu sinu
predragomu zruči nas.

Kad od svita, smertna sila,
odluči nas v zadnji čas,
onda majka dobra, mila,
va obranbu primi nas.

M. N. je i šalu ljubil i kade se je prilika k-ovomu ponudjala, je rado onde bavil. Ako je pak to šalno pripetenje vridno bilo, je je i va jački uvekovičil. Po navadi je za kratji čas kad-kad i na krčmu išal, no i pak kot onoga časa jednim putom i bilježnik je s pravicom tamo takaj većkrat, ne ubajdeno, imal pojt. — Stalo se je pri jednoj ovakovoj priliki, kad je i N. ravno na krčmi bil, da je *Fojta* z Klimpua Kodju cogrštovskoga krčmara poiskat došal. Ovo poiskanje i zabav se je godalo na cogrštovskoj gmajskoj krčmi 1869 leta, ko N. z sledećom jačkom vako povida:

Jačka od reber.

Poslušajte dragi brati,
Ča ću vam ja povidati;
Jedna jako lipa šala,
Sej na gmajskoj kerčmi stala.

Štefe Fojta is Klimpuha,
Otoj bilo vridno smiha;
Knam na gmajsku kerčmu dojde,
Kodju veseloga najde.

Ter mu veli: dragi brate!
Glej, ja vindar mislim nate;

Došal sam te ja pohodit,
Daj hòljbu ćemo se napit.

Potom veli opet Fojta,
Znaš ti ča moj dragi Merta?
Glej! ovo ću ti reber dat,
Daj nam je krez ženu skuhat.

Ono je bilo veselje,
Kodja je j dal skuhat velje;
Z apetitòm jidu rebra,
Ar su bila jako dobra.

Kad su si usta uterli,
Veli Kodja kot muž verli;
Pij sad serca veseloga,
Dones ću nam „gerčavoga“.

Vina nesmiš kaplje platit,
Ko si žajan smiš ča ćeš pit;
Ti s dal rebra, ja napitak,
Ej huj! ovoj fitelj žitak.

Fojta j još zel reber sobom,
Ter veli: no Mérte z Bogom!
Mi ćemo ostat pretelji,
Kad smo senek v-dobroj volji.

Kašnje došal je Kodja van,
O tuga! dimnjak je prazan;
Reber već ni nigdir vidil,
Pravo kad je j s Fojtom pojil.

Sad gleda va dimnjak gori,
Sam sebi vako govori:
Tej porodil vražji loznjak,
Glej ko mije spraznil dimnjak.

Ja nebi ni riči rekal,
Dab neg kušćac reber imal;
Ali ča će mi žena reć,
Kad ne najde ništ reber već.

Za klimpušcem biži tužan,
Kot kad b mu bil ostal dužan;
Već ga pravo ni ulovil,
Ali još mu sej za grozil.

Ću ja, povidat Klimpušcu!
Seda ću pojt pred pravicu;
Pred sudstvom je Kodja tužil,
Daje Fojta š njim rebra jil.

Ali Kodja je zajigral,
Kad je on sam rebra kuhal;
Još je nosil i „gerčavo"
Zato mu mora bit pravo.

Zato Merte pasku jimaj,
Na rebra si, bolje merkaj;
Da ne dojde još Klimpušac,
Ter zame poslidnji kušćac.

Ova jačka se je načinjila 1869 leta; onda se je ovo pripetenje godalo. Onda je bil pokojni Mihal Nakovich školnik Cogerštofi. Onde se je i stalo.

Životopis mu je skupa stavan polag podatkov Mrtina Meršića sadašnjega V. Borištofskoga farnika, pak od njegovi poznancov.

Ignac Kovacs.

Rodil se je na Vedešini, „dolnji matakov", (Hidegség, Šopr. ž.) 18. julia 1840. leta.

Kapelan je perlje v Svetici (Loók), kašnje v Pandrofi bil, z odakle je ur 3. februara 1868. leta prisičku faru posel,

kade je kot farnik, kašnje i kot ešpereš do 1912. svoje posle obveršaval. Ovde je k-šopronskomu družtvenomu kaptolu za kanonika naimenovan postal. Krez biškupljevo naimenovanje je postal šopronsko katoličansko junačkoga i šopronske krajine r. k. učiteljskoga družtva biškupski komisar; kotrig je šopronskoga r. k. konventa i školske stolice, odibran kotrig varoške občinsko-zakonitske komisije.

Ča njegovo književnostno delo naliže, vòga žilice se va dobu njegove učnje protežu. Još kot klerikuš je popisal „Utemeljenje gjurske biškupije“ i „Pervi gjurski biškup“ imenovana hištorična dela, ka su se va „Ugérski Sion“ imenovanom povestno-misečnom spisi pojavila.

Njegovo „Perva doba ugerske katoličanske crikve“ naslova natečanje (pályázat) je od „Družtva Svetoga Štefana“ s dvajsetpetimih zlati nagradjeno postalo. Lainsko leto je pak van dal „Pripetenje kloštərske opatije“ (A borsmonostori apátság története) od ke se je štampa ugodno očitovala.

Družtvo Svetoga Štefana je njegovo delo krezato nadoplatilo, da ga je za kotriga „znanostnoga i književnoga razręda“ odibralo.

Vidi: Zalka emlékkönyve, Győr va knjižnici biškupije.

Ivan Mužković:

Rodil se je Velikom Borištofi (Szabadbáránd) (brnarov.) šopr. žup. 18. augustuša 1848. Pisal je knjige za hrvatske škole jurske biškupije. „Prirodopis“ za naše selske škole je on pisal. Farnik i Svete Stolice tanačnik, Židani (Horvát-Zsidány). Pervo kapelan Csepregi i Velikom Borištofi. Pisal i van dal je kruto lipe i koristne knjige: *„Lipe Pelde Bogu zapretne ditce.“* On je pod štampu uredil i najveći del iz ugerskoga jezika na hrvatski jezik prestavil sadašnje, va početne selske škole jurske biškupije nutarzapeljane 2 katakizmuše, naimre: Početni katakizmuš s-pervim naukom iz „Svetoga Pisma“ pak „Rimsko-Katoličanski Mali Katekizmuš“

Sada ov isti neutrudljivi duhovnik takajše pod štampu spravlja novu hrvatsku Bibliju, iliti *„Sveta pripetenja staroga i novoga Zakona“* polag ugarske Biblije (od E. Pokorny) iz pomoćom hrvatski duhovnikov ločmanskoga ešpereškoga kotara. Vsako leto piše va novine mnoge i lipe članke, pak

Ivan Mužković.

va „Kolendar Sv. Familije“. Lipo, dobro i razumljivo zna hrvatski pisat.

Njegova dela su na zaderžaj gledeć vsa neg na jačenje kat. vere i crikve pisana. Vsaka rič, vsaka izreka je ovomu cilju služila. Va ljude je pravi kat. duh želil zasadit i krezavo ljudstva verovni žitak pobaljšat. Ovo je bil na kratki rečeno smer (irány) njegovih vsih delov. Ne utrudljivo piše i sada.

1883. leta je eslarsko pripetenje — Ester Solymossy — popisal. Szinnyeiova knjiga njega hervatskim piščom imenuje. Va hervatske novine je mnogo člankov pisal pod imenom „Plet". 1880. leta je za hervatske škole „Prirodopis" imenovane poučne knjige van dal. Nezdavno je na hervatski jezik prevodil novo predelani katekizmuš i bibliu. Od biškupa k hervatskim vernikom pisana pisma takaj njemu šalju, da je na hervatski jezik preuberne. Kad su „Naših Novin" pišci različan pravopis začeli hasnovat, su njega prozvali za sudca i sad se za njim redu. Milostivnoga srca človik je. Kod njegovoga stola se vsakidan dva tri siromahi nahranu.

Vidi: Zalka emlékkönyve Szinnyei M. I. É. és M.

Ivan Miletić.

Rodil se je 1848. jan. 13. Temerji (Tömörd) žel. žup. Farnik Uzlopi. Mnogo člankov je pisal va već verstih novine. Pomerl je 1912. 4. okt. Uzlopi. Zavolj njegovoga hasnovitoga poslovanja je za „papinskoga komornika" naimenovan postal. Ovoga bratić Jože Miletić je Cikleši (Siklósd) šopr. ž. na državnoj elementarskoj školi učitelj i škole ravnatelj u ovom času. Ovo je dobar učitelj a razuman muž. Kot učitelj je ur većkrat odlikovan (kitüntetve) postal. Velik priatelj napredovanja našega ljudstva i njega kulture.

Vidi: Zalka Emlékkönyve. Győr.

Loja Kuzmić.

Rodil se je na Fileži (Fülesen) šopr. žup. 1846. aug. 1-ga kade mu je otac takaj školnik bil. Škole za učitelje je Šoproni doveršil 1865.

Va glasov zlamenka stavljanju (glasbenik) je bil mešter. On je već ki glasbotvor (zenemű) komponiral, i pod štampu dal. Od ovih njegovih glasbotvorov će se, ja mislim, i dan denašnjih nahajat ki, va knjižnici potomcov grofa Mesko

Zichy Henrika. Pokojna Zichy filežka grofica ga je iz Listom va jedan red postavila, tako izvrstnu tekniku je imal va igranji.

Pod njegovimih persti su orgule govorile. — Vako su sami filežki stanovniki sudili i od njegovoga orgulanja jamit htili. — Kad je ov školnik na daska mrtav ležal, je njegovo mrtvo telo poiskajući njegov sused Karol Štekert Menovski školnik, požalujuć njega, ovako zdahnul: „Škoda ti za prste, ki su tako igrat znali, va zemlji sagnjit."

Bil je oš neg mlad kad je pomerl. Za sobom neg jednu divičicu ostavil. Umerl je na Fileži 1882. marc. 28.

Životopis se j skupa stavil po govori njegovih susedov i svojih pismenih glasbotvorov, pak starji filežki mužih.

Martin Borenić.

Rodil se je Cogerštofi (čižmarovi) (Zárány) šopr. žup. 1850. nov. 7. Otac mu je bil pošten rukotvorac. I kot dober mešterski (čižmar) si je mogal, ako i po siromašku ali oš sina študirat ki je k-otomu glavu imal. Bil je već mestih učitelj; kot kertešski školnik je začel va literarskom delu poslovat. Ovde je pisal za hrvatske škole jurske biškupije početnicu. Urednik je bil „Krštjanskoga Kalendara" Železni tiskan. Na hrvatski jezik je već ku crikvenu jačku prestavil. Dobar rodoljub. Kada j pak, zač ali zač ne, zgora imenovanih kalendar prestal van dohajat, onda je po smrti Ivana Domnanović uredničtvo „Kalendar Sv. Antona Paduanskoga" naprik zel. Na hrvatsku rič prestavlja novelle va kalendare, na zabav i nauk ljudstva.

Mate Merchich.

Rodil se je v Frakanavi (matjašev) (Répcesarud) 1850. leta 19-oga septembara. Vsagdar je pervi školar bil tako va domorodskoj selskoj školi, kot i Kisegi ter Juri,

kamo je za klerikuša va sjemenište stupil, va sridnjih (gymnazialskih) školah. Za mašnika posvećen postane 1876. leta i najpervo biše kapelan na Fileži, zatim pak v Velikom Borištofi, odanljek je pak došal v Hervatsku Kemlju za farnika, kade i denas još posluje kot dobar pastir svoji ovčic va vinogradu Gospodinovom.

Mate Merchich.

Zvanaredno mudar človik, koga vridno mesto bi bilo na visokoj katedri najglasovitijega vseučilišča. Osebujne okolnosti ali jesu njega va malo selo posadile, kade daleko od svitske larme lipo va tihoti upravlja gorljivo nenęk svoje duhovničke posle, nego i marljivo šte i piše jedne knjige za drugimi, ter se ovako zabavlja med „svojimi najboljimi

i jedinimi pretelji“, kot on svoje knjige rodo imenuje. Ima knjižnicu od već sto knjig va vridnosti čuda tisuć korun. Znanost njegova je jur zdavno prestupila hatare našega ugarskoga orsaga, poznan je on dobro va Nimškom i Francoskom, va učnom spiševanju stoji iz najznamenitijimi pišci ciele Europe.

Va ugarskom jeziku je pisal: A syllogismus bizonyító ereje Mill St. J. tanával szemben; Az asztaltánc a moralistáknál és a mathematikusoknál; A positivismus alaptana s a kath. kritika. Ellenészrevételek Stöckl úr ellenkritikájára. A problematismus és az eszméledés méretei. A psychophisikai alapképlet tudományi jogosultsága és igaz értelme, A segélyalapnak méltányos felosztása a károsultak között. I tako dalje; vsa, ka je popisat, je nemoguće ovden najperdonesti, ar čuda je on pisal i piše sada još va vsakorjačkoga jezika (ugarsko, nimškoga i francoskoga) vandanih časopisih i novinah. — Mi se največ veselit moremo njegovim onim delam, ka je va našem hrvatskom jeziku pisal, ar njegova zvanaredno visoka učnost i znanost nij zavergla, nego je još več zdignula i našu — dost turobno! — zaostavnu hrvatsku književnost. Jur ukol 1882. leta je napisal on za naše hrvatske škole malu Fiziku; krez 12 let naredjuje jur naš lipi hrvatski kalendar: „Kalendar Svete Familije.“ Na hrvatsko je prestavil i uvek čudno lipe knjige. Kempiš Tomaša od „Nasledovanja Kristuša“. On je počel uredjivat i „Naše Novine“, ov jedini novinarski list hrvatskoga jezika va ugarskom orsagu, kih novin biše on i jedan najskerbniji utemeljitelj, a sada je njihov jedan najmarljiviji pomagač i zobderžitelj. Merchich je ali zajedno naš velik hrvatski pjesnik. Njegove hrvatske pjesme navadno pod imenom „Mate Miloradić“-a piše i van daje. Neizrečena ljubav k-svomu hrvatskomu rodu i narodu se pokaže va vsakoj njegovoj pjesmi. Uvek će znana ostat ona čudnolipa pjesma njegova, ku je va pervom broji „Naše Novine“ pisal i š-njom „Naše Novine“ svojoj hrvatskoj braći preporučal: Zora puca, bit

će dan. Milolipa je pak pjesma ku su nezdavno „Naše Novine“ donesle pri priliki smrti pokonjoga filežkoga farnika, svojega nigdašnjega principala i dobroga pretelja: Mate Karalla: „Na Fileži zvon se plače...“ — Hrvatski narod, vako mudrih glav, i vako jako tebe ljubeći sinov si još malo imal, ko je Mate Merchich!

Va pesničtvo svojega naroda je takaj čuda lípih misal, novu furmu, ćut i krasan kipopis zapeljal, (va pripovedne jačke.) Njegove jačke su većim dielom liričke vrsti. Piše i pripovidni, i podučni jačkov.

Vidi: „Zalka Emlékkönyv“ Győr.

Pave Lévay.

Rodil se je na Undi (Und) Šopr. žup. 1851. jul. 1. Sad je ešpereš na Rauší (Gáta) moš. žup. — Pisal je več člankov va vsakorjačke vrsti novine. — Takaj je pisal od mudroznanja i od drugačijega dela knjižice.

Vidi: „Zalka Emlékkönyv“ Győr.

Dr. Franjo Horvath.

Rodil se je Frakanavi (prečev) Répczesarud). jednom manjem seli Šopronske županije 1851. leta 16. Oktobera. Njegovi starji su bili poljadelci, skerbni i delovni, zajedno i jako pobožni i bogabojeći ljudi, ki su svoju ditcu va božjem strahu hranili. Franjo je jur zaran kazal velike talente k-učnji i je jur va početnih škola, ke je s-početka doma, va vsojem domorodskom seli, zadnja leta ali pak Kisegi varošu poiskoval i doveršil, uvik jedan z-med pervih školarj htij biti. Zato su njega roditelji, prem se nisu just jako utrašat mogli, dalje školiti dokonjali. Sridnje škole (gymnasium) je takajše Kisegi počel; kad je četertu dokonjal bil, ko se je, svoju srdačnu želju nasledujuć, Juru (Győr) va duhovno sjemenište (seminarium) za svećenika javil; ali, prem je lipo školsko pokazanje imal

vindar ga simo Bog nij zval. On je na više odredjen bil. Juri ne imajuć sriće, je veljek v. Esztergom se odbrodil i onde se va sjemenište prosil. Z-njegovim lipim pokazanjem ga je ondašnji ugarski primaš i esztergomski nadbiškup, Ivan Simor, rado nuter zel va seminarium. Ovde je pak dalje sridnje škole načinjal; kad je pak ove takajše z-jako lipim

Dr. Franjo Horvath.

pokazanjem dokonjal, ko ga je njegov nadbiškup, zgora imenovani primaš ugerski va večni varoš, v-Rim poslal, da onde poiskuje najviše škole i si usvoja k-duhovnomu stališu potribne više znanosti. 6 let se je v-Rimi učil va glasovitom stanu „Collegium Germanico-Hungaricum", kade su učitelji njemu bili znameniti professori, visoko učni otci duhovni

iz reda i družtva Jezuševoga. Ovden je i za mašnika posvećen postal i od svećenikov znanosti graduš, doktoratuš zadobil. Ovako izučan je pak opet domom došal i je Požon za kapelana poslan postal. Ali neg kratak čas je bil va duhovnom pastirstvu; vreda je njegova duhovna oblast njega najzad v-Esztergom pozvala, da va sridnjoj školi, kot professor nimškoga i jačkoga jezika, podučava študente. Po nikoliko letih su pak njega iz ovih škol na najviše škole seminarske: va theologiju premestili, kade je klerikušem „Historiu (povjest) sv. matere crikve" i crikvenu praudoznanost najperdavat i učit moral. Blizu cieli 30 let je on va ovoj važnoj službi prebavil. Učeniki njegovi su njega vsagdar ljubili kot pravičnoga i uvik dobre volje professora. Još kot professora, je Sveti Otac Leo XIII. njega na čast papinskoga komorstva zdignul, a sadašnji primaš i nadbiškup Kološ Vaszary, pripoznajuć mnoge zaslužke i vridnosti neutrudljivoga professora je Svojoj apoštolskoj, kraljevskoj Veličanstvenosti, sadašnjemu kralju ugerskomu njega većputi preporučil, da ga za esztergomskoga nadkaptola kanonika imenuje. 1902. leta ga je kralj za kanonika Esztergomske nadpiškupije imenoval, a primaš ga je zajedno za ravnatelja esztergomskoga sjemeništa postavil, va koj preštimanoj službi i časti biše cieli 7 let. Kot imenovan esztergomski kanonik je nastal veljek i papinski prelatuš, a 1906. leta pak biše podižen na kazarsko opatstvo. Uvik veseloga duha, dobre volje i plemenitoga srdca človika nit ove visoke časti, na ke je zaista prez vse protekcije, to je prez toga, da bi ga do rival bil, samo zarad svojih zasluškov, sam od sebe dospil, nisu ništar preminile. Neizrečeno velika ljubav je njega i na dalje vezala i vlikla k-svojemu ljubljenomu hrvatskomu rodu i narodu, zato je vsako leto već tajedan letnoga časa va svojem domorodskom malom selu, Frakanavi med priprostimi rodjaki, pretelji i znanci, va prostoj, nizkoj kući stanujuć, vsakomu dobro srdce i odperte žepe imajuć, prebavit htil. Z-osebujno velikim veseljem je načinjal, al

iz ugerskoga, nimškoga i talianskoga jezika na hervatsko preobraćal jačke, svitske, kot i crikvene, tako, da je hervatska mladina malo ku noviju jačku si jačit već znala, ka ne bi bila od Dr. Franje Horvatha dohajala. Dostkrat je vsu frakanavsku mladinu pred svojim otčevim stanjem va Berkavi htil okolo sebe spravit, na lipe letne nediljne poldneve, ter je ju po ciele ure dugo učil nove svoje hrvatske jačke, ke su pak vreda nenek po frakanavski ulicah, nego i po vsoj krajini, na hervatskih seli, veselo glušale. Ciele knjige bi se skupa spravit dale od onih jačak, ke je Dr. Horváth ali sam načinjil, ali iz drugoga jezika na hervatsko ubernul. Njegovo ime će uvik slavno biti pri našem hervatskom ljudstvu, ko i sada još čuda čeka od njega.

Od njegovih lipih svickih jaćak neka na kazanje stoji neg ov jedan verzuš:

Nemore se klinčac cipit va koprivu,
Nemore se roža presadit pod verbu;
Tako i ja žitak moj neg onde najdem,
Kade j moj početak bil lip a i blažen.

Za mladinu naroda je jačke pisal. On je kot sin prosti seljačkih ljudi po jeziku ljudstva pisal jačke, prez da bi se bil jačkarstva prepisom svežival. Kipe lipih ćutih opišuje va njih, pak veliku ljubav k-svojemu rodu i rodnomu selu. Domoljubav pesnika se pokazuje va njih. — Ditiće si je htil dat dozvat k-sebi, kad je htil na vokacije par tajedan doma bavit, ter nje po ure dugo na svoje jačke učiti. Kad je bil mladji, i ako se je va družtvu dobro ćutil, onda je htil ovu jačku rado jačit:

Napitnica.

Škur oblak mi se po nebu šeće,
poručila mi je da me ne će;
ako me i ne će, još more bit,
da će mi se nebo znam razvedrit.

Keršmar, dones liter najboljega,
od koga zacili serdce vreda,
a za tim litarom još dva i tri,
da mi se utopu tuge va njih!

Vidi: Szinnyei M. I. É. és M.

Jožef Margitai.

Rodil se je Cserencsócz (zal. žup.) 1854. marc. 9, — 1873. je učitelj nastal v-Selincu. Odavljek je Čakovac (Csáktornya), takaj za učitelja dospil. Ovde je pak va državnu učilnicu za učitelje, za učitelja, kašnje za ravnatelja nazvan postal, 1890. Dobar domoljub je on; va ovom duhu je pisal mnogo članko v va vsake versti novine. Pisal je — „Dobre knjige" Nagykanizsa 1885. „Mali Katekizmuš" N. Kanizsa 1886. pak „Veliki Katekizmuš" Pisal je na dalje „Hrvatsku grammatiku" za ugre, pak jedan mali „Hrvatsko-Ugarski" i „Ugarsko-Hrvatski rečnik" N. Kanizsa 1901. — Od 1892 van daje, piše i uredjuje „Muraköz" — „Medjumurje" naslova novine, va hrvaskom i ugarskom jeziku. On piše takaj i „Medjumurski kolendar" od 1892 leta.

Vidi: Szinnyei Magy. Irók Élete és Munkái.

Žiga Kovacs.

Rodil se je na Vedešini („dolnji matakavi") (Hidegség) šopr. m. 1861. Velik pretelj napredovanja svoga roda. Kade neg more na hasan bit' ugarskih hrvatov kulturi, i voga ljudstva najperdohajanju, z-veseljem to učini. On je već družtvov predsednik, onakovi družtvov ka realsku i materialsku nalogu ljudstva služi. On je sada ešpereš Proderštofi (Vulkaporđány) i učitelji ga kot peljača ovoga kotara, zvanaredno rado imaju, ar je pravi pretelj škol, ditce i učiteljov veran pomagač, va njevom težkom poslu.

Franc Ferčak.

„Rodil se je v Zdolnjoj Pulji, 22. juliuša 1861. leta. Va družtvu Ivan Csenara sadašnjega gerištofskoga farnika i locsmándskoga kotara ešpereša, pak Mate Horvatha sadašnjega cindrofskoga farnika, je uredjival „Hižni Kalendar“ za hervatsko ljudstvo naše krajine 1892. leta. Ov kalendar je imal tri tečaje.

Jandre Kuzmić.

Rodil se je na Menovi kade njim „slavićevi“ velu 1863. Pomaže Boreniću va uredjenju Kalendara „Sv. Antona Paduanskoga. — Prestavil je marianskih jačak na hrvatski jezik.

Ivan Domnanović.

Rodil se je na Fileži (Füles) šopr. žup. 1864. jan. 27. Školnik je bil (Olmod) na Plajgori. Mnogo člankov je na hrvatski jezik ubernul. On je početnik kalendara „Sv. Antona Paduanskoga“. Bil je dobroga srca i zdravoga razuma, marljiv i dušnoga spoznanja človik, va svojem poslu, kot učitelj. Danu rič nigdar nij prekeršil. Va družtvenom žitku su mu od šale njegovi kollegari neg „kalendarac“ govorili, i to neg od velike k-njemu ljubavi. Na hrvatsko je lipše novelle prestavljal s kimi je ljudstvo na mnoga dobra podučaval, srce plemenitil, razum razsvitljeval i na zabavu bil njemu. Životopis skupastavljen po govoru onih ki smoga poznali. — Va uredjenju kalendara je njemu Martin Borenić (Pajngers-ki) školnik, pomagal. — Po smerti I. Domnanovića je „Sv. Antona kalendara“ uredničtvo, Borenić, pak Jandre Kuzmić na prik zel.

Ivan Domnanović je bil va družtvu jako rado vidjen kotrig. Čuda štoric je znal, i ki su ga poslušali nje povidat, su si od smiha trbuhe morali deržat. On je oš neg mlad umerl. Kisegi ga je pri kupanji nagla smert ulovila, leta 1909, aug. 9.

Ivan Čuković.

Rodil se je Gerištofi (Gyirót Sopr. m.) 1865 leta máj. 11. — Missionar, ki je po daleki krajina bil, va delu

Ivan Čuković.

razširevanja vere. On je „Kršćansko-kath. Cvetje“ molitvenu knjigu pisal za ditcu. Takajše za odrašene lipe molitvene knjige: „Vsakidanja hrana“, a za mladinu: „Jezuš i Maria, zercala keršćanske mladine“. Dalje kruto lipe knjižice: „Majuška pobožnost“ razredjena na vsaki dan majuša. Za mariansko družtvo napravil je „Zercalo družtva Marijanske ditce“ imenovane knjižice.

Manja dela njegova su: „Pobožnost k-Božanskomu Srcu Jezuša i k-Presvetomu Srcu Blažene Divice Marije“. „Posluhni: Ća bi ti bilo dobro i znam potribno?“ lipe knjige na podučavanja od Sakramenta Pokore. Dalje pak: Tovaruštvo marijanskoga pomirenja u Wilteni“. „Čerljeni sveti Škapulir“. „Nedilja“, nauk na vridno svečevanje dana Gospodinovoga. Ov neutrudljivi pisac i denas još mnoga piše va „Kalendar sv. Familije“ i va „Naše novine“. — Bil je pervo duhovnik jurske Biškupije: kapelan Svetomertini, stoper kašnje je pak nuter stal va red i klošter Lazarištov iliti missionarov. Sada je peljač i spovidnik koludric od Briga karmela u Sopron-Bánfalu. Pravi duhovnik polag Srca Jezuševoga. Pisal je nadalje „Žitak Svetih“ III del. — Jordan je pisal I pak II del, do miseca septembara, a Čuković je pak vo delo z III delom završil. Ne neg z književnostom se j' veseljem bavil, nego i fiziku dobro razumi. Dobil je ugarski „patent“ na jedan od njega skupa spravan električki „akkumulator“; a va mekaniki na dva male mašine, ke si je on zmislil i skupa spravil, to je: „Samo obraćani mašin nutov, pri orgulanju ali glaviranju, — pak jednoga za čvrsto držanje kitic (za gospodju), nimške, „patente“. Pod njegovom prigledstvu se je Lazarištov stan Budapešti zgradil. Iz njegovoga neutrudljivoga poslovanja mnoga dobra dela i već nacrtkov na svitlo dojde. Iz ove obitelje se je već vrli muži rodilo. Va sv. Pavlá samostanu Pamgrti (Kertes) zadnji stanovnik i reda peljač je bil Mate Stökkert ki je rodjen z krvi matere Čukovića. Čukovići su dobri ugarski patrioti. Otac mu je bil na glasi i razuman učitelj

Gerištofi; kašnje, pokidob je učiteljov plaća jako siromaška bila, je učiteljstvo ostavil i na Menovo za bilježnika prošal. Po njegovom hasnovítom delu sad va mirovini, kod svojega sina, ki je takaj bilježnik, Proderštofi živi, i lipe, na podučavanje ljudstva, novelle i članke piše.

Vidi: „Szinnyei".

Lovre Barilić.

Rodil se je Darázsfalvi (Traištof) 1865 leta; Szombathelyi i Juri se je školil. Kot kapelan je služil Bojsi, Feketevárosi Svetici, Cindrofi i Železni na brigu. Leto dan je bil farnik Fertőszergényi, i sedam let duhovni peljač bogoslovcov jurske biškupie. 1909. leta su ga odibrali za farnika va Győrujváros. Peljač je bil va vsakom stališu, i da je dobro peljal kaže, da su njegovi bogoslovci na ime njegovo fundaciu položili, a Sveti otac ga je za svojega komornika naimenoval. Peljač je i sada vsakoga hipca jurskoga katoličanskoga žitka, i željimo, da kot naš peljač još dugo zastavu va ruka deržal bude.

Na pokazanje od njegovih jačak:

Simo o grišniki,
k-mojoj se priliki,
obernite,
i na me gledajuć
ter se pokajajuć
spomeite.

Dr. Jandre Werdenich.

(Papinski komornik).

Rodil se je 25. nov. 1871. Bezonji (brdenićevi) Bezenye moš. žup. Kot oštroga razuma maloga selskoga školara su ga skrbni starji va gymnazialske škole dali. Ovde je neg vred presignal svoje školske tovaruše, i je do konca i pervi

učenik ostal. Juri (Győr) je theologiu, kašnje pak Beči Pazmaneum doveršil i doktor bogoslovstva nastal. — Bil je proffessor theologije Juri, kašnje je pak za proffesora na Pazmaneum Beč došal. — Ovo su najviše škole va ugarsko-austrianskoj državi za one, ki se za više časti duhovnike uču; on je bečanskoga „Augustineuma" ravnatelj. Pisal je već znanstvenih knjig: (djelov).

Pisal je: 1. Természetes Istentan. Győregyházmegyei nyomda 1904.

2. Természet bölcselet. Győregyházmegyei nyomda 1908.

3. A lét teljessége. 1909.

4. Boldog ember útja. — Tiskane Gyuri 1904.

5. Házasság felbonthatatlansága. Stefaneum 1912.

Dr. Viktorin Ignac Strommer.

Doktor theologije. Redovnik Reda Sv. Benedikta. Učitelj bogoslovlja. Rodil se je 1875. febr. 1. Frakanavi (janušev) Frankó (Répczesarud) šopr. žup. 1899. za duhovnika posvećen. Glasovit crikveni govorač. — Va ugarskom jeziku je čuda diboke znanosti članków pisal, va različnih literaturskih i političkih listi, osebujno va „Egyházi Közlöny" u i „Össze-tartás"-u. Jur već let dugo mudro napravlja i uredjuje list „Szent Gellért", va kom lipe kratke duhovne govore i prodike donaša, odredjen osebujno za školare (študente) sridnjih škol i Marijanske kongregácije. Na Szegedinskom velikom katoličanskom spravišću (1909.) je i on govoril, kot govorač „Zaveza katoličanskoga". Sada je prepoložen ministeru vere i podučavanja, da ga naimenuje za professora na budimpeš-tansko vseučilište i za prodikača vseučilištnu študentsku crikvu. Dobar gövorač. On je 1911. na sv. Štefana kralja aug. 10. Budapesti va korunenja, od Matiaša kralja zvanoj crikih prodikoval.

Felix Kapovits.

Rodil se je na Undi 1878, nov. 18. Škole je va Jurskoj theologiji doveršil. Velikom Borištofi (Szabadbárándon) je bil kapelan. Da va oti dvi seli družtveni žitak, vsako kulturalsko i socialsko delo otako lipo cvate, otomu je va glavnom delu Felix Kapovitsu za hvalit. Sada je farnik Siklosdi. — Ravan a pošten muž. Na toliko si ljubi svoje ljudstvo, jezik i svoj rod, da si od ovoga trojega znam neg ugarsku domovinu zna radje vidit. — Batornoga serca človik je, z ričom: Mnogo više stoji od vsakidanjega typuša. — Pisal je: „Katoličan oko odpri!" Tiskane Sopronі 1908.

Ovo delo na veću znanost i mogo skusenje kaže. Va njem pokaže svojemu usiromašenomu ljudstvu i rodu jedini put, po kom hodeć more zopet k-dobromu gospodarskomu stališu dojt. Dobar govorač je. Z-njegovoga govora se ljubav, žar i kad-kad pregriške bijućega biča pucanje čuje.

Petar Jandrišević,

Rodil se je (Sóskutfalu) vas m. 1879, 22 ga februara. Farnik je Stinjaki (Pásztorháza) žel. žup. On piše va „Naše Novine" pak va „Alkotmány" članke, podučavajuć ljudstvo na gospodarenje.

Dr. Štefe Pinezić.

Rodil se je Paingerti (Kertes šopr. žup.) 1879 leta, augustuša 6. Velik rodo-i domoljub, svoje ugarske domovine zaisto veran sin. On je „Naše Novine" naslova novinam odgovorni ureditelj; va nje mnogo krat piše, na podučavanje ljudstva.

Ivan Dubrović.

Rodil se je v Proderštofi (V. Pordány) šopr. ž. 1882. jul. 9. Gradjanski škol četire razrede je v Železni (Kismarton),

a učilnicu za učitelje v Gyuri jako dobro svršil. Učitelj je bil Cindrofi odakljek je na poziv školske stolice na Menovo (Malonház) za nadučitelja došal. Ovde z-veseljem i ljubavom podučava ditcu i ravna školu va učiteljskih poslih. — Pomoćnik je va pisanju „Sv. Antona Paduanskoga kalendaru; piše va „Naše Novine“ i članke va ugarske novine. Va učiteljskom družtvu je cienjen faktor. Ča učiteljov realski posal pak

Ivan Dubrović.

naših selskih škol dobro naliže, se srčeno bori. Va svojem selu vodi već družtvov, ka su na hasan ljudstva od njega začeta postala. Bar je oš neg mlad človik, ali krez njegove gospodarstvene članke i tanače se ufamo oš mnogo dobre hasni zet od njega. Razuman, marljiv i dobroga srca učitelj. Ministar je njega za ujavitelja gospodarski poslov naimenoval. Piše lipe novelle i od gospodarstva podučne članke, za

ljudstvo. — Dobro i razumno piše po svojem materinskom hrvatskom jeziku, čim je neg na veću hasan hrvatskomu ljudstvu. Dobar ugarski patriot, i velik ljubitelj svojega roda.

Vidi: Naše Novine, zgora imenovane kolendare, pak protokole učiteljskoga družtva, komu je on verli perovodja.

Andrija Prikoszovich.

Rodil se je na Fileži — (paukin) — (šopr. žup.) 1888 leta nov. 10. — On je „Naše Novine" lista urednik. Lipe i hasnovite novelle prestavlja na hrvatsko.

Ivan Blažević.

Rodil se je Frakanavi (Répczesarud) 1888 leta 17. jun. Ov oš neg mladi pisac i pesnik, lipih pesmov i člankov je dal ur svojemu na rodu; vidit se more, da čekat imamo čuda lipoga od njega. Na pogled od njegovi pesam:

Kod Dunaja.

Gde se Raba v Dunaj zliva
Jè palača grozna, lipa.
Pred njom i most mirno čuči,
Po kom bludu tudji ljudi.

Tiho teče voda mutna,
Tiho gorke želje zbudja.
Diblje, veće od Dunaja
Čišće, lipše od krištalja.

Želje k majke maloj hiži,
I potočić pred njom biži.
Mala brva vieže pute,
Nosi mile moje ljude.

Vse me ovde spomenuje
Doma j' lipše, doma j bolje...
Mili časi, lipo vrime
Zač neg doma berzo zgine?

Nemoguće bi mi bilo,
Va palači oš pak milo
Da neb' skupa s Gospodinom
Stanoval pod jednom strihom.

Va predgovoru (uvodu) upomenuti poziv:

„Koraki rade naši piščov i književnosti."

Pred nikolimi leti sam bil, kod jednoga gosp. farnika zavolj jednoga važnoga dela, najmre: od vandavanja jedne onakove knjižice, ka bi zaderžavala opis žitka i vsako pismeno delo oni mužih, ki su se z literaturom, književnoštjom našega hervatskoga naroda va Ugarskom bavili. Pital sam je, da ča bi rekli onih k ovomu, kako i po kom putu bi se imali podatki k ovomu delu pobrat, ter odakljek na vo stroške zet. Odgovor ovoga mudroga i velikoga poštenja vridnoga gosp. farnika je bil ovo: „Misal je lipa i plemenita. Podatki se po pošti moredu pobrat, a stroški nete bit velika pačka, kad delo ur na toliko dojde, da se pod tisku bude moglo dat. Neg na delo va ovoj radi!" Navo se je — da se od naših pokojnih piščov žitka podatki skupa poberu — na već mestov, kade su se otakovi za najt mislili pisalo. Na ova razizslana pisma va kih su ova pitanja stala: „Ča znate od ovoga ali onoga pišca? Koga leta se j rodil? umerl? kade? odadljek je bil? čiji? ča, i ke škole se je zučil? koga stališa ali časti bil? ča je pisal?' kakov je bil njegov žitak? va družtvenom žitku? ke nature človik? i. t. d." sej' neg nikoliko odgovorov dostalo, zmed njih i ovakov: „Ki ote, pišce poznadu i od njih već ča znadu, njev žitak

i pismena dela poznadu, mer oni oto onda i onako znadu, a oni, ki za nje nigdar nisu ništ čuli ali znali, se zato znam i onako ne bi jako marili, najmre znati je." — No, voga odgovora pisac se ni od strani upitnikov kapacitiral, da ka hasan bi z ovoga shajat mogla na potomce. Odgovora nij' dostal.

Z ovoga bi po vakovom puti ništ bilo. — Knjižica vako van dojt ne bi mogla. Da ovo nakanenje ne ostane neg nakanenje, sam si lajnsko leto časa zel, ter sam, zapadnoga dela, naše ugerske domovine (železansku, mošonsku, šopronsku), županije ubašal, da vse ono zvidim i skupa poberem, ča od naših glasovitih nigdašnjih hrvatski pjesnikov, piščov, ki su svojemu narodu, materi crikvi, svojega naroda ljudem na podučavanje čuda pisali, ter ovako i svojoj ugarskoj domovini na veliku hasan bili — oš med starimih ljudi va spominku živi. Ov put sam lajnsko leto po Duhi ubašal. Kad mej' put va nakovo selo dopeljal, kade nam je vakov rodoljub i patriot živil, pisal, ko su me nako nikakove žalosti pune ćuti i misli posest tile, Cindrof uz crikvu hidué, sam uzanju nesamohotno postal, kod nje daj pol ure stal, nju i nje krajinu, selo gledeć premišljaval: Ovde j on človik živil, ki je tako lipe jačke pisat znal. Va ovoj crikvi veršil. Pak kako ćutno svoje jačke jačit znal! Sučić je bil ovo; daleko i široko poznan, mnogomu suze va oči zprešal. A kade j' Galović, pisac ovi jačak: „Zmožna diva..." Vsako vrime...?" Ke misli, ka ćut se uvadjuje va njih redih: kako lipe izreke! — Do zna od ovoga ča? Ni li vridno ovi jačak pišca i njegov žitak i zbližega poznat?

Takaj do j' bil Glavanić, Naković, Ficko, (od Fickova imamo ur lipo popisanje va Sv. Familiji kolendari, ali oš se more ča i već zvidit od ovoga pišca, ki nam je evangjelske knjige dal), Ginzler, Lovre Karall i već drugi? Imamo ovakovi muži, hvala Bogu! i va životi oš. Bar je ih jako malo, ali je ih. Bog neka je oš dugo živi svojemu narodu na veselje i diku. — I ovi su za nutar dojt va nakanjenu knjižicu. — Pokojni naši pišci su zaisto pravi meštri bili

va pisanju, i glasoviti jačkari, govorači va našem hrvatskom jeziku. Je ih i sada, da nemer jaču, jaču, govoru, govoru, ter poslušniki more bit i to velu, da lipo jaču, dobro govoru, ali jako malo je onih najt, ki ćutno jačit, ognjeno govorit ter tako serce razgarat znadu. Ravno zato, kad je ovo malo komu dano, i malo ki se z-tom iskrom k-vakovomu ča narodi, da svoj narod hrabrenit, i jezik naš poboljšat zna, bi vridno bilo nje uvekovičit. Ar ugodno bi bilo od njih, ne neg samo oto znat, da kako su se zvali, nego i vse ono, ča zgornja naša pitanja znati želju. Zaveršeć putovanje sam ali vidil, da se ov moj put polag najbolje volje — žalost! — z velikom hasnom, ni mogal zaveršit. Ar vsa ona mesta, kade je neg jedan vakov pisac živil, je nemoguće va tako kratkom času, ča si naš jedan zet more, pohodit. A vakovi je bud već? Tako ovo se ovako nemore podpunoma udelat. Ovde drugačije ne hide, neg, pokidob da sad — hvala Bogu, imamo „Naše Novine“ ako bi vsaki, ki ča zna od otakovi muži, oto vse va njih popisal, uznanil, ali meni po pošti na jednoj harti poslal, ako je oto dugovanje i najmanje, oš je je neg uznanit triba — oš i vakovo ča: da j' rado kuril — da j mledan bil i. t. d. Ovo vse čuda ne stoji. Samo zvidit od oš živi stari ljudi, na onih seli, kade su živili i rodili se, da ča znadu od njih, oš i od njevi starji ča.“

Zaključni govor.

Ljubljeni Štatelj! Kada sam vako ovomu, va svojoj vrsti do sad prez para stojećemu, z-tolikim trudom pišenomu delu na konac došal, bi oš neg sledeća imal reć:

Štajuć povesti, ka od našega hrvatskoga ljudstva, najmre od njega simo doselenja, od njegove k-svojoj domovini vernosti, od njegove narave, navadov i kulture govoru, me je kotno bantovalo, morem reć bolilo da, dokljek va drugih jezikih od ovoga štat moremo, (bar polag vsega ovoga, ovoga ljudstva kulture ne poznadu, ku ali z-ovoga dela

poznat moreju), donjek va nom jeziku, po kom ovo ljudstvo govori i va kom jeziku bi vsa ova i ono moglo bolje ter dobro razumit, ter svoju Ugarsku, od ovih piščov, oš bolje ljubit se učit moglo, ni j' popisano.

Čuda je onakovoga ča, ča naše ljudstvo od sebe i od svojih starih obiteljov nezna, a zanimivo je. Na primer ovde kod nas va Ugarskom vsaka hrvatska hiža — zvana obiteljskoga imena — oš jedno, otako zvano „hižno ime" ima: barišićevi, šubićevi, filini, matakovi, galovićevi, gornikovi, ferendini i. t. d. — I ovakovo ča ima lipu i zanimivu povest i svoju izviestivost (jelentősége). Ja sam se trsil izviditi — ar sam znati željan bil — da odakljek, pak i kako je dozviralo i moje rodne hiže ovo ime. „gornikovi". I mogal sam je, po čuda iskanju, izvidit najmre: Naše hiže nigdašnjih gospodari bišu predpostavni vinogradske gore.[1]) Oni su imali, uz već ča, i na to pazit, da se *desetina* po pravici brala bude. Ni jednoj strani krivica da se ne počinji. Ki ovu čast imaše, zval se je: „gornik". Odavljek, naše hiže, i denašnje ovo ime: *gornikovi*. Na dalje, već obiteljov našega hrvatskoga ljudstva ovde va Ugarskom, je plemenstvo imalo, ko su si njevih vrlih preotci ur ovde va Ugarskom nabavili, zadobili: Wlassich, Grubich, Kittonich,[2]) Mersich, Guszich, Czvitkovich, Szedenich,[3]) Steffkovich, Lakits.[4]) Ova obiteljska imena se po starom pravopisu pišeno i dan denašnji va pismara svojih

---

[1]) Protokol od občinskoga dokonjanja Malom Borištofi 1798.

[2]) Podžupan moš. žup. Ovo jime se z dvostruknim „tt" slovom pišeno nahaja. Ja štimam da se je na postanku neg z-jednim „t" slovom pisalo; — hrvatskih jezik ima otu posebnost, da dvostrukna slova, kk, dd, mm, tt ne hasnuje. Nut ovako je i ovo obiteljsko ime, va času, od svoje prvotnosti zgubilo.

[3]) Vidi: Balogh Gyula „Vas v. nemesei" cimű művét i II. Jure iz Várpalota, (velik geneologuš) ki nas va svojih knjiga na zviranjak ove obitelje ovako uputjiva: „Vide: Matriculam Szabadbarandiensem, (olim Nagybaromiensem), opus Burii pag. 104. et archiva comitatum; Sopron, Vas et Veszprém.

[4]) Vidi. Balogh Gyula Vas vm. főlevéltáros. „Vas-Vármegye nemes Családjai" cimű művét.

županija nahajadu. Na primer, da drugoga ne upomenem, naše priime se je po dugom času na mesto „ch" slove neg na jednoč „k" slovom počelo pisat; „ch" se, po latinsku štano, „*k*" glasi.*) Ova preminenja zvrševnih slovov obiteljskih imen — ča se pri naših hrvatskih obiteljov gustokrat nahaja — ja za veliku falingu držim. Nut mnogo i mnogoga je oš (i vsakorjački navadov) pri našem ljudstvu oš za najt, ka sam, kot velim, va tudjih jezikih štat mogal a u našem ne.

Odmah sam si nakanil ova i va ovoga ljudstva jeziku, va hrvatskoj riči, uvekovičit. Pišem vsa onako, kako sam je va otih historičnih knjigah štal, ljudstvu na usto našal, i kot sam od piščov žitka, njevi delov, pisano našal ali od njih povidat čul. Pišem vsa ova onako, kot sam je polag starih podatkov i legendov izvidil i to zato, da ovoga ljudstva narav, osobitost, navade i kulturu poznaju, razumu. Da znaš i sudiš i ti, jeli imadu pravo oni ki bi te rado prezirat, i krivo sudit radi. Znaj i poznaj se gdo si, i ča si, pak kakovi i gdo su ti bili ovde va ovoj knjigih predpostavni, z tvoje krvi sini. Visoke znanosti mnogi zmed njih, a dobri ugarski domorodci vsi.

Perlje neg sam va vo delo začel, da patribna izvidim, sam se z-najpotribnijimih i najboljimih knjigami i zviranjki bavit popal; i neg sad, va mojega oduševljenja prvoj žari sam stoper upamet zel, da sam si, moju malu moć nadilaziću (meghaladó) zadaću predame prikopčil.

Oš sam va delo posegal ko sam, kot sam znal i dokonjal. Upotrebne podatke sam z-najboljih domaćih zviranjkov i delov skupa pobral ter izdelal.

Ovoga dela manjkanja, va prvom redu ja sam najbolje spoznavam i ravno zato ja ni jednu hvalu niti smetnju ćutno (érzékenyen) prijet neću.

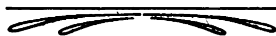
*) More pak i to biti, ča nij izključeno, da se je ovo obiteljsko ji me u postanku iz „k" slovom pisalo (svršivalo) — ter da se j' pak stoper po času latinskim načinom (pisanja) iz „ch" slovom počelo, va tom starom času, pisati.

J ako kritika ovo delo preveć za slabo i površno bude nahajala, neka bude oto zbudjanje onih, ki su k-ovakovomu delu pozvaniji neg sam ja. Neka pišu bolje, temeljitije i izčrpljivije. Neka najdu ravniji put k-onim zviránjkom, delom, kade su za najt onih muži (poznat njeve kriposti, njeva dela) ki su na veće razvijanje izobraženosti, boljega gospodarstva, (ar, ne gospodari dobro on, ki neg onako gospodari, kot je gospodaril nigda njegov otac, nego ki onako gospodari, kot okolnosti, čas i mnoga druga dela kažu i zapovidadu) vaćega socialskoga nastajanja i ljubavi k-domovini, za ljude knjige i druga dela pisali, ričom: ki su se za naše hrvatsko ljudstvo, i njega kulturu, ovde va Ugarskom brinuli." Čim bolja dela dojdu od ovoga posla na svitlo, tim veće veselje ću imat; tim dibljom zahvalnošćom će je prijet on čedan pisac, ki je, da zapreke odstrani, na putu stojeće grude otako marljivo razbijal ter k-ovomu delu put ravnal.

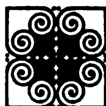
Skupnom moćom, verno, složno
  služimo domovini,
branimo joj ime zmožno,
  jedne majke smo sini;
nepretelj kad se protivi,
  dužnost nam je dom branit:
kralj i naš dom neka živi,
  Ugarska će srićna bit.

Pereszteg 1912. okt. 16.

File Szedenik.

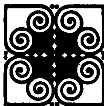
SADRŽAJ.

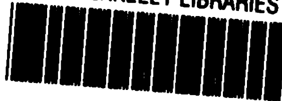

Knjigov popis.

Sledeće knjige su za dostat va knjižnica ali kod sastavatelja:

1. „Srce Jezuševo“ molitvena knjiga . . . . K 3.—
2. „Naši pišci i književnost“ . . . . „ 5.—
3. „Ritualski Peljač“ . . . . „ 3.—
4. „Egy iskolamester naplója“ . . . . „ 3.—
5. „A Népiskolások Egyesített Tankönyve“ . . . „ 1.—
6. „Hogyan kell a gyermekeket szoktatni, hogy örömmel járjanak a templomba“ . . . . . „ —.20
7. Ča je uzvišeno i plemenito, ljubit željim. . . „ 1·—

U. C. BERKELEY LIBRARIES
C046800381

